

ΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑΙ ΣΥΝΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΛΑΤΡΕΙΑΝ*

ΥΠΟ
ΒΑΣ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
Λέκτορος Θεολ. Σχολῆς Ἀθηνῶν

7. Η Ζ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ.

Ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον συνελθοῦσα τὸ 787 Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶναι ἐκείνη, ἡ ὅποια κατ' ἐξοχὴν ἐκφράζει τὴν Ὁρθοδοξίαν· τὴν Ὁρθοδοξίαν μὲ τὴν πλουσίαν λατρευτικὴν ζωὴν, τὴν διδασκαλίαν περὶ ἠθικῆς τελειώσεως καὶ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου κατὰ μετοχὴν καὶ μέθεξιν εἰς τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μυστικιστικὴν αὐτῆς ἀνάχρωσιν, ἡ ὅποια χαρακτηρίζει ὅλην τὴν ὀρθόδοξον πνευματικότητα, κατ' ἐξοχὴν δὲ τὰς ἐκκλησιαστικὰς εἰκόνας. Αἱ σεπτὰ εἰκόνες, τόσον ὡς ἐκκλησιαστικὸς θεσμὸς καὶ παράδοσις, ὅσον καὶ ὡς ἱερὰ σύμβολα πλήρη χάριτος, εὐλογίας καὶ ἀγιασμοῦ — κατὰ μετοχὴν εἰς τὴν ἀγιότητα τῶν ἱερῶν πρωτοτύπων των — μετὰ μεγίστης ἐμπαθείας ἐχλευάσθησαν καὶ κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν Εἰκονομάχων. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ Θεολογία, τάνάπαλιν, δὲν εἶδαν τὰς εἰκόνας καὶ δὲν ἠγωνίσθησαν ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς ἐὰν ἦσαν ἐν ἀπλοῦν ἐκκλησιαστικὸν ἔθιμον. Διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν αἱ εἰκόνες ἀποτελοῦν βασικὴν καὶ χαρακτηριστικὴν αὐτῆς διδασκαλίαν καὶ οἰονεὶ «ταυτότητά» τῆς. Δὲν θὰ ἦτο δὲ ὑπερβολή, ἂν λεχθῆ, ὅτι ἡ κλασσικὴ βυζαντινὴ εἰκὼν ἀποτελεῖ πιστοτάτην εἰκόνα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀλλ' οὔτε πρέπει νὰ ἐκληφθῆ ὡς τυχαῖον γεγονός ὁ ἑορτασμὸς τοῦ θριάμβου τῶν εἰκόνων (ὡς μέσων ἐκφραστικῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ μέσων διαπορθμεύσεως εἰς τοὺς πιστοὺς ἀγιασμοῦ καὶ θείων εὐλογιῶν), ὅστις ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀποτελεῖ θρίαμβον τῆς διδασκαλίας τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου, ὡς ἑορτῆς αὐτῆς ταύτης τῆς Ὁρθοδοξίας²⁴⁰.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 738 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

240. Ἀναφερόμεθα εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, τούτέστι τὴν α' Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν «τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακοστῆς». Ἡ θέσις αὕτη τῆς ἑορτῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν ἀρχῇ τῆς μακρᾶς ταύτης περιόδου νηστείας, προσευχῆς καὶ πνευματικῆς περισυλλογῆς εἶναι χαρακτηριστικὴ, ὅχι διότι τὰς ἐκδηλώσεις αὐτὰς τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος ἠρνοῦντο οἱ Εἰκονομάχοι, ἀλλὰ διότι δι' αὐτῆς γίνεται ὑπόμνησις εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὅτι ἡ ὀρθοδοξία (ὀρθὴ πίστις) εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἠθικὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Χριστιανός, διὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ τῆς πραγματώσεως τοῦ χριστ. ἠθικοῦ ἰδεώδους, θὰ γίνῃ θεοειδής, ἤτοι κοινωνὸς τῶν μαρμαρυγῶν τῆς θείας δόξης. Μέτοχοι τῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ αἱ σεπτὰ εἰκόνες. Ὁ προσκυνῶν δὲ τὰς ἀγίας εἰκόνας εἰς οἰανδήποτε περιπτώσιν, κατ' ἐξοχὴν ἡμῶς κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, λαμβάνει χάριν καὶ ἀγιασμὸν καὶ ἐνισχύεται ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ διὰ τὴν ἠθικὴν του τελείωσιν, ἵνα δυνηθῆ δηλ. νὰ ἀποβῆ ἑναργῆς εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις Θεοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν συνελθόντων ἐν τῇ Ζ' Οἰκουμένηῳ Συνόδῳ 365 θεοφόρων αὐτῆς Πατέρων καθιέρωσε, λίαν ἐνωρῆς, εἰδικὴν ἑορτὴν, ἀγομένην τὴν 11ην Ὀκτωβρίου, ὅτε καὶ ἡ Μνήμη τοῦ πολλὰ παθόντος ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ, καὶ τελουμένην τὴν πρῶτην μετ' αὐτὴν Κυριακὴν, ἐὰν ἡ 11η δὲν εἶναι Κυριακή. Ἀλλὰ καὶ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας τὴν καρδίαν κατέχει τὸ δόγμα τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς ἐξῆς.

Κατὰ τὸ Μηναῖον τοῦ Ὀκτωβρίου, τὴν 11ην τοῦ αὐτοῦ μηνός: «Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν Ἁγίων καὶ Μακαρίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τὸ δεύτερον²⁴¹, ἐπὶ τῶν εὐσεβῶν καὶ φιλοχρίστων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης, κατὰ τῶν δυσσεβῶς καὶ ἀμαθῶς καὶ ἀπερισκέπτως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ εἰδωλολατρεῖν²⁴² εἰπόντων καὶ τὰς σεπτὰς καὶ Ἁγίας εἰκόνας καταβαλόντων»²⁴³. Ἐν δὲ τῷ ἀκολουθοῦντι Ὑπομνήματι γίνεται λόγος περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀγομένης ἑορτῆς²⁴⁴, ἧς τὸ «μῆνυμα» συνοψίζεται εἰς ταῦτα: «Ὁ τὰς Ἁγίας εἰκόνας μὴ προσκυνῶν, ἀλλότριός ἐστι τῆς τῶν Ὀρθοδόξων

241. Οἱ κώδ. τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 1029, 1032, 1035 καὶ 1038 ἔχουν «κατὰ τὸ δεύτερον».

242. Ὁ κώδιξ 1035 (άνωτ.) ἔχει «εἰδωλολατρεύειν».

243. Οἱ κώδ. τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 1029, 1035, 1038, 2001 καὶ ὁ Συναῖτ. 548 ἔχουν «καταβαλόντων»· ἐνῶ ὁ 1037, ὡσαύτως τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν, ἔχει «ἀναστηλωσάντων», παραλείπει δὲ τὴν φράσιν «καὶ ἀμαθῶς καὶ ἀπερισκέπτως».

244. Κατὰ τὸ Synax. Eccl. Constantinopolitanae, (ἔκδ. Delehaye σελ. 132) ἡ ὑπόθεσις τῆς ἑορτῆς ἔχει οὕτω: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τὸ δεύτερον κατὰ τοῦ δυσσεβῶς καὶ ἀμαθῶς καὶ ἀπερισκέπτως τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ εἰδωλολατρεῖν εἰπόντων καὶ τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας εἰκόνας διαβαλόντων. Αὕτη ἡ ἁγία ἐβδόμη καὶ οἰκουμένη συνόδος γέγονεν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἐπὶ Κωνσταντίνου βασιλέως καὶ Εἰρήνης τῆς αὐτοῦ μητρὸς καὶ ἐπὶ Ἀδριανοῦ πάπα Ρώμης, Ταρασίου Κωνσταντινουπόλεως, Πολιτιανοῦ Ἀλεξανδρείας (Θεοδωρήτου Ἀντιοχείας) καὶ Ἡλία Ἱεροσολύμων. Ὑπῆρχον δὲ οἱ συνελθόντες ἅγιοι Πατέρες τὸν ἀριθμὸν τριακόσιοι ἐξήκοντα πέντε· συνῆλθον δὲ κατὰ τῶν Εἰκονομάχων καὶ ἀνεθεμάτισαν ἐγγράφως πᾶσαν αἵρεσιν καὶ τοὺς τῶν αἱρέσεων ἐξάρχους, εἶτα καὶ τοὺς εἰκονομάχους ἅπαντας, ἐγγράφως ἐκθέμενοι καὶ τυπώσαντες ὅτι ὁ τὰς ἁγίας εἰκόνας μὴ προσκυνῶν ἀλλότριός ἐστιν τῆς τῶν ὀρθοδόξων πίστεως καὶ ὅτι ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει καὶ ὅτι ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα καὶ τιμῶν προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τὴν τοῦ ἐγγραφομένου ὑπόστασιν. Καὶ οὕτω διαταξάμενοι καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κρατύναντες, ἕκαστος εἰς τὴν αὐτοῦ ἐπισκοπὴν ἀπελύθη» (Πρβλ. καὶ Πατμιακὸν κώδ. 261).

Ἄλλως πως περιγράφει τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἑορτῆς ὁ Συναῖτικὸς κώδιξ 2096 (f. 135): (Τῇ ἐρχομένη Κυριακῇ — μετὰ τὴν 11ην Ὀκτωβρίου) «Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς ἐβδόμης ἁγίας καὶ Οἰκουμένης Συνόδου, τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τὸ δεύτερον ἐπὶ καθαιρέσει καὶ ἀνατροπῇ τῶν ἀθέων δογμάτων τῶν μισοχρίστων καὶ Χριστιανοκατηγόρων εἰκονομάχων τοῦ τῆς κοπρωνύμου καὶ τῶν αὐτοῦ ἀθλίων ἐπισκόπων καὶ ἀνιέρων ἀρχιερέων καὶ τοῦ αὐτῶν ἀθέσμου καὶ ἐξαγίστου συνεδρίου».

πίστεως· ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει καὶ ὁ προσκυνῶν καὶ τιμῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν»²⁴⁵.

Ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων δὲν εἶναι τυχαῖος, διὰ τοὺς Ὑμνογράφους. Διὰ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καθωρίσθησαν πᾶσαι αἱ ἀλήθειαι τῆς πίστεως. Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ σπουδαιότης καὶ ἀναγκαιότης αὐτῶν, διὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ δογματικοῦ οἰκοδομήματος τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε αὐταὶ προετυπώθησαν σαφῶς ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ θείᾳ «ἐβδομάδι». Εἰδικώτερον δὲ αἱ ἑξ ἑπτὰ Σύνοδοι, αἱ θεσπίσασαι τὸ τριαδικὸν καὶ τὸ χριστολογικὸν δόγμα, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς ἑξ ἡμέρας τῆς δημιουργίας, ἐν αἷς ὁ Πατὴρ δι' Υἱοῦ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον· ἐνῶ ἡ ἑβδόμη ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἐβδόμην ἡμέραν, τὴν ἡμέραν τῆς καταπαύσεως τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τὴν ἡμέραν τοῦ θείου Σαββατισμοῦ. Ὁ Θεοφάνης ὁ Γραπτὸς (778-845), ὁ ὁποῖος συνέταξε τὸν Κανόνα τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, γράφει σχετικῶς:

«Μεῖζων ἀρχῆθεν ἀριθμῶν ὁ ἑβδομος· δημιουργίας καὶ γάρ, τῆς τοῦ Θεοῦ πάσης, πρωτοτύπως γέγονεν, ἡ παντελὴς κατάπαυσις, εἰς ἐβδόμην ἡμέραν· καὶ νῦν πασῶν τῶν αἱρέσεων, λῆξις εἰς ἰσάριθμον Σύνοδον»²⁴⁶.

Τὴν ἰδέαν αὐτὴν συναντῶμεν καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ β' στιχ. προσόμοιον τῶν Πατέρων (Ἑσπερ.) τῆς ἑορτῆς τῆς Συνάξεως τῶν ἑξ Συνόδων —κατὰ δὲ τὸ Μηναιῶν τοῦ Ὀκτωβρίου, τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς παρουσίας ἑορτῆς— σημειοῖ:

«Τὸ τοῦ Νόμου γράμμα παισὶν Ἑβραίων, ἔθετο τιμίαν τὴν ἐβδομάδα, σκιᾶ προσανέχουσι, καὶ λατρεύουσι ταύτῃ· ἦν περ Πατέρες συνδραμόντες, ἐν ἑπτάδι Συνόδων, νεύσει Θεοῦ τοῦ ἐν ἑξάδι, ἡμερῶν σύμπαν τόδε, ἀπαρτίσαντος, καὶ τὴν ἐβδόμην εὐλόγησαντος, σεμνοτέραν εἰργάσασθε, ὄρον ἐκθέμενοι Πίστεως».

Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ, ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὴν ἡμέραν τῆς «καταπαύσεως», εἶναι ἡ ἱερωτέρα καὶ σπουδαιότερα πασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Δι' αὐτῆς ὠλοκληρώθη τὸ δογματικὸν οἰκοδόμημα τῆς πίστεως καὶ κατέπαυσεν ὁ σάλος τῶν αἱρέσεων. Κατὰ τοὺς ὑμνογράφους Θεοφάνην καὶ Γερμανὸν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν, ζῆ τὴν «ἡμέραν» τοῦ

245. Μηναιῶν Ὀκτωβρίου, σελ. 67.

246. Αὐτόθι, σελ. 66, β' τροπ. τῆς α' φδῆς. Βλ. καὶ κατωτ., σελ. 1042.

«σαββατισμοῦ» της. Τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἔχει καὶ ὁ ἑορτασμός τῆς νίκης τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, διὰ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς, ἐπὶ τῶν Χριστιανοκατηγόρων (τῶν Εἰκονομάχων), ὡς ἑορτῆς τῆς Ὀρθοδοξίας²⁴⁷. Ἡ ἐβδόμη ἐπομένως «ἡμέρα» τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἢ μετὰ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον περίοδος αὐτῆς καὶ αὐτὴ εἶναι ἢ Ὀρθοδοξία· ἢ Ὀρθοδοξία, ἢ ὁποῖα εἰς τὴν β' σύνοδον τῆς Νικαίας εὔρε τὴν πλήρη «ἔ κ φ ρ α σ ί ν ν» της, καὶ ἢ ὁποῖα κατέχει τὸ πλήρωμα τῆς ἀληθείας. Παρατηρητέον, βεβαίως, ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συμβολικῆς ταύτης θεωρήσεως τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων δὲν ὑφίσταται δυνατότης συγκλήσεως ἐτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ὁ Κανὼν τῆς ἑορτῆς παρουσιάζει ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον, καθόσον μάλιστα εἶναι ἔργον τοῦ Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἄμεσον, προσωπικὴν ἐμπειρίαν τῆς Εἰκονομαχίας καὶ πλήρη γνώσιν τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος περὶ εἰκόνων. Οὕτως ὁ Θεοφάνης, ἀναφερόμενος εἰς τὴν προέλευσιν τῆς χρήσεως εἰκόνων καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῶν, σημειοῖ:

«Θέλων ὁ πανοικτίρμων Θεὸς ἡμᾶς διεγείρειν αἰεὶ πρὸς μνήμην τελείαν τῆς αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως, τὴν ὑπόθεσιν ταύτην παρέδωκε τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τῆς χρωματουργίας τῶν εἰκόνων, τὴν σεβάσιμον ἀνατυποῦσθαι μορφήν· ὅπως ταύτην ἐπ' ὄψεσιν ὁρῶντες, πιστεύωμεν, ἅπερ λόγῳ ἀκηκόαμεν, γνωρίζοντες σαφῶς τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ ὄνομα, τὸ σχῆμα καὶ τοὺς ἄθλους τῶν Ἁγίων ἀνδρῶν καὶ Χριστὸν στεφοδότην στεφάνους παρεχόμενον, τοῖς Ἁγίοις ἀθληταῖς τε καὶ μάρτυσι, δι' ὧν ἄρτι τρανότερον τὴν ἀληθινὴν πίστιν κρατοῦσα ἢ Ἐκκλησία, ἀσπάζεται τὴν εἰκόνα τῆς Χριστοῦ ἐνανθρωπήσεως»²⁴⁸.

247. Κατὰ τὸ «Προοίμιον» (Εὐχὴ) τοῦ Συνοδικοῦ τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Ζ' Συνόδου (Συνοδικοῦ Ὀρθοδοξίας): «Ἐποφειλομένη πρὸς Θεὸν ἐτήσιος εὐχαριστία, καθ' ἣν ἡμέραν ἀπελάβομεν τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, σὺν ἀποδείξει τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων, καὶ καταστροφῇ τῶν τῆς κακίας δυσσεβημάτων..... Ὡς ἐν κ α τ α π α ὕ σ ε ι δέ τι νι τῇ μετὰ τὴν ἐρημικὴν πάροδον, εἰς κατάσχεσιν τῆς νοητῆς Ἱερουσαλὴμ καθεστῶτες... φαμέν τάδε...» (Τριῶδιον κατανυκτικόν, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 144).

248. Μηναῖον Ὀκτωβρ., σελ. 67. Ταῦτα ὑπενθυμίζου ἡμῖν τὸν 82 Κανόνα τῆς Πενθέκτης, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει τὴν ἀνθρωπόμορφον» ἐξεικόνισιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐξεικονίσεώς του ὡς ἀμνοῦ. Ὁ Θεοφάνης ἔχεται στερεῶς τῆς γνώμης, ὅτι τὴν «ὑπόθεσιν ταύτην», δηλ. «τὴν σεβάσιμον ἀνατυποῦσθαι μορφήν» τοῦ Χριστοῦ, παρέδωκεν ἡμῖν αὐτὸς οὗτος ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς. Δι' αὐτῶν, προφανῶς, οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν εὐσεβῆ «παράδοσιν» περὶ τῆς «ἀχειροποιήτου εἰκόνας» τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποῖαν ὁ Κύριος

Ἡ «υπόθεσις» τῶν εἰκόνων, καὶ εἰδικώτερον ἢ ἀνατύπωσις διὰ χρωμάτων τῆς σεβασμίας τοῦ Κυρίου μορφῆς, ἀνάγεται εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον καὶ ἐπομένως εὐρίσκονται ἐν ἀδίκῳ καὶ πλάνῃ οἱ Εἰκονομάχοι, ὅταν δισχυρίζονται ὅτι αὐταὶ εἶναι ἐπινόσεις δαιμονιοφόρων ἀνδρῶν, διὰ τὴν παγίδευσιν τῆς εὐσεβείας, τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν ὑπαγωγὴν τῆς Ἐκκλησίας²⁴⁹. Ὁ δὲ σκοπός, δι' ὃν ὁ Ἰησοῦς παρέδωκεν ἡμῖν τὴν «υπόθεσιν» ταύτην, εἶναι: ἵνα διεγείρῃ ἡμᾶς «ἀεὶ πρὸς μνήμην τελείαν τῆς αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως». Ὁ ὄρῳν, ὡς καὶ ὁ προσκυνῶν, τὴν σεβάσιμον μορφήν τοῦ Χριστοῦ ἐν εἰκόνι φέρει συνεχῶς εἰς τὸν νοῦν του τὸ γεγονός τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως καὶ πιστεύει εὐκολώτερον, ἀλλὰ καὶ «τρανότερον» ἐκεῖνα τὰ ὅποια «διὰ λόγων» ἤκουσε (δι' ἀκοῆς ἔμαθε) ἢ καὶ ἐν Γραφαῖς ἀνέγνω περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς σαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς τελειότητος καὶ πληρότητος τῶν δύο αὐτοῦ φύσεων, ἀποφευγομένου οὕτω καὶ τοῦ κινδύνου τῆς αἰρέσεως κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Μάνεντος, τοῦ Σαβελλίου, τοῦ Εὐτυχοῦς, τοῦ Σεβήρου κ.λπ.²⁵⁰. Ἡ ἀνατύπωσις εἰς εἰκόνας τῆς μορφῆς τοῦ Κυρίου, τοῦ πάθους, τῆς ἀναστάσεως καὶ ἄλλων στιγμῶν ἐκ τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐκ τοῦ βίου τῶν Ἀγίων καὶ τῶν ἄθλων των, ὑπερτερεῖ τῆς διὰ γραμμάτων ἱστορήσεως τούτων, διότι δι' αὐτῶν —τῶν εἰκόνων— «τρανότερον τὴν ἀληθινὴν πίστιν» διακατέχομεν²⁵¹. Προσέτι δὲ γνωρίζομεν «σα-

ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ἀβγαρον (βλ. Β α σ. Γ ι α ν ν ο π ο ὑ λ ο υ, Αἱ χριστολογικαὶ ..., σελ. 113). Ταῦτα, ὅπωςδήποτε, ἀπηχοῦν καὶ τὴν σταθερὰν πίστιν τῶν Εἰκονοφίλων, καθ' ἣν πᾶν ὅ,τι ἔχει καὶ διδάσκει ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀπόρροια τοῦ θείου φωτισμοῦ, τῆς ἐπιπνοίας τοῦ ἁγ. Πνεύματος, καὶ ὄχι ἀνθρωπίνης ἐπινοήσεως: ἐπομένως καὶ ἡ παράδοσις περὶ τῶν εἰκόνων ἀνάγεται εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν ἰδρυτὴν, διδάσκαλον καὶ ὁδηγὸν αὐτῆς, τὸν Κύριον.

249. Περὶ τῆς περὶ εἰκόνων διδασκαλίας τῶν Εἰκονομάχων βλ. ἡμετέραν διατριβήν: Αἱ χριστολογικαὶ ..., σελ. 152 ἔξ.

250. Χαρακτηριστικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι καὶ τὸ β' στιχηρὸν τῶν Αἰῶνων τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδόξιας (Ἐὰ παρόντα στιχηρὰ δύνανται νὰ ψάλλωνται καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς, ἀντὶ τῶν στιχηρῶν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς):

«Σαρκὸς τὸ ἐκτύπωμα, ἀναστηλοῦντές σου Κύριε,
σχετικῶς ἀσπαζόμεθα, τὸ μέγα μυστήριον,
τῆς Οἰκονομίας, τῆς σῆς ἐκδηλοῦντες· οὐ γὰρ δο-
κῆσει, ὡς φασίν, οἱ θεομάχοι παῖδες τοῦ Μάνεντος,
ἡμῖν ὠφθῆς φιλόνητοπε, ἀλλ' ἀληθεῖα καὶ
φύσει σαρκὸς, δι' αὐτοῦ ἀναγόμενοι, πρὸς
σὸν πόθον καὶ ἔρωτα».

Ἐν τῷ Ὁρῳ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξεικόνισιν τοῦ Χριστοῦ, ἀναγινώσκομεν: «... ἡ τῆς εἰκονικῆς ἀναζωγραφήσεως ἐκτύπωσις, ὡς τῇ ἱστορίᾳ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος συνάδουσα, πρὸς πίστωσιν τῆς ἀληθινῆς καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως καὶ εἰς ὁμοίαν λυσιτέλειαν ἡμῖν χρησιμεύουσα» (Mansi 13, 377C).

251. Ὁ ἐκπρόσωπος ἐν τῇ Ζ' Οἰκουμ. Συνόδῳ τῶν τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχῶν Ἰωάννης

φῶς τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ ὄνομα, τὸ σχῆμα καὶ τοὺς ἄθλους» τῶν ἱερῶν τῆς πίστεως ἡμῶν προσώπων²⁵².

Ὁ Ὑμνογράφος δὲν περιορίζει τὴν σπουδαιότητα τῶν εἰκόνων εἰς τὸν παιδαγωγικὸν-διδασκτικὸν αὐτῶν χαρακτήρα (βίβλοι τῶν ἀγραμμάτων). Αὗται ὑπηρετοῦν καὶ ἓνα πρόσθετον σκοπὸν, τὸν ὠραϊσμόν τῶν πανσέπτων χριστιανικῶν ναῶν:

«Ναοὶ καλλωπίζονται, φαιδρῶς εἰκόσι κατακοσμούμενοι νῦν· διὰ τοῦτο ὁ κόσμος, ἐν ἐκκλησίαις, τῷ ὑπὲρ πάντας βροτούς, ὠραίῳ κάλλει, συμπάλλει τοῖς ψάλλουσιν· Εὐλόγητός ὁ Θεός, ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν»²⁵³.

εἶπεν εἰς δοθεῖσαν αὐτῷ εὐκαιρίαν: «ὥστε μείζων ἢ εἰκὼν τοῦ λόγου καὶ τοῦτο Θεοῦ προνοία γέγονε διὰ τοὺς ἰδιώτας ἀνθρώπους» (Mansi 13, 20D). Βλ. καὶ ἀνωτ. σημ. 250.

252. Ἡ ἀναγραφή τοῦ ὀνόματος τοῦ πρωτοτύπου —τοῦ εἰκονιζομένου— ἐπὶ τῆς εἰκόνης εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὰς ὀρθοδόξους εἰκόνας. Τὸ ὄνομα —κατὰ τὴν Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδον— εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνδέει εἰκόνα καὶ εἰκονιζόμενον ἱερὸν πρόσωπον καὶ δι' αὐτοῦ διαπορθμεύεται εἰς τὴν εἰκόνα ἡ ἀγιότης τοῦ πρωτοτύπου (πλεονα βλ. Β α σ. Γ' ι α ν ο π ο ὑ λ ο υ, Αἱ χριστολογικαί..., σελ. 154 ἐξ.). Διὰ τῆς λ. «σχῆμα» ὁ Θεοφάνης ἐννοεῖ τὴν μορφήν, τὸ εἶδος τοῦ πρωτοτύπου. Οἱ εἰκονομάχοι μετ' ἐπιμονῆς ὑπεστήριζον, ὅτι αἱ εἰκόνας εἶναι «ψευδώνυμοι», τούτέστιν, ἐπειδὴ αὗται δὲν ἐμφαίνουσι τὴν πραγματικὴν μορφήν τοῦ «λεγομένου» πρωτοτύπου προσώπου, κακῶς προσαγορεύονται διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ ἐπομένως εἶναι εἰδωλα. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο τῶν Εἰκονομάχων, τὸ ὁποῖον —κατ' αὐτούς— ἀπεδεικνύετο ἐκ τῶν παρατηρουμένων διαφορῶν, κατὰ τὴν μορφήν, ἐπὶ τῶν εἰκόνων τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ προσώπου, ἔφερε τοὺς Εἰκονοφίλους ὄντως εἰς δύσκολον θέσιν. Καὶ ἄλλοι μὲν τούτων ἀπέφευγον νὰ δώσουν ἀπάντησιν, ἄλλοι δὲ ὑπεστήριζον τὴν ὁμοιότητα ἢ καὶ ταυτότητα κατὰ τὴν μορφήν εἰκόνης καὶ εἰκονιζομένου (Βλ. Β α σ. Γ' ι α ν ο π ο ὑ λ ο υ, Αἱ χριστολογικαί..., σελ. 136 ἐξ. καὶ τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ, Εἰκὼν κατὰ τὸν ἱερὸν Φῶτιον, Ἀθήναι 1980, σελ. 40 ἐξ.). Ὡς ἐκφράζον ἐπιτυχῶς καὶ ὀρθοδόξως τὴν κατὰ τὴν ἀμορφὴν» σχέσιν εἰκόνης καὶ εἰκονιζομένου, καὶ τὴν ὀφειλομένην εἰς τὰς εἰκόνας «προσκύνησιν», θεωροῦμεν τὸ κατωτέρω Θεοτοκίον (Τριψίδιον, σελ. 133):

«Ὁ τῆ ἀνάργω καὶ θείᾳ, φύσει ἀόρατος, βροτὸς ὠράθη Κόρη, ἐξ ἀργῶν σου αἱμάτων, δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν· οὗ τῆς σαρκὸς, γεγραφότες τὴν μίμησιν, τιμητικῶς προσκυνούμεν πάντες πιστοί, εὐσεβῶς καὶ μεγαλύνομεν».

253. Μηναῖον Ὀκτωβρίου, σελ. 67, γ' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς. Βλ. καὶ β' στιχ. προσόμοιον «Ἐν τῷ μικρῷ Ἐσπερινῷ» τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας (Τριψίδιον, σελ. 133):

«Ἰεροτύποις εἰκόσι, νῦν ὠραίζεται, ὡς νόμφη κοσμηθεῖσα ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία...».

Βλ. ὠσαύτως δ' στιχ. προσόμ. «Ἐν τῷ μεγάλῳ Ἐσπερινῷ» τῆς αὐτῆς ἑορτῆς (Τριψίδιον, σελ. 134):

«Ἵπέρτιμον κόσμησιν, ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, τῶν σεπτῶν ἀπειλήφει, καὶ ἀγίων εἰ-

Ὁ ἀναγνώστης τοῦ Κανόνος τῆς παρουσίας ἑορτῆς Ἰσως νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἀπουσίαν ἐξ αὐτοῦ ἀμέσου ἀναφορᾶς τινος εἰς τὸν ἀγιαστικὸν χαρακτήρα τῶν εἰκόνων. Ἐὰν δὲ τυχὸν ἔχη ὑπ' ὄψει του τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ H.-G. Beck, Von der Fragwürdigkeit der Ikone, εἰς τὴν Βαυαρικὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν²⁵⁴, ἀναποφεύκτως θὰ διερωτηθῇ περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ ἰσχυρι-

κόνων, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ τῆς Θεομήτορος, καὶ Ἀγίων Πάντων φαειροτάτην ἀναστήλωσιν δι' ἧς φαιδρύνεται, καὶ καταγλαΐζεται χάριτι...».

254. H.-G. Beck, Von der Fragwürdigkeit der Ikone (Bayer. Akad. d. Wiss. Phil.-Hist. Kl. Sitzungsber. 1975, 7), München 1976. Κατὰ τὸν H.-G. Beck, δόγμα πίστεως, διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, εἶναι ἡ περὶ πίστεως ἀπόφανσις Οἰκουμενικῆς τινος Συνόδου (ἡ περὶ πίστεως διδασκαλία τοῦ Ὄρου αὐτῆς). Ἐπειδὴ, καίτοι εἰς τὰ Πρακτικά τῆς Ζ' Οἰκ. γίνεται πολλὰκις λόγος περὶ ἀγιότητος τῶν εἰκόνων καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν τελέσεως πλείστων ἔσων θαυμάτων, οὐδὲν σχετικὸν ἀναφέρεται εἰς τὸν Ὄρον τῆς Συνόδου, συμπεραίνει οὗτος, ὅτι αὕτη δὲν υἱοθέτησε τὴν ἀγιαστικὴν καὶ θαυματουργικὴν ιδιότητα τῶν εἰκόνων. Ἡ θέσις αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀπεδεκτὴ, διότι: α) Κατὰ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν δὲν ἀποτελοῦν δόγμα πίστεως μόνον αἱ κυρωθεῖσαι ὑπὸ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀλήθειαι, ἀλλ' ὅ,τι πανταχοῦ, πάντοτε καὶ ὑπὸ πάντων —τῶν ὀρθοδόξων— εἶναι ἀντικείμενον πίστεως. β) Ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος ἐν τῷ Ὄρω αὐτῆς διέτύπωσε τὴν πίστιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ πυρῆνος τοῦ δόγματος (ὅτι δηλ. αἱ εἰκόνες δὲν εἶναι ἐξω-χριστιανικὸν δάνειον καὶ τέχνασμα τοῦ διαβόλου, διὰ τὴν παραφθορὰν δῆθεν καὶ ἀλλοίωσιν τῆς χριστ. πίστεως, ἀλλ' ἀρχαία ἐκκλ. παράδοσις, καὶ ὅτι ἡ ἀπονεμομένη εἰς αὐτὰς σχετικὴ προσκύνησις δὲν αἰρεῖ, οὔτε ταυτίζεται πρὸς τὴν κατὰ πίστιν προσκύνησιν-λατρείαν, ἡ ὁποία ἀρμόζει εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεὸν) καὶ δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ. γ) Ἐν τῷ Ὄρω οὐδὲν ἀναφέρεται καὶ περὶ τῆς εἰκονομαχικῆς κακοδοξίας περὶ τοῦ ἄρτου τῆς θ. Εὐχαριστίας, ὡς θέσει σώματος Χριστοῦ καὶ εἰκόνος καὶ τύπου τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Ἄλλ' εἶναι ποτε δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ ὑπὸ τινος, ὅτι υἱοθέτησεν ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος ταύτην; δ) Οὐδὲν λέγεται ἐν τῷ Ὄρω καὶ περὶ τῆς ἱερότητος καὶ τῆς ἀγιότητος τῶν ἱερῶν Λειψάνων. Μήπως ἠθέτησε καὶ ταῦτα ἡ Σύνοδος ἢ ἐσκεμμένως ἀπέφυγε νὰ λάβῃ ἐπ' αὐτοῦ θέσιν ἐπίσημον καὶ δεσμευτικὴν δι' ὅλους; Τότε, πῶς πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸ γεγονός ὅτι αὕτη ἐπισήμως, ἔστω εἰς τὰ Πρακτικά τῆς, ὡμολόγησε τὴν ἀγιότητά των (Mansi 13, 132C), διὰ δὲ τοῦ ζ' κανόνος τῆς κατεδίκασε τὴν μὴ «κατάθεσιν» ἱερῶν Λειψάνων κατὰ τὸν ἐγκαινισμὸν τῶν ναῶν; (βλ. κατωτ., σὴμ. 273). Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἢ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ H.-G. Beck «ἄποψις» ἀντιβαίνει εἰς τὸ δόγμα τῆς Συνόδου περὶ τιμητικῆς προσκυνήσεως τῶν σεπτῶν εἰκόνων. Ἀκριβῶς δὲ ἐπειδὴ ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος ἀπέδέχετο τὴν ἱερότητα καὶ τὴν ἀγιότητά των, ἐξισοῖ «τὰς σεπτὰς καὶ ἀγίας εἰκόνας», ὡς πρὸς τὴν ὀφειλομένην αὐταῖς προσκύνησιν, μὲ τὸν «τύπον» τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια (τὴν ἀγίαν Γραφήν) (Mansi 13, 377DE). Ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων, ἐὰν δὲν ἐκληφθοῦν ὡς μέτοχοι τῆς ἀγιότητος τῶν πρωτοτύπων των, ἀποβαίνει εἰδωλολατρία. Κατὰ τοῦτο δὲ κυρίως καὶ διαφέρει ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων τῆς τῶν εἰδώλων. Ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος εἰς σύντομον ὁμολογίαν τῆς πίστεως τῆς, διὰ τῆς ὁποίας κατακλείεται ἡ Τετάρτη Πράξις τῶν Πρακτικῶν τῆς, εἶπεν: «ἔτι γε μὴν ἀσπαζόμεθα καὶ τὸν τύπον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τὰ ἅγια λείψανα τῶν ἁγίων, καὶ τὰς ἀγίας καὶ σεπτὰς εἰκόνας ἀποδεχόμεθα, καὶ

σμοῦ του, ὅτι δηλ. ἡ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ ἀγιαστικῆς ἰδιότητος τῶν ἱερῶν τῆς εἰκόνων δὲν ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ δόγματος τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου, ἀλλ' ἀποτελεῖ μεταγενεστέραν προσθήκην. Ἡ ἀπουσία εἰδικῆς μνείας περὶ τῆς ἀγιότητος τῶν εἰκόνων δὲν προϋποθέτει ἀρνητικὴν τοποθέτησιν ἢ ἐνδοιασμούς τοῦ Ὑμνογράφου ἐπ' αὐτοῦ. Οὐδεὶς ποτε τῶν Εἰκονοφίλων εἶχεν ἀμφισβητήσει τὴν ἀγιότητα τῶν εἰκόνων καὶ τὴν δι' αὐτῶν διαπόρθμευσιν ἀγιότητος εἰς τοὺς πιστούς²⁵⁵. μόνον οἱ Εἰκονομάχοι ἤρνούντο τοῦτο. Ἡμεῖς, πάντως, διαβλέπομεν ἕμμεσον, πλὴν ὅμως σαφῆ ἀποδοχὴν τῆς ἰδιότητος ταύτης τῶν ἱερῶν εἰκόνων, δι' ὧν οὗτος (ὁ Ὑμνογράφος) λέγει περὶ τῆς προσκυνήσεως τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου:

«.....διὸ σοῦ ἀδιστάκτως προσκυνῶ
τὴν εἰκόνα, τῇ ἰσχύι σου ἐνδυναμούμενος...»²⁵⁶.

Ἡ ἐνδυνάμωσις τοῦ προσκυνούντος τὴν τῆς Παρθένου εἰκόνα δηλοῖ, ὅτι ἡ «ἰσχύς» αὐτῆς ἐνεργεῖ καὶ διὰ τῆς εἰκόνος τῆς. Ὁμιλῶν ὁ Ὑμνογράφος περὶ «ἰσχύος» τῆς Θεοτόκου, ἀσφαλῶς, ἐνοεῖ τὴν ἀγιαστικὴν αὐτῆς χάριν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ σχετικὴ προσκύνησις τῶν εἰκόνων, τὴν ὁποίαν ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος ἐθέσπισεν, πῶς ἄλλως δύναται νὰ δικαιολογηθῇ, ἂν αἱ εἰκόνες δὲν θεωρηθοῦν ὡς μέτοχοι τῆς ἀγιότητος τῶν πρωτοτύπων των;

Ἄναφερόμενος ὁ Ὑμνογράφος εἰς τὸ δόγμα τοῦτο τῆς τιμητικῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων, ψάλλει:

«Νομοθετεῖ μὲν ἄριστα, τῶν Πατέρων ὁ σύλλογος, τοῖς θεοσεβέσι, σχετικὴν προσκύνησιν καὶ τὴν ἀναστήλωσιν, τῆς ἱερᾶς εἰκόνος Χριστοῦ· οἱ φιλευσεβεῖς δέ, τὴν ἐτήσιον μνήμην, ὡς παῖδες ἐκτελοῦμεν, εὐπειθεῖς τὴν ἐκείνων, καὶ πόθῳ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ καταφιλοῦμεν»²⁵⁷.

ἀσπαζόμεθα... καὶ τιμητικῶς προσκυνούμεν... ὡς διὰ τῆς αὐτῶν ἀναζωγραφήσεως εἰς ὑπόμνησιν καὶ μνήμην ἀνάγεσθαι δύνασθαι πρὸς τὸ πρωτότυπον, καὶ ἐν μεθέξει γίνεσθαι τινος ἀγιασμοῦ» (Mansi 13, 132CDE).

255. Κατὰ τὸ Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας: «Ἐὼν τῷ λόγῳ ἀγιαζόντων τὰ χεῖλη, εἶτα τοὺς ἀκροατὰς διὰ τοῦ λόγου, εἰδόντων τε καὶ κηρυσσόντων, ὡς ἀγιάζεται μὲν ὁμοίως διὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων τὰ ἔμματα τῶν ὁράντων, ἀνάγεται δὲ δι' αὐτῶν ὁ νοῦς πρὸς θεογνωσίαν, ὥσπερ καὶ διὰ τῶν θείων ναῶν καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ τῶν ἄλλων κειμηλίων. Αἰωνία ἡ μνήμη» (πλείονα ἐπ' αὐτοῦ βλ. παρὰ Β α σ. Γ ι α ν ν ο π ο ὑ λ ο υ, Αἰ χριστολογικαί..., σελ. 148-149 καὶ τ ο ὕ α ὑ τ ο ὕ, Εἰκὼν κατὰ τὸν ἱερὸν Φώτιον, σελ. 49 ἔξ.).

256. Μηναῖον Ὀκτωβρίου, σελ. 66, Θεοτοκίον τῆς δ' ᾠδῆς.

257. Αὐτόθι, σελ. 67, α' τροπ. τῆς ἡ' ᾠδῆς. Βλ. καὶ γ' στιχ. προσόμιον τοῦ Μεγ. Ἐσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας (Τριψίδιον, σελ. 134):

Καὶ εἰς ἕτερον σημεῖον:

«Νεανικὴν, ἔνστασιν ἐπιδεικνύμενος, καὶ τῷ
θείῳ, ζήλῳ πυρπολούμενος, ὁ Πατρικὸς δῆ-
μος Ἡλιοῦ, οἷα τῆς αἰσχύνης, τοὺς ἱερεῖς ἐθανά-
τωσε· διὸ σὺν παρρησίᾳ, τοῦ Χριστοῦ τὴν εἰκόνα,
σχετικῶς προσκυνεῖν ἐδογματίσει»²⁵⁸.

Περὶ δὲ τῆς ἀναγωγῆς τῆς τοιαύτης προσκυνήσεως εἰς τὸ πρωτότυπον
λέγει:

«Ἦττωνται τοῖς δόγμασιν, αἰρεσιάρχαι τῶν
θηγηθῶρων ἀνδρῶν, τῶν τὸ σέβας τῶν τύπων,
τοῖς ἀρχετύποις μεθαρμοζόντων ὀρθῶς, καθά-
περ ἔφη ὁ Μέγας Βασιλεῖος...»²⁵⁹.

Οἱ Εἰκονομάχοι δὲν ἤρκοῦντο εἰς τὴν «τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων ἀθέτη-
σιν», ἀλλ' ἠθέτουσαν καὶ καιρῶς δόγματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὅπως τὸ περι-
γραπτὸν (εἰκονιστὸν) τοῦ Χριστοῦ, τὴν προσηγορίαν τῆς Παρθένου Θεο-
τόκου καὶ Ἁγίας, τὰς πρεσβείας τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἁγίων κ.ἄ. Τὰς κακο-
δοξίας αὐτὰς δὲν παραλείπει ὁ Ὑμνογράφος ἡμῶν νὰ ἐλέγξῃ καὶ νὰ προβάλῃ
τὴν ἀντίστοιχον διδασκαλίαν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Οὕτως,
ἀναφερόμενος εἰς τὸ περιγραπτὸν ἅμα καὶ ἀπερίγραπτον τοῦ Χριστοῦ, ψάλλει:

«Διὰ σπλάγχνα ἐλέους, ἀπὸ Παρθένου, ὁ
Υἱὸς γεγέννηται, τοῦ Θεοῦ ἀτρέπτως, τὸ
ἄλλότριον φέρων ὡς ἴδιον· καὶ μορφῇ τῇ του-
του περιγραπτὸς ὄραται θέλων, κατ' οὐσίαν ὁ
ὢν ἀπερίγραπτος»²⁶⁰.

«Φύσει ἀπερίγραπτος, τῇ θεικῇ σου ὑπάρ-
χων, ἐπ' ἐσχάτων Δέσποτα, σαρκωθεὶς ἡ-
ξίωσας περιγράφεσθαι· τῆς σαρκὸς προσλή-
ψει γάρ, καὶ τὰ ιδιώματα ἀνελάβου ταύτης
ἅπαντα· διὸ τὸ εἶδός σου, τὸ τῆς ἐμπερείας
ἐγγράφοντες, σχετικῶς ἀσπαζόμεθα, πρὸς τὴν
σὴν ἀγάπην ὑψούμενοι· καὶ τῶν ἱαμάτων, τὴν
χάριν ἀπαντλοῦμεν ἐξ αὐτοῦ, τῶν Ἀποστόλων
ἐπόμενοι, θείας παραδόσεσιν».

258. Αὐτόθι, σελ. 66, γ' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς.

259. Αὐτόθι, σελ. 67, α' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς. Βλ. καὶ σελ. 66, α' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς.

260. Αὐτόθι, Θεοτοκίον τῆς ε' ᾠδῆς. Βλ. καὶ Κοντάκιον:

«Ὁ ἐκ Πατρὸς ἐκλάμψας Υἱὸς ἀρρήτως, ἐκ γυ-
ναικὸς ἐτέχθη διπλοῦς τῇ φύσει· ὃν εἰδότες,

Περὶ δὲ τῆς Θεοτόκου ψάλλει:

«Νοῆσαι τὸ μυστήριον οὐδαμῶς, τῆς φρικτῆς σου λοχείας δεδύνηται, βρότειος νοῦς, ἀλλ' οὐδ' ὑψηλόνους ἀγγελικός, ὅτι Θεὸν ἐγέννησας, σὺ σεσαρκωμένον ὑπερφυῶς· διό σε Θεοτόκον, εἰδότες σὺν ἐκείνῳ, καθιστοροῦντες μεγαλύνομεν»²⁶¹.

Καὶ ἀλλαχοῦ:

«Ταχὺ ἡμᾶς πρόφθασον, Παρθενομήτορ ἀγνή· ἐχθρῶν ἡμᾶς λύτρωσαι, τῶν βλασφημούντων εἰς σέ, καὶ μὴ προσκυνούντων σε· θραῦσον τὰς γλωσσασαλγίας, τῶν αἰρέσεων πάσας· γνώτωσαν ὅτι μόνη Θεομήτωρ ὑπάρχεις, πρεσβείαις σου Ὁρθοδόξων, τὸ σύστημα σφίζουσα»²⁶².

Ὡς ἀναφερόμενον εἰς κακοδοξίαν ἀκραίων τινῶν Εἰκονομάχων, περὶ ἧς ὁμιλεῖ τὸ Συναδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας (βλ. κατωτ.), θεωροῦμεν τὸ κάτωθι Θεοτοκίον τῆς γ' ᾠδῆς:

«Ἄπας ἀπέστω δυσσεβής, ὁ τὴν εἰκόνα μὴ σέβων, τὴν σεπτὴν τῆς Θεοτόκου καὶ ταύτην μὴ κηρύττων τὸν Χριστόν, θεανδρικῶς κηύσασαν, καὶ τῷ πυρὶ πεμπέσθω, κατακαιόμενος ἄπαστα»²⁶³.

Ἡ Θεοτόκος, κατὰ ταῦτα, ἐκύησε τὸν Χριστόν «θεανδρικῶς»· δὲν ἐγέννησε τὸν ἄνθρωπον Χριστόν, ὅτε καὶ Χριστοτόκος ἔδει νὰ ὀνομάζεται, κατὰ τὸν Νεστορίον καὶ τὸν θεολόγον τῶν Εἰκονομάχων Κωνσταντῖνον τὸν Ε', οὔτε πάλιν ἀπέστη τῆς ἑαυτῆς φύσεως, μεταβληθεῖσα εἰς φύσιν ἀπερίγραπτον,

οὐκ ἀρνούμεθα τῆς μορφῆς τὸ ἐκτύπωμα· αὐτὸ δὲ εὐσεβῶς ἀνιστοροῦντες, σέβομεν πιστῶς· καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀληθινὴν πίστιν κρατοῦσα ἡ Ἐκκλησία, ἀσπάζεται τὴν εἰκόνα τῆς Χριστοῦ ἐνανθρωπήσεως».

261. Αὐτόθι, σελ. 68, Θεοτοκίον τῆς θ' ᾠδῆς.

262. Αὐτόθι, σελ. 66. «Καὶ νῦν... Θεοτοκίον» μετὰ τὸ Κάθισμα. Βλ. καὶ Θεοτοκίον τῆς η' ᾠδῆς.

263. Αὐτόθι. Βλ. καὶ Θεοτοκίον τῆς α' ᾠδῆς:

«Ὡς οἱ Πατέρες εὐσεβῶς ἐδίδαξαν, ὁμολογοῦμεν πιστῶς, Παρθενικὴν μήτραν, ἀνωδίνως τέξασαν, μετὰ σαρκὸς τὸν ἄσαρκον· προσκυνοῦμέν τε τούτου, στηλογραφοῦντες τὴν μὸρφωσιν, καὶ τιμητικῶς ἀσπαζόμεθα».

διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ γεννήσῃ τὸν «ἀπερίγραπτον» Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, κατὰ τοὺς ἀκραίους Εἰκονομάχους²⁶⁴, ἀλλὰ «γέγονε Κόρη καὶ διαμένει μετὰ τὴν θεογεννησίαν Παρθένος καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον Κόρην αὐτὴν τοῖς εἰκονίσμασιν» ἐξεικονίζομεν, ὡς παρατηρεῖ τὸ Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας (βλ. κατωτ.).

Ἄλλὰ καὶ τὸ δόγμα περὶ τῶν π ρ ε σ β ε ι ῶ ν τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἀγίων, τὸ ὁποῖον ὡσαύτως ἠρνοῦντο οἱ ἀκράιοι Εἰκονομάχοι, ἱκανῶς ἐξαιρεται καὶ προβάλλεται ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους: «γνώτωσαν ὅτι μόνη, Θεομήτωρ ὑπάρχεις, πρεσβείαις σου ὀρθοδόξων τὸ σύστημα σφίζουσα». Ἀλλαχοῦ δὲ πικραλεῖ τὸν Κύριον, ὅπως στηρίξῃ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ κρατῆναι τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν «πρεσβείαις τῆς Μητρὸς» του «καὶ τῶν ἐν ἑπτὰ Συνόδοις ἀθροισθέντων Πατέρων»²⁶⁵.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Κανόνος τῆς ἑορτῆς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὕμνους τοῦ Ἑσπερινοῦ, παρατηροῦμεν, ὅτι κακῶς ἴσως ἔχουν συμπεριληφθῆ εἰς τὴν Ἀκολουθίαν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Τούτων τὰ μὲν στιχηρὰ προσόμοια καὶ τὸ δοξαστικὸν «Ἀποστολικῶν παραδόσεων...» ἀνήκουν εἰς τὴν Σύναξιν τῶν Συνόδων²⁶⁶, τὰ δὲ δοξαστικά «Γὰς μυστικὰς σήμερον τοῦ Πνεύματος σάλπιγγας...» καὶ «Τὴν ἐτήσιον μνήμην...» ἀνήκουν εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν 318 Θεοφόρων Πατέρων. Ὡσαύτως καὶ τὰ στιχηρὰ τῶν Αἰώνων «Ὁλην συγκροτήσαντες τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιστήμην...» κ.λπ. ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐν Νικαίᾳ κατὰ Ἀρείου συνελθόντας Πατέρας, «Νικαίας τὸ καύχημα», οἱ ὁποῖοι «τὸ σεπτὸν Σύμβολον... θεογράφως διεχάραξαν», καὶ ἐπομένως δὲν ἔχουν ἐνταῦθα θέσιν²⁶⁷. Οὗτοι πρέπει νὰ ἀντικατασταθοῦν ὑφ' ἑτέρων, σχετιζομένων μὲ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀγομένης ἑορτῆς, καὶ ὡς πρὸς τοῦτο πλέον κατάλληλα θεωροῦμεν τὰ στιχηρὰ προσόμοια τοῦ Μικροῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ἢ καὶ τὰ τοῦ Μεγάλου Ἑσπερινοῦ, ἐφ' ὅσον προσαρμοσθῆ δεόντως ἢ κατακλείς τῶν α' καὶ β' προσομοίων, καὶ τὰ στιχηρὰ τῶν Αἰώνων (τὸ δοξαστικὸν ὁμιλεῖ περὶ ἐγκρατείας καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν προσφέρεται διὰ τὴν παροῦσαν ἑορτὴν).

264. Βλ. Β α σ. Γ ι α ν ν ο π ο ὐ λ ο υ, Αἱ χριστολογικαί..., σελ. 41-48.

265. Θεοτοκίον Ἐξαποστειλάριον (Αὐτόθι, σελ. 68).

266. Ὅτι ἡ θέσις τῶν στιχ. προσομοίων τούτων δὲν εἶναι ἐν τῇ παροῦσῃ ἑορτῇ, ἀλλ' ἐν τῇ τῆς Συνάξεως τῶν Συνόδων, ἔχει ὑποστηρίξει καὶ ὁ ἱερός Νικ ο δ η μ ο ς (Συναξαριστής, τόμ. 2, σελ. 122).

267. Ὁ Συναῖτ. κώδιξ 2096 θέλει ὡς στιχ. προσόμοια τοῦ Ἑσπερινοῦ τὰ κατὰ τὸν ὡσαύτως Συναῖτ. κώδ. 639 στιχ. προσόμοια τοῦ Ἑσπερ. τῆς ἑορτῆς τῆς Συνάξεως τῶν ἑξ Συνόδων, ἐκτὸς τοῦ: «Γὰς σεπτὰς Συνόδους...» (βλ. κατωτ., σημ. 298). Ἀντιθέτως ὁ ὑπ' ἀριθ. 567 κώδιξ τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν δὲν γνωρίζει ἰδίαν Ἀκολουθίαν τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου, διὸ καὶ παραθέτει ἀντ' αὐτῆς τὴν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Εἰς τὰς βασικὰς διδασκαλίας τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναφέρεται καὶ ὁ Κανὼν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ ὁποῖος ἀποδίδεται ὡσαύτως εἰς τὸν Θεοφάνη τὸν Γραπτὸν, καίτοι ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ εἶναι ἐπὶ τὸ πλεῖστον πανηγυρικὸς (ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως κατὰ τῶν Χριστιανοκατηγόρων, ἤτοι τῶν Εἰκονομάχων· ἡ νίκη αὕτη ὀρθῶς ἐορτάζεται ὡς νίκη κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων καὶ δὴ καὶ καθόσον οἱ Εἰκονομάχοι, ἕνεκα τοῦ ἀκράτου ὀρθολογισμοῦ των, κατήνουν συχνάκις εἰς τὴν ἀθέτησιν τῶν θεμελιωδестέρων ἀληθειῶν τῆς πίστεως). Οὕτω, περὶ τοῦ ἀπεριγράπτου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν θεότητα, ἅμα δὲ καὶ περιγραπτοῦ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ, ὁμιλεῖ σαφέστατα τὸ Κοντάκιον:

«Ὁ ἀπερίγραπτος Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἐκ σοῦ Θεοτόκε περιεγράφῃ σαρκούμενος, καὶ τὴν ρυπωθεῖσαν εἰκόνα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναμορφώσας, τῷ θείῳ κάλλει συγκατέμιξεν. Ἄλλ' ὁμολογοῦντες τὴν σωτηρίαν, ἔργῳ καὶ λόγῳ ταύτην ἀνιστοροῦμεν»²⁶⁸.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ δόγμα περὶ Θεοτόκου, χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ Θεοτοκίον εἰς τὸ «Καὶ νῦν» μετὰ τὸ Κάθισμα:

«Τοῖς πόθῳ σου Σεμνή, τὴν ἀγίαν Εἰκόνα, τιμῶσι καὶ Θεοῦ, ἀληθῆ σε Μητέρα, συμφώνως καταγγέλλουσι καὶ πιστῶς προσκυνοῦσί σε· φύλαξ φάνηθι, καὶ κραταιὰ προστασία, ἀποτρέπουσα, πᾶν δυσχερὲς πόρρω τούτων, ὡς πάντα ἰσχύουσα».

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν εἰς τὸ πρωτότυπον ἀναγωγὴν τῆς ἀπονεμομένης εἰς τὰς εἰκόνας σχετικῆς προσκυνήσεως, τὸ β' τροπάριον τῆς ἡ' ᾠδῆς διαλαμβάνει:

«Ἐπὶ τὸ πρωτότυπον σαφῶς, τὴν τῆς Εἰκόνας τιμὴν, καὶ τὴν προσκύνησιν, ἀναβιβάζοντες σέβομεν...»

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς βαίνει καὶ ὁ ἐν τῷ Τριφδίῳ Κανὼν τῆς Λιτανείας τῶν ἱερῶν εἰκόνων²⁶⁹. Εἰς ἐπίρρωσιν τούτου ἔστωσαν:

268. Βλ. καὶ ἀνωτ., σημ. 250.

269. Τριφδίον, σελ. 140-143. Ὁ Κανὼν οὗτος ὑπὸ τοῦ Τριφδίου ἐσφαλμένως ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεόδωρον τὸν Στουδίτην. Παρατηρητέον, ὅτι ὁ ἅγιος οὗτος Πατὴρ ἐκοιμήθη

Περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς περιγραπτοῦ ἅμα καὶ ἀπεριγράπτου:

«Τὴν βασιλείον στολὴν ἐκ σοῦ Παρθένε Θεὸς φορέσας, ὥφθη τοῖς βροτοῖς, ἀνθρωπόμορφος, διπλοῦς κατ' οὐσίαν· οὐ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς, ἐν προσκυνήσει ἔχομεν...»²⁷⁰.

«Ἐπτώχευσε καὶ ἐπείνασε, καὶ ἐδίψησε σαρκὶ ὁ Λόγος, ταῦτα τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ἰδιώματα, δι' ὧν περιγράφεται· οὗτος δὲ τῇ Θεότητι, ἀπλοῦς ἐστὶ καὶ ἀπερίγραπτος»²⁷¹.

Περὶ τῆς Θεοτόκου:

«Ἡ πάντων βοήθεια, καὶ σκέπη καὶ ἀντίληψις, Θεοκυῆτορ, δεῖξον ὅτι δύνασαι, πρεσβεύειν ὑπὲρ πάντων, εἰς σὲ καταφευγόντων, καὶ ἀπελαύνεις τοὺς δυσσεβεῖς, τῇ δυνάμει τοῦ Υἱοῦ σου· ὡς γὰρ Μήτηρ πάντα δύνασαι»²⁷².

Περὶ τῶν ἱερῶν Λειψάνων²⁷³:

«Τὰ ἱερά, τῶν Ἁγίων λείψανα, καὶ τὰς Εἰκόνας αὐτῶν, Ληξίζ ὁ δεινός, ἅμα τῷ Ἰω-

τὸ 826 καὶ δὲν ἔζησε τὴν τελικὴν νίκην τῆς Ὀρθοδοξίας (842/43). Ὁ Κανὼν εἶναι ὠραιότατος καὶ μεστὸς θεολογικῶν ἐννοιῶν, παρὰ τὸν πανηγυρικὸν τοῦ χαρακτῆρα. Ὁ ποιητὴς αὐτοῦ δὲν ἀπεῖχε χρονικῶς τῆς ἐποχῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται, διότι ἀποδεικνύεται ἄριστος γνώστης προσώπων καὶ πραγμάτων.

270. Τριψίδιον, σελ. 140, «Καὶ νῦν...» Θεοτοκίον τῆς α' φῶδης.

271. Αὐτόθι, σελ. 142, δ' τροπ. τῆς ζ' φῶδης. Βλ. καὶ β' τροπ. τῆς ζ' φῶδης.

272. Αὐτόθι, σελ. 143, «Καὶ νῦν...» Θεοτοκίον τῆς θ' φῶδης. Βλ. καὶ σελ. 142, Θεοτοκίον τῆς ζ' φῶδης.

273. Ἡ ἄρνησις τῆς ἀγιότητος τῶν ἱερῶν Λειψάνων καὶ ἡ καταστροφή αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀκραίων Εἰκονομάχων ἤτό τι τὸ πανθομολογούμενον. Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ ἐν τῷ Ὁρω αὐτῆς οὐδὲν περὶ τῶν ἱερῶν Λειψάνων ἀναφέρει. Τοῦτο δὲν σημαίνει ἄρνησιν ἢ ἐνδοκασμοὺς αὐτῆς περὶ τῆς ἀγιότητος τούτων. Ἄλλωστε εἶναι λίαν χαρακτηριστικὰ τῆς διδασκαλίας τῆς τὰ ἐν τῷ ζ' κανόνι αὐτῆς διαλαμβανόμενα: «...ὅσοι οὖν σεπτοὶ ναοὶ καθιερώθησαν ἐκτὸς ἁγίων λειψάνων μαρτύρων, ὀρίζομεν ἐν αὐτοῖς κατὰθεσιν γίνεσθαι λειψάνων μετὰ τῆς συνήθους εὐχῆς. Ὁ δὲ ἀνευ ἁγίων λειψάνων καθιερώων ναόν, καθαιρεῖσθω, ὡς παραβεβηκῶς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις».

Ἐκ τοῦ συναφοῦς ὑμολογικοῦ ὕμνου ὁ παρὰν Κανὼν ἀναφέρεται διὰ δύο τροπαρίων εἰς τὰ ἱερά Λείψανα καὶ τὴν ἀρμόζουσαν αὐτοῖς σχετικὴν προσκύνησιν.

άννη, οὐδόλως προσκυνεῖσθαι, ἔφασκον ἀνό-
μως, οἱ ἀρνηταὶ τῆς εὐσεβείας»²⁷⁴.

«Ἀγάλλου ἢ Ἐκκλησία καὶ πᾶσα πόλις
καὶ χώρα ἐν εὐφροσύνῃ ἀνοιγέσθω νῦν
τὰ ἀσκητήρια καὶ οἱ παρθενῶνες καλλω-
πίζεσθε· τὰ Λείψανα καὶ Εἰκονίσματα
τῶν Μαρτύρων ἀξίως προσκυνεῖσθωσαν»²⁷⁵.

Περὶ τῆς τιμῆς τῶν εἰκόνων:

«Ἐν εἰκόνι βλέποντες τὴν Σταύρωσιν, σέ-
βοντες στέργομεν, ἀσπαζόμενοι Χριστόν,
καὶ τὰ αὐτοῦ σημεῖα, καὶ προσκυνοῦμεν
αὐτά, οὐχ ὡς Θεοὺς τιμῶντες»²⁷⁶.

Τέλος ἐκ τοῦ «Συνοδικοῦ» παραθέτομεν, ἄνευ ἡμετέρου σχολια-
σμοῦ, τὰ κυριώτερα σημεῖα ἐκ τῶν ἀναφορῶν αὐτοῦ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς
Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου:

Περὶ τοῦ περιγραπτοῦ ἅμα καὶ ἀπεριγράπτου
τοῦ Χριστοῦ:

«Τῶν εἰδῶτων τῆς τοῦ Χριστοῦ Μιάς, καὶ τῆς αὐτῆς Ὑποστάσεως, τὸ
ἐν οὐσίαις διάφορον, καὶ ταύτης τὸ κτιστόν τε καὶ ἄκτιστον, τὸ ὄρατόν, καὶ
ἀόρατον, τὸ παθητόν, καὶ ἀπαθές, τὸ περιγραπτόν, καὶ ἀπερίγραπτον· καὶ τῇ
μὲν θεϊκῇ οὐσίᾳ, τὸ ἄκτιστον, καὶ τὰ ὅμοια προσαρμοζόντων, τῇ δὲ ἀνθρωπίνῃ
φύσει, τὰ τε ἄλλα καὶ τὸ περιγραπτόν ἀνομολογούντων, καὶ λόγῳ καὶ Εἰκονί-
σασιν· Αἰωνία ἢ μνήμη»²⁷⁷.

Περὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰκόνων:

«Τῶν πιστευόντων καὶ διακηρυκευομένων, ἦτοι εὐαγγελιζομένων,
τοὺς λόγους ἐπὶ γραμμάτων, τὰ πράγματα ἐπὶ σχημάτων, καὶ εἰς μίαν ἐκά-
τερον συντελεῖν ὠφέλειαν, τὴν τε διὰ λόγων ἀνακλήρουξιν, καὶ τὴν δι' εἰκόνων τῆς
ἀληθείας βεβαίωσιν· Αἰωνία ἢ μνήμη»²⁷⁸.

274. Τριψίδιον, σελ. 143, στ' τροπ. τῆς η' φδῆς.

275. Αὐτόθι, σελ. 141, α' τροπ. τῆς δ' φδῆς.

276. Αὐτόθι, β' τροπ. τῆς ε' φδῆς.

277. Αὐτόθι, σελ. 144.

278. Αὐτόθι, σελ. 144-145.

Περὶ τῆς Θεοτόκου:

«Τῶν ἐπισταμένων, ὡς ἡ ράβδος καὶ αἱ πλάκες, ἡ κιβωτός καὶ ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ τὸ θυμιατήριον τὴν Παναγίαν προέγραφέ τε, καὶ προδιετύπου, Παρθένον, τὴν Θεοτόκον Μαρίαν· καὶ ὡς ταῦτα μὲν προετύπου ταύτην, οὐ γέγονε δὲ ἐκείνη ταῦτα· γέγονε δὲ Κόρη καὶ διαμένει μετὰ τὴν Θεογεννησίαν Παρθένος, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον Κόρην αὐτὴν τοῖς Εἰκονισμασι γραφόντων ἢ τοῖς τύποις σκιαγραφούντων· Αἰωνία ἡ μνήμη»²⁷⁹.

Περὶ τῆς Θείας Εὐχαριστίας:

«Τοῖς ἀκούουσι μὲν τοῦ Σωτῆρος περὶ τῆς παρ' αὐτοῦ παραδοθείσης τῶν θείων Μυστηρίων ἱερουργίας λέγοντος, Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, μὴ ἐκλαμβανομένοις δὲ ὀρθῶς τὴν ἀνάμνησιν, ἀλλὰ τολμῶσι λέγειν, ὅτι καινίζει φανταστικῶς καὶ εἰκονικῶς τὴν ἐπὶ τοῦ τιμίου Σταυροῦ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν προσαχθεῖσαν θυσίαν τοῦ ἰδίου Σώματός τε καὶ Αἵματος, εἰς κοινὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λύτρον τε καὶ ἐξίλασμα, ἢ καθ' ἑκάστην προσαγομένη θυσία παρὰ τῶν τὰ θεῖα ἱεουργούντων Μυστήρια, καθὼς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Δεσπότης τῶν ὅλων παρέδωκε· καὶ διὰ τοῦτο ἄλλην εἶναι ταύτην, παρὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς, τῷ Σωτῆρι τετελεσμένην εἰσάγουσι, καὶ πρὸς ἐκείνην φανταστικῶς καὶ εἰκονικῶς ἀναφερομένην, ὡς κενούσι τὸ τῆς φρικτῆς καὶ θείας ἱερουργίας Μυστήριον, δι' οὗ τὸν τῆς μελλούσης ζωῆς ἀρραβῶνα λαμβάνομεν, καὶ ταῦτα τοῦ θείου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσορρήμονος διατρανοῦντος τῆς θυσίας τὸ ἀπαράλλακτον, καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι φάσκοντος, ἐν πολλαῖς τῶν τοῦ μεγάλου Παύλου ρητῶν ἐξηγήσεσιν· Ἀνάθεμα»²⁸⁰.

«Ὅσοι ἐκ τῶν ἀκραίων Εἰκονομάχων, ἕνεκα τοῦ ἀκράτου ὀρθολογισμοῦ των²⁸¹, δὲν ἐχώρου εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀπλοῦ ἀνθρώπου, ἀπεδέχοντο τὴν μεταβολὴν τῆς «σαρκός» τοῦ Χριστοῦ εἰς ἀπερίγραπτον, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κατ' αὐτοὺς κινδύνου τῆς περιγραφῆς τῆς ἀπερίγραπτου Θεότητος ἐν τῇ περιγραπτῇ φύσει τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Οὗτοι, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποδεχθοῦν πραγματικὴν μεταβολὴν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου ἐν τῇ θ. Εὐχαριστίᾳ εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. Τόσον ὁ Κωνσταντῖνος Ε' ²⁸², ὅσον καὶ ἡ Σύνοδος τῆς Ἱερείας²⁸³, ἀντὶ τῆς πραγματικῆς μεταβολῆς, ἀντεισ-

279. Ἀὐτόθι, σελ. 145.

280. Ἀὐτόθι, σελ. 146.

281. Περὶ αὐτοῦ βλ. ἡμέτερον ἄρθρον εἰς Ἑγκυκλοπαιδείαν «Ἵδρια», τόμ. 22 (ἸΑ-θῆναι 1982), σελ. 230-236.

282. Νικηφόρου, Ἀντιρρητικός Α', PG 100, 332D, 333B, 336A, 337A, CD.

283. Mansi 13, 261D-264C.

ηγούντο, ότι ὁ ἄρτος γίνεται θέσει σώμα Χριστοῦ καὶ ἀληθῆς εἰκὼν τοῦ φυσικοῦ σώματος αὐτοῦ²⁸⁴. Ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἀναιροῦσα τὴν κακοδοξίαν ταύτην, σημειοῖ: ἀμοχθηρὰ δὲ καὶ πανουργία συνεχόμενοι... θέσει ὠνόμασαν γίνεσθαι ταύτην τὴν θεῖαν προσένεξιν, καὶ ὡσπερ τοῦτο λέγειν ἐστὶ μανίας σαφοῦς, οὕτω καὶ τὸ εἰκόνα λέγειν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, τῆς ἴσης ἔχεται παροινίας, καὶ πλεόν τῆς ἀμαθίας τὴν ἀσέβειαν ἔχει... καὶ εἰκὼν τοῦ σώματος, οὐκ ἐκδέχεται εἶναι αὐτὸ τὸ θεῖον σῶμα²⁸⁵.

284. Πλεόνα ἐπ' αὐτοῦ βλ. παρὰ Βα σ. Γιαννοπούλου, Αἱ χριστολογικαὶ..., σελ. 179-190.

285. Mansi 13, 265E. Βλ. αὐτόθι, 265BC: «...οὐδαμοῦ οὔτε ὁ Κύριος, οὔτε οἱ Ἀπόστολοι, ἢ Πατέρες εἰκόνα εἶπον τὴν διὰ τοῦ ἱερέως προσφερομένην ἀναίμακτον θυσίαν, ἀλλὰ αὐτὸ σῶμα καὶ αὐτὸ αἷμα».

8. Η ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΩΝ ΕΞ ΣΥΝΟΔΩΝ.

Ὁμιλοῦντες περὶ τῆς Μνήμης τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναχθέντων χλ' Πατέρων εἴπομεν, ὅτι τὸ «Συναξάριον» αὐτῆς προσέλαβε τὴν ἐξῆς μορφήν: «Τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν Χαλκηδόνι χλ' καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ τιη', καὶ τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει ρν', καὶ τῶν ἐν Ἐφέσῳ σ', καὶ τῶν ἐν τῇ Ε' συνόδῳ ρξ' (ἢ ρξε'), καὶ τῶν ἐν τῇ ΣΓ' ρο'»²⁸⁶. Ἡ πρόταξις τῶν Πατέρων τῆς Χαλκηδόνας εἰς τὸν κατάλογον τῶν Πατέρων τῶν ἐξ Συνόδων, ἂν καὶ ἦτο ἐν πολλοῖς δεδικαιολογημένη, ἐπειδὴ εἰς τὴν Μνήμην αὐτῶν ἦτο ἀρχικῶς ἀφιερωμένη ἢ ἑορτῆ, ἐφάνη ἀδικαιολόγητος εἰς πολλοὺς ἀντιγραφεῖς παλαιότερων κωδίκων, οἱ ὅποιοι καὶ κατέταξαν τοὺς Πατέρας κατὰ τὴν χρονικὴν σειρὰν τῆς συγκλήσεως τῶν ἀντιστοίχων Συνόδων: «Τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ Α' Συνόδῳ συνελθόντων τιη', καὶ ἐν τῇ Β' ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ρν', καὶ τῶν ἐν τῇ Γ' ἐν Ἐφέσῳ σ', καὶ τῶν ἐν τῇ Δ' ἐν Χαλκηδόνι χλ', καὶ τῶν ἐν τῇ Ε' ρξ' καὶ τῶν ἐν τῇ ΣΓ' ρο'»²⁸⁷. Οὕτως ἡ ἑορτῆ ἐν τῇ οὐσίᾳ μετεβλήθη εἰς ἑορτὴν τῶν Πατέρων τῶν ἐξ Συνόδων ἥ, ὡς συχνότερον ἀπαντῶμεν αὐτὴν εἰς τὰς πηγὰς, εἰς Σύναξιν τῶν ἐξ Συνόδων. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἔπρεπε νὰ δηλοῦται, προσετίθετο ἐν ἀρχῇ τοῦ Συναξαρίου, κατὰ περίπτωσιν, μία τῶν ἐπιγραφῶν: α) «Τῶν ἁγίων Πατέρων, τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις καὶ Οἰκουμενικαῖς ἐξ συνόδοις διαλαμψάντων»· β) «Μνήμη τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν ἐξ συνόδων· γ) «Ἡ σύναξις τῶν στ' συνόδων» καὶ δ) «Ἡ σύναξις τῶν συνόδων»²⁸⁸.

Οἱ κώδικες, διὰ τῶν ὁποίων παραδίδεται ἡ παροῦσα ἑορτῆ, ἀφιερῶν εἰς αὐτὴν τὸν εἰς τὸν Γερμανὸν τὸν Β' ἀποδιδόμενον Κανόνα²⁸⁹. Τίθεται ὁμοίως τὸ ἐρώτημα: ὁ Πατριάρχης οὗτος εἶναι καὶ ὁ εἰσηγητῆς τοῦ συνεορτασμοῦ τῶν

286. Βλ. κώδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 551 (f. 170v), 556, 597 καὶ Συναῖτ. 1098.

287. Βλ. Συναῖτ. κώδ. 640 (f. 371). Πρβλ. Συναῖτ. 629 (f. 109) καὶ Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 2004 (f. 322). Ὁ κώδιξ 2018 τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν προτάσσει τοὺς Πατέρας τῆς Νικαίας καὶ ἀκολουθοῦν οἱ τῆς Χαλκηδόνας, τῆς Κων/λεως, τῆς Ἐφέσου κ.λπ.

288. Βλ. ἀνωτ., σελ. 710 ἐξ.

289. Βλ. τὸν Κανόνα τοῦτον παρὰ Νι κ ο δ ἡ μ φ, Συναξαριστής, τόμ. 2, Ἀθήνησι 1868, σελ. 364-366.

Οίκουμ. Συνόδων ἤ, ἀπλῶς, ὁ ποιητῆς τοῦ Κανόνος ἤ, τέλος, αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἰς τὰς συνεορταζομένας ἐξ Συνόδους προσέθεσε καὶ τὴν ἐβδόμην;

Ἐν τῷ Ὁ Κανὼν ἀναφέρεται ὄντως καὶ εἰς τὰς ἐπτὰ Οἰκουμ. Συνόδους. Ὁ ἴδιος ὁ Ὑμνογράφος ἐπανειλημμένως ὁμολογεῖ τοῦτο:

«Ἐπτὰ Συνόδοις ἱεραῖς τῶν ἁγίων Πατέρων, τὴν σεπτὴν Ἐκκλησίαν, κατεφαίδρυνε Χριστός, ὡς ἐπταλύχνῳ φωτὶ, τὸ τῆς πλάνης σκότος, ἐκδιώξας μακράν»²⁹⁰.

«Ἐπτὰ μὲν πνεύματα ἐπαναπέπαιται ἐν Χριστῷ Ἡσαΐας τοῦτό φησιν, ἐν ἐπτὰ Συνόδοις δέ, ἐπανεπαύσατο Χριστός, σὺν Πατρὶ καὶ θεῷ Πνεύματι»²⁹¹.

«Ἐπτὰ στόλοις ἠδρασαν, ἡ Σοφία τοῦ Θεοῦ, τὴν Ἐκκλησίαν ἅπασαν, ταῖς ἐπταριθμοῖς Συνόδοις τῶν ἱερῶν, Πατέρων ἀκλόνητον, τηρουμένην παντοίας ἐξ αἱρέσεως»²⁹².

«Τὰ φλογέοντα βέλη, πυρὶ τοῦ Πνεύματος, εἰς ἐμψύχους²⁹³ καρδίας ἐχθρῶν ἐπάγησαν τῶν αἱρετικῶν καὶ εἰς θάνατον ἐπληξαν σύλλογοι Πατέρων ἐπταριθμοὶ καὶ θεῖοι»²⁹⁴.

Περὶ ἐπτὰ Συνόδων ὁμιλοῦν καὶ τὰ τέσσαρα πρῶτα στιχηρὰ προσόμοια τοῦ Ἑσπερινοῦ. Ἰδιαίτερον ὁμοίως ἐνδιαφέρον ἐν τῇ παρουσίᾳ συναφείᾳ παρουσιάζει τὸ πρῶτον τούτων (κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Νικοδήμου)²⁹⁵.

290. Αὐτόθι, β' τροπ. τῆς γ' ᾠδῆς.

291. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς.

292. Αὐτόθι, β' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς. Πρβλ. Παροιμ. 9,1: «Ἡ Σοφία ἐκκοδόμησεν ἐαυτῇ οἶκον καὶ ὑπῆρξε στόλος ἐπτά».

293. Βλ. κώδ. 2926 τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν. Τὴν γραφὴν «ἐμψύχους» (ἐν + ψύχος) προκρίνει καὶ ὁ Νικοδήμος. Ὁ κώδιξ 2567 τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν ἔχει «ἐμψύχους» (ἐν + ψυχρός)· ἐνῶ οἱ κώδ. 551 καὶ 843, ὡσαύτως τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν, ἔχουν «εὐψύχους».

294. Νικ ο δ ἡ μ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., γ' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς. Βλ. καὶ κώδ. 2567 (f. 95v) Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν. Παρὰ τῷ κώδ. 843 (f. 374) τὸ τροπάριον τοῦτο ἔχει οὕτως:

«Τὰ φλογέοντα βέλη πυρὶ τοῦ Πνεύματος
εἰς εὐψύχους καρδίας καταπεπήγασι τῶν
αἱρετικῶν καὶ εἰς θάνατον ἐπληξαν, σύλλο-
γοι Πατέρων ἐπταριθμοὶ καὶ θεῖοι».

295. Αὐτόθι, σελ. 364. Τὰ προσόμοια β', γ' καὶ δ' διακρίνονται διὰ τὸν ἐξαιρετικὸν συμ-

«Τὰς σεπτὰς Συνόδους²⁹⁶ τὰς τῶν Πατέρων, κατὰ διαφόρους καιροὺς συστάσας, εἰς ἓνα συνήθροισεν, ἐνὶ Κανόνι τῷ δε, μάλα καλῶς ὁ Πατριάρχης ὁ Γερμανὸς ὁ νέος, γράφων ὁμοῦ καὶ κρατύνων τὰ δόγματα τὰ τούτων...».

Ἡ συνάθροισις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων εἰς ἓνα Κανόνα ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ τοῦ προσομοίου εἰς τὸν Γερμανὸν τὸν (νέον). Ἄλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν συντακτῶν τῶν κωδίκων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι περιέχουν τὸν ἐν λόγῳ Κανόνα, πάντοτε ἀποδίδεται οὗτος εἰς τὸν Γερμανόν. Ὁ ποιητὴς ἕμως τῶν προσομοίων δὲν πρέπει νὰ ἦτο ὁ Γερμανός. Τὰ τόσον κολακευτικὰ λόγια περὶ αὐτοῦ («μάλα καλῶς... Γερμανὸς ὁ νέος») εἶναι δύσκολον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐξῆλθον ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ στόματος. Ἐκτὸς τούτου, οἱ πλεῖστοι τῶν κωδίκων, τῶν περιεχόντων τὸν Κανόνα τοῦ Γερμανοῦ, δὲν περιέχουν καὶ τὰ προσόμοια ταῦτα. Ἄντ' αὐτῶν παραθέτουν εἴτε τὰ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (βλ. Πεντηκοστάριον, σελ. 172)²⁹⁷, εἴτε συλλογὴν τινα ἐκ περισσοτέρων ἴσως ὁμάδων προσομοίων, ἐν οἷς καὶ τὸ «Τὰς σεπτὰς Συνόδους...»²⁹⁸.

Ἄλλὰ καὶ ἐξ ἐπόψεως περιεχομένου ὁ Κανὼν τοῦ Γερμανοῦ καλύπτει, εἰς τὰς κυρίας αὐτοῦ γραμμάς, τὰ δόγματα καὶ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Κατωτέρω σταχυολογοῦμεν τὰ ἀντιπροσωπευτικώτερα τροπάρια αὐτοῦ:

βολισμόν των ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ τῶν Οἰκουμ. Συνόδων. Τὸ β' παραθέτομεν ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν περὶ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν (βλ. ἀνωτ., σελ. 1027). Τὰ δὲ γ' καὶ δ' ἔχουν ἀντιστοιχῶς ὡς κατωτέρω:

«Τὴν Τριάδα πᾶσαν ἐκ τῶν πραγμάτων, τῆς κοσμογενείας οὖσαν αἰτίαν, τρανῶς παρεδώκατε τρισόλβιοι Πατέρες· τρεῖς γὰρ καὶ τέσσαρας Συνόδους, μυστικωτάτῳ λόγῳ θέντες, καὶ ἐκδικιοὶ φανέντες, τοῦ ὀρθοδόξου λόγου, τὰ στοιχεῖα τὰ τέσσαρα ὄντα, καὶ τὴν Τριάδα ἐπέφηνατε, κτίσασαν ταῦτα καὶ τὸν κόσμον ποιήσασαν».

«Ἦρκεσε καὶ μία ζωὴν ἐμπνεῦσαι, τῷ κειμένῳ γόνῳ τῆς ὑπουργούσης προφῆτου ἀνάκαμψις Ἐλισσαιὲ τοῦ πάνυ· ἕμως ἀνέκαμψεν ἑπτάκις, καὶ συνέκυψε τούτῳ, οἷα προόπτῃς προαναγγέλλων τὰς ὑμῶν συνελεύσεις...» (βλ. καὶ κατωτ., σῆμ. 298).

296. Ὁ Νικόδημος καὶ τὸ ἐν χρήσει Μηναιὸν τοῦ Ὀκτωβρίου προτιμοῦν τὴν γραφὴν: «Τὰς ἑπτὰ Συνόδους...». Ἡμεῖς δεχόμεθα τὴν γραφὴν «Τὰς σεπτὰς Συνόδους...», διότι αὕτη παραδίδεται ὑφ' ὅλων τῶν κωδίκων, τοὺς ὁποίους διεξήλθομεν.

297. Βλ. κώδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 551 (f. 170), 843 (f. 345), 2567 (f. 81) καὶ 2926 (f. 91).

298. Βλ. καὶ κώδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 846 καὶ Σιναῖτ. 639. Πρβλ. κώδ. Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 564, 580, 597, 2018, καὶ Σιναῖτ. 1627. Ὁ Σιναῖτ. 639 περιέχει τὰ κατωτέρω ἀνέκδοτα στιχ. προσόμοια:

1. Τριὰδικὸν δόγμα (Α' καὶ Β' Οἰκ. Σύνοδοι):

«Ἐκ μιᾶς ὥσπερ ρίζης, βλαστοὶ θεόφυτοι, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἀνατετάλασιν· καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ, μόνος αἴτιος πέφυκεν, ἄχρονος, ἀχρόνων, προσώπων ὁμοτίμων»²⁹⁹.

«Ἐκ γαστρὸς τῆς ἀύλου, ἀχρόνως ἔλαμψας, ὁμοούσιε Λόγε, Πατρὶ καὶ Πνεύματι, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς χρονικῶς ὑποδέδουκας, ἔνυλον γαστέρα τῆς μόνης Θεοτόκου»³⁰⁰.

«Οὐ δεῖ προσθεῖναι ἢ ἀφελέσθαι τι, τοῦ ἱεροῦ Συμβόλου τῆς ὀρθῆς ἡμῶν πίστεως, ἐπ' αὐτῶ γὰρ πιστῶς βεβαπτίσμεθα, οἱ δὲ παραχαράκται ταύτης τῆς πίστεως, τῇ ἐνδικωτάτῃ ἐκδοθήσονται ποινῇ τῶ ἀναθέματι»³⁰¹.

2. Χριστολογικὸν δόγμα (Γ', Δ', Ε' καὶ ΣΤ' Οἰκ. Σύνοδοι):

«Τὸν τῆς ἀκτίστου Τριάδος ἓνα Χριστόν, ἐν δυσὶ ταῖς φύσεσι, καὶ θελήσεσιν ἀγνή, ἀποτί-

«Τεῖχη καταστρέφεις τῶν πολεμίων, ἐν φωναῖς σαλπίγγων τῶν ἑπταριθμῶν, Ἰησοῦ ἀθάνατε, δι' ἱερῶν ποτέ· νῦν δὲ Πατέρων θεοπνεύστων συνόδοις ἑπταριθμοῖς, τά τε δόγματα τῆς εὐσεβείας ὑπερυψοῖς καὶ κρατύνεις ἀκλόνητα διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος» (Πρβλ. β' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς Κανόνος εἰς Ζ' Οἰκοῦμ. Σύνοδον).

«Φωτίζου, φωτίζου Σιών ἡ νέα ἔχουσα ἐπτάφωτον ὡς λυχνίαν· λαμπρὰ τὰ συνάριθμα συστήματα Πατέρων, νεύσει Θεοῦ συναθροισθέντα ἐκ τῶν τῆς γῆς περάτων, σκότος δεινῆς ἔρεσχελίας ἐξάραντα ἐκ μέσου καὶ φωτίσαντα τὰς διανοίας τῶν πιστευόντων εἰς μίαν θεότητα ἀκτιστον Πατρός, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος».

«Τοὺς Μακεδονίους καὶ Νεστορίους...» (βλ. Μηναιὸν Ὀκτωβρίου, σελ. 64).

«Τὰς σεπτὰς Συνόδους τὰς τῶν Πατέρων...» (βλ. ἀνωτ.).

299. Νικοδήμου, ἐνθ' ἀνωτ., α' τροπ. τῆς ἡ' ᾠδῆς. Βλ. καὶ β' τροπ. τῆς δ' ᾠδῆς:

«Ἡλίου ἧλιοι, διπλοῖ ἀπηύγασαν, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρός, ἀκτιστοὶ συνάναρχοι· τῶν δ' ἀμφοτέρων ὁ Πατὴρ, μόνος αἴτιος πιστεύεται».

300. Αὐτόθι, β' τροπ. τῆς ἡ' ᾠδῆς.

301. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς.

κτεις ἔνωσιν βροτῶν καὶ ἀγγέλων, διὰ σοῦ ἀπεργαζόμενον»³⁰².

«Γῶ θεῖω φέγγει σου τριφεγγεῖ, νῦν καταυγασθέντες οἱ σεπτοὶ Πατέρες ἓνα ἐκήρυξαν τῆς σεπτῆς Τριάδος Χριστὸν τὸν Κύριον δισσοῦμενον καὶ φύσει καὶ θελήσειν»³⁰³.

«Οὐ προσώποις τὸν ἓνα, Χριστὸν δυάζομεν, οὐχ ἐνίζομεν τοῦτον, συγχύσει φύσεων· εἷς γὰρ ὢν αὐτός, τῷ προσώπῳ δυάζεται, φύσει Παρθένη, ὁ σὸς Υἱὸς καὶ πλάστης»³⁰⁴.

«Αἰσχύνη τὰ πρόσωπα, καλυψάτω Εὐτυχοῦς, καὶ Διοσκόρου, σύγχυσιν φλυαρησάντων φύσεων τοῦ Χριστοῦ· οὐ γὰρ εἰς ἀφάντωσιν, ἀλλ' εἰς θέωσιν φύσιν βροτῶν εἴληφεν»³⁰⁵.

3. Δόγμα περὶ Εἰκότων (Ζ' Οἰκ. Σύνοδος):

«Τὸν ἓνα τέτοκας σεμνή, τῆς ἀκτίστου Τριάδος, ἐν δυσι ταῖς οὐσίαις καὶ θελήσειν ἀγνή· οὐ τὴν εἰκόνα πιστῶς, προσκυνοῦμεν, χάριτος πληροῦμενοι»³⁰⁶.

«Τῆς ἐνσάρκου σου μορφῆς τὸν τύπον Δέσποτα, σεπτῶς κατασπαζόμεθα, τῆς Μητρὸς σου, καὶ Ἁγίων Πάντων τὴν τιμὴν, εἰδότες ὀρθῶ τῷ λογισμῶ, διαβιβάζεσθαι καλῶς πρὸς τὸ ἀρχέτυπον»³⁰⁷.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ τεθὲν ἐρώτημα, παρατηροῦμεν: ἐπειδὴ τὸ Συναξάριον τῆς ἐορτῆς τῶν Πατέρων τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνεληθούσης Οἰκ. Συνόδου εἶχε προσλάβει τὴν μορφήν τῆς συνάξεως τῶν εἰς τὰς ἑξ Οἰκουμενικὰς Συνόδους συνεληθόντων Πατέρων, ὁ Πατριάρχης Γερμανὸς ὁ Β', ὡς ὑπεύθυνος ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ, παρετήρησε τὴν ἀνωμαλίαν

302. Αὐτόθι, Θεοτοκίον τῆς α' φδῆς.

303. Αὐτόθι, β' τροπ. τῆς ε' φδῆς.

304. Αὐτόθι, Θεοτοκίον τῆς η' φδῆς.

305. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς ε' φδῆς.

306. Αὐτόθι, Θεοτοκίον τῆς γ' φδῆς.

307. Αὐτόθι, Θεοτοκίον τῆς ζ' φδῆς.

αὐτὴν (τὸ Συναξάριον ὁμιλεῖ περὶ τελέσεως τῆς Μνήμης τῶν εἰς τὰς ἕξ Οἰκουμ. Συνόδους συνελθόντων Πατέρων, ἐνῶ ὁ Κανὼν ἀνεφέρετο εἴτε εἰς τοὺς χλ' Πατέρας τῆς Χαλκηδόνας, εἴτε γενικῶς εἰς τοὺς κυρώσαντας τὸ δόγμα τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων καὶ θελήσεων) καὶ ἀπεφάσισε νὰ συνθέσῃ κατάλληλον Κανόνα. Ἔνεκα δὲ τοῦ «συμβολισμοῦ», τὸν ὁποῖον διέβλεπεν εἰς τὰς ἑπτὰ Οἰκουμ. Συνόδους, συμπεριέλαβε καὶ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν. Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν προέβῃ καὶ εἰς τὴν ἀνάλογον προσαρμογὴν τοῦ Συναξαρίου. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι, ὅτι καὶ μετὰ ταῦτα, ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν παράδοσιν, τὸ Συναξάριον ἐξηκολούθει νὰ μνημονεύῃ μόνον τὰς ἕξ Οἰκουμ. Συνόδους. Εἰς τὴν μὴ προσθήκην καὶ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς, ἐνδεχομένως, συνέβαλε καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀντίστοιχος ἐκκλησιαστικὴ ποιήσις δὲν προέβαλλεν ἰδιαζόντως τὴν Χριστολογικὴν διάστασιν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς περὶ ἀπεριγράπτου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν θεότητα, περιγραπτοῦ δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα³⁰⁸. Τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ Χριστολογικοῦ δόγματος εἶχεν ἤδη λυθῆ διὰ τῶν ἀποφάνσεων τῶν Δ', Ε' καὶ ΣΤ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καθ' ἃς αἱ δύο ἐν Χριστῷ φύσεις παρέμειναν καὶ μετὰ τὴν εἰς ἓν πρόσωπον ἀσύγχυτον ἕνωσιν των πλήρεις καὶ τέλειαι, διατηρήσασαι πάντα τὰ ἑαυτῶν ιδιώματα καὶ τὰ ὀνόματα ἀναλλοίωτα καὶ ἀσύγχυτα καὶ ἐπομένως καὶ τὸ ἰδίωμα τῆς περιγραφῆς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Οὗτος ἴσως εἶναι καὶ ὁ λόγος, ἔνεκα τοῦ ὁποῖου ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δὲν ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν Ὅρον τῆς, περιορισθεῖσα εἰς τὸν ἀναθεματισμὸν τῶν μὴ ὁμολογούντων τὸν Χριστὸν «περιγραπτὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον»³⁰⁹. Οἱ σχετιζόμενοι πρὸς τὴν Μνήμην τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὕμνοι, ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὸ δόγμα τῶν εἰκόνων, τὸ ὁποῖον, ὡς συνιστῶν ἰδίαν δογματικὴν ἐνότητα, εὕρισκε τὴν πλήρη ἐκφρασίαν του εἰς τὸν ἰδιαιτέρον (μεμονωμένον) ἑορτασμὸν τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Περὶ τῆς δογματικῆς ἐνότητος τῶν ἕξ πρώτων Οἰκουμ. Συνόδων ὁμιλεῖ σαφέστατα ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης εἰς τὸ α' Τροπάριον τῆς δ' ᾠδῆς τοῦ γνωστοῦ Κανόνος αὐτοῦ:

~~«Παναληθῶς * ἐπὶ τὸν Θεοῦ Ἰῶν ἄνθρωπον * χρηματίσαι * τέλειον αἱ σύνοδοι * ἐνανθρωπήσαντά τε φασί, * πρώτη καὶ δευτέρα, * ὁ καὶ ἡ τρίτη ἐκράτνε, * τετάρτη καὶ ἕκτη * καὶ διπλοῦν ταῖς οὐσίαις * καὶ θελήσεσι, Σῶτερ, ἐκήρυξαν».~~

308. Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ ἡ Ἀκολουθία τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἰδίᾳ τὸ «Συνοδικόν». Σημειωθῆτω ὅμως ὅτι ἡ ἑορτὴ αὕτη ἀποτελεῖ ἰδίαν ἐνότητα (ἑορτικὸς κύκλος Τριφθίου), ἀνεξάρτητον τοῦ κύκλου τῶν ἑορτῶν τῶν Οἰκουμ. Συνόδων, καὶ παράλληλον —θά ἐλέγομεν— τῆς ἐν τῇ Πεντηκοσταρίῳ ἑορτῆς τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου.

309. Mansi 13, 400B.

Περὶ τοῦ Κανόνος τούτου εἶπομεν καὶ ἀλλαχοῦ, ὅτι ὁ συνθέτης του ἀπέβλεπε δι' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνύμνησιν «τοῦ σεπτοῦ τῆς πίστεως συμβόλου» καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, οἱ ὅποιοι ἐξέθεσαν (Α' καὶ Β' Οἴκουμ.) καὶ ἔστερξαν (=μετὰ χαρᾶς ἀπεδέχθησαν) τοῦτο (Γ', Δ', Ε' ΣΤ' καὶ Ζ' Οἴκουμ.). Ἐπομένως οὗτος, κατὰ τὸ περιεχόμενον του καὶ τὴν ἔμμεσον, πλὴν ὅμως σαφῆ, δῆλωσιν τοῦ ποιητοῦ του, δύναται νὰ ἀνήκη εἴτε εἰς τὴν συνθέσασαν τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως Β' Οἴκουμ. Σύνοδον, εἴτε —τὸ καὶ βεβαιότερον— εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Συνάξεως τῶν Συνόδων καὶ δὴ καὶ καθόσον ἡ προκάτοχος τῆς ἑορτῆ (τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς) ἦτο συνδεδεμένη μετὰ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως καὶ τὰς τοῦτο στερεῶσας καὶ κυρωσάσας λοιπὰς Οἴκουμ. Συνόδους, ὅπερ ἀπετέλεσε καὶ τὴν μοναδικὴν αἰτίαν ἐξελίξεως αὐτῆς εἰς ἑορτὴν τῆς Συνάξεως τῶν Συνόδων. Εἶναι δὲ ἀπορίας ἄξιον, διατὶ συνεδέθη ὁ Κανὼν οὗτος καὶ τὸ λοιπὸν ὕμνολογικὸν ὕλικὸν (στιχ. Ἐσπερ. καὶ στιχ. τῶν Αἰώνων) μετὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς. Οὐδεμίαν ἐσωτέρα σχέσιν ὑφίσταται μετὰξὺ Συμβόλου τῆς Πίστεως καὶ ΣΤ' Οἴκουμ. Συνόδου· ἐτι μᾶλλον, οὐδεμίαν σχέσιν ὑπάρχει μετὰξὺ τῶν Β' καὶ ΣΤ' Οἴκουμ. Συνόδων, ἡ ὅποια καὶ νὰ δικαιολογῇ τὸν συνεορτασμὸν των, εἰ μὴ μόνον ὅτι ἀμφότεραι συνεκλήθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ 381 καὶ 681 ἀντιστοιχῶς, καὶ ὅτι τὰ «ἰωβηλαῖα» αὐτῶν συμπίπτουν³¹⁰.

Ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ Κανὼν ἀναφέρεται εἰς τὸ δόγμα καὶ τῶν ἐξ πρώτων Οἴκουμ. Συνόδων, ὅπερ καὶ φέρει τοῦτον εἰς ἀμεσώτεραν σχέσιν πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ἑορτὴν τούτων. Εἰδικώτερον δὲ ἐν αὐτῷ ὁ Ὑμνογράφος ἀνυμνεῖ:

α) Τοὺς Πατέρας τῆς Νικαίας, διότι ἐθεολόγησαν τὸ «ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ τῷ Πατρὶ»³¹¹ καὶ τὸ «σύμβολον ἔθηκαν», ὅπερ καὶ ἡμεῖς «βάθρον ὡς θεῖον ἔχοντες, πιστεύομεν δι' αὐτοῦ οἱ πιστοὶ εἰς ἓνα Θεὸν προαιώνιον, Πατέρα

310. Τὸ 1431, ἐν —Ιωσ— ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονικῆς, συνεπληροῦντο 1050 ἔτη ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Β' Οἰκουμενικῆς καὶ 750 ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς ΣΤ'. Μήπως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ γεγονότος τούτου ἀπεφασίσθη νὰ συνεορτασθῶν ἐν Θεσσαλονικῇ αἱ δύο αὐταὶ Σύνοδοι; Ἡ ΣΤ' Οἴκουμ. ἐν τῷ «Ὁρῶ αὐτῆς ἀνεφέρθη ὄντως εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως: «Τὸ παρὰ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ Πατέρων ἐκτεθὲν καὶ αὐθις παρὰ τῶν ἑκατὸν πενήτηκοντα θεοφρόνως βεβαιωθέν, ὅπερ καὶ αἱ λοιπαὶ ἅγαι σύνοδοι ἐπὶ ἀναιρέσει, πάσης ψυχοφθόρου αἰρέσεως ἀσπασίως ἐδέξαντο καὶ ἐπεκύρωσαν σύμβολον, καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἅγια καὶ Οἰκουμενικὴ θεοπνεύστως ἐπεσφράγισε σύνοδος» (Mansi 11, 633A). Ταῦτα, συνδέουν, βεβαίως, τὴν ΣΤ' Σύνοδον μετὰ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, ὅχι ὅμως καὶ μετὰ τὴν Β' Οἴκουμ., καθ' ὅσον τοῦτο ὑπ' αὐτῆς ἀνάγεται εἰς τοὺς 318 Πατέρας. Τὰ ἀνωτέρω ὑπομνησκουν εἰς ἡμᾶς τὸ Συναξάριον τῆς Δ' Οἴκουμ. καὶ τὰ ἐπανειλημμένως μνημονευθέντα δύο κείμενα, τὰ συνδεόμενα μετὰ τὸν πατριάρχην Μητῶν, καὶ ἐπομένως εἰσὶν φῶς εἰς τοὺς λόγους τῆς συστάσεως τῆς ἑορτῆς τῆς Συνάξεως τῶν ἐξ Συνόδων, ἡ ὅποια δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς Συναξίς τοῦ ἱεροῦ Συμβόλου.

311. Ἰ ω. Φ ο υ ν τ ο ὕ λ η, ἐνθ' ἄνωτ., Θεοτοκίον τῆς α' φῶδης. Βλ. καὶ β' τροπ. τῆς γ' φῶδης.

Παντοκράτορα, ποιητήν τῶν ἀπάντων σὺν Λόγῳ ζῶντι καὶ Πνεύματι, Τριάδα σεπτὴν ὁμοούσιον»³¹².

β) Τοὺς Πατέρας τῆς Β' Οἰκουμ. Συνόδου, οἱ ὁποῖοι, «τέλος τῶ συμβόλῳ τεθεικότες τῶ θείῳ»³¹³, ἐπεσφράγισαν τὸ δόγμα τῆς ἁγ. Τριάδος, διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν περὶ τῆς «ἐκ Πατρὸς» προελεύσεως³¹⁴, ἦτοι τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς «ἐκπορεύσεως»³¹⁵ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· καὶ

γ) Τοὺς Πατέρας τῶν Γ', Δ', Ε' καὶ ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδων, διότι ἔστερξαν, ἐφύλαξαν, ἐπεβεβαίωσαν καὶ ἐκράτυναν τὸ σεπτὸν τῆς Πίστεως ἡμῶν Σύμβολον καὶ ἐκήρυξαν: «τῇ ὑποστάσει ἓνα Χριστὸν καὶ Κύριον ἓνα... ὁμοῦ Θεὸν (καὶ) ἄνθρωπον, οὐ σύγχυσιν, οὐ φυρμόν, οὐ διαίρεσιν ὄλως ὑφιστάμενον, ἓνα δὲ μένοντα» καὶ ἐπομένως «διπλοῦν ταῖς φύσεσι καὶ θελήσει»³¹⁶.

Παρὰ τὰς προσπάθειάς ἡμῶς τοῦ Γερμανοῦ Β' Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης³¹⁷ καὶ ἄλλων τινῶν³¹⁸ νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν ἐορτὴν

312. Αὐτόθι, β' τροπ. τῆς α' φδῆς.

313. Αὐτόθι, Κάθισμα.

314. Αὐτόθι, α' τροπ. τῆς α' φδῆς. Βλ. καὶ Θεοτοκίον τῆς α' φδῆς.

315. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς η' φδῆς. Βλ. καὶ β' τροπ. τῆς η' φδῆς:

«Τοῦ Πατρὸς ὡς τὸ ἀναρχον * καὶ ἀνάκτιον ἔγραψαν *
καὶ ὡς τοῦ Υἱοῦ τὸ γεννητὸν αἰώνιον * καὶ τὸ ὁμο-
ούσιον, * οὕτω καὶ θείου Πνεύματος * τὸ ἐκ τοῦ Πα-
τρὸς ἐκπορευτὸν οἱ Πατέρες * εἰς ἅγιον εἰπόντες *
καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, * τὸ ἐκ Πατρὸς ἀφράστως ἐκ-
πορευόμενον τε».

316. Αὐτόθι, γ' τροπ. τῆς δ' φδῆς. Βλ. καὶ Θεοτοκίον τῆς η' φδῆς:

«Ρήμασι καὶ νοήμασι * Θεοτόκον φρονοῦμέν σε *
καὶ θεάνθρωπον δὲ τὸν υἱόν σου, δέσποινα*, δι-
τόν τε θελήσει * καὶ ἐνεργείαις ταῖς φυσικαῖς, *
ἓνα ὑποστάσει δὲ καὶ Κύριον ἓνα, * τρέποντες σὺν
Ἄρειῳ, * Ἀπολλινάριον τε, * Εὐτυχῇ τε καὶ

Πύρρον * καὶ πάσας τὰς αἱρέσεις».

317. Βλ. αὐτόθι, δ' στιχ. προσόμ. Ἐσπερ., ὡς καὶ Κάθισμα.

318. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 2666 κῶδιξ τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς Συνάξεως προσθέτει καὶ τοὺς θεοφόρους Πατέρας τῆς Ζ' Οἰκουμηνικῆς, ὁ δὲ κῶδιξ 564, ὡσαύτως τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν, ὁμιλεῖ ἀορίστως περὶ «Συνάξεως τῶν Συνόδων». Κατὰ τὸν κῶδ. 546 (τοῦ 1422) τῆς Μουῆς τοῦ Βατοπεδίου, ὁ ἱερομόναχος Μακάριος Μακρῆς συντάξεν εἰδικὸν ἐγκωμιαστικὸν λόγον «εἰς τοὺς ἐν ἁγίοις θεοφόρους Πατέρας ἡμῶν καὶ οἰκουμηνικοὺς διδασκάλους τοὺς ἐν ταῖς ἑπτὰ θείαις καὶ οἰκουμηνικαῖς συνελθυσθῆσιν συνόδους». Ὁ λόγος, ὅμως, οὗτος ἐν τῷ κῶδικι (f. 109-130) καταχωρίζεται εἰς τὴν Μνήμην τῶν Πατέρων τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου. Παρατηρητέον, τέλος, ὅτι περὶ τῶν ἐν ταῖς ἑπτὰ Οἰκουμηνικαῖς Συνόδοις ἀγωνισαμένων θείων Πατέρων, οὓς εἰς 2.000 συναριθμεῖ, ὁμιλεῖ

τῆς Συνάξεως τῶν Συνόδων καὶ ἡ Ζ' Οἰκουμενική, ἡ πλειοψηφία τῶν πηγῶν ἐξηκολούθησεν, ἐκ σεβασμοῦ μᾶλλον πρὸς τὴν παράδοσιν, νὰ ὀμιλῇ περὶ Συνάξεως τῶν ἑξ Συνόδων. 'Αλλ' ἐπειδὴ ἡ νέα αὕτη ἑορτὴ βαθμιαίως ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ 'Εορτολογίου (ὀλίγαι εἶναι αἱ περιπτώσεις μεταθέσεως αὐτῆς εἰς ἑτέραν ἡμερομηνίαν) τὴν ἑορτὴν τῆς Δ' Οἴκουμ. Συνόδου, μετὰ τὴν συνειδητοποίησιν ὑπὸ τῶν ὑπευθύνων ἐκκλησιαστικῶν προσώπων τῆς ἀνάγκης τελέσεως τῆς Μνήμης τῆς μεγίστης τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων (Χαλκηδόνας), ἤρξατο παρατηρουμένη ἀντίστροφος κίνησις³¹⁹.

Τὸ ἐν χρήσει σήμερον 'Ωρολόγιον τὸ Μέγα (ἐκδ. 'Αποστ. Διακονίας, ἐν 'Αθήναις 1967, σελ. 401) ἐξακολουθεῖ νὰ ὀμιλῇ περὶ τελέσεως τῆς Μνήμης τῆς Συνάξεως τῶν Θεοφόρων Πατέρων (13 'Ιουλίου) καὶ νὰ ἀγνοῇ τὴν Μνήμην τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναχθέντων 630 Πατέρων³²⁰. Τῆς αὐτῆς γνώμης ἔχεται καὶ ὁ Κ. Πλατανίτης: «Τῇ 13ῃ, ἐν Κυριακῇ, ἡ τῇ πρώτῃ μετ' αὐτὴν ἐρχομένη, μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν εἰς τὰς "Ἐξ Οἰκουμενικὰς Συνόδους συνεληθόντων»³²¹. Οὗτος, ὅμως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ 'Ωρολόγιον,

καὶ ὁ Ματθαῖος Βλάσταρης (βλ. Π. Β. Π ἄ σ χ ο υ, 'Ο Ματθαῖος Βλάσταρης καὶ τὸ ὕμνο-γραφικὸν ἔργον του, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 93-95). Τοὺς Θεοφόρους Πατέρας τοὺς εἰς τὰς ἑξ (Α'-ΣΤ') Οἴκουμ. Συνόδους συναθροισθέντας ὁ κῶδιξ 2018 τῆς 'Εθν. Βιβλ. 'Αθηνῶν ὑπολογίζει εἰς ἀφ᾽ ἑαυτοῦ.

319. Κατὰ τὸν Κ. Δ ο υ κ ἄ κ η ν, τὴν 16ην 'Ιουλίου ἄγεται ἡ «Μνήμη τῶν Πατέρων», τελεῖται δὲ αὕτη ἀπὸ τῆς 13ης μέχρι τῆς 19ης 'Ιουλίου· ἀλλὰ δὲν εἶναι σύμφωνα τὰ βιβλία ποίας Συνόδου τοὺς Πατέρας ἑορτάζομεν. Εἰς τὰς ἀκολουθίας τῶν Συνόδων ἔχομεν τροπάρια εἰς τὰ ὅποια γίνεται σύγχυσις εἰς ἐκάστην Σύνοδον. Τὸν 'Ιούλιον ἔχομεν τὸ θαῦμα τῆς 'Αγίας Εὐφημίας, 11η 'Ιουλίου. Εἰς ἄλλα βιβλία μνημονεύονται ὡς τῆς 4ης Συνόδου, εἰς ἄλλα δὲ ὡς τῆς 6της Συνόδου. Εἰς ἄλλα δὲ ψάλλεται 'τὰς ἑπτὰ Συνόδους τὰς τῶν Πατέρων'. Καὶ οἱ ἱερεῖς δὲν γνωρίζουν εἰς τὴν ἀπόλυσιν ποίαν Σύνοδον νὰ μνημονεύσουν. Νομίζομεν ὅτι καθιερώθη ὑπὸ τῆς 'Εκκλησίας νὰ ἑορτάζεται ἡ Δ' ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος κατὰ τὸν 'Ιούλιον» (Μέγας Συναξαριστής, 'Αθήναι 1965, τόμ. ΙΑ', σελ. 102).

320. «Κατὰ τὴν αὐτὴν 13ην τοῦ παρόντος, εἰ τύχοι ἐν Κυριακῇ, ἡ τῇ πρώτῃ μετ' αὐτὴν ἐρχομένη ψάλλεται ἡ 'Ακολουθία τῶν εἰς τὰς ἑπτὰ Οἰκουμενικὰς Συνόδους συνεληθόντων 'Αγίων Πατέρων». Τὸ 'Ωρολόγιον (σελ. 401) παραθέτει καὶ τὸ κατωτέρω ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς:

«Τὸν ἐπτάριθμον δῆμον τῶν Συνόδων τιμήσωμεν,
δι' ὧν τὴν καλὴν παραθήκην, ἀσινῇ ἐπλουτίσαμεν·
ὡς σπύλους γὰρ ὑπῆρξεν αὐτάς, ἑπτὰ τῇ
'Εκκλησίᾳ ὁ Χριστός, ὧν τὰ δόγματα ὡς ἄγκυραν
ἀσφαλῆ, κρατοῦσα μέλπει πάντοτε· δόξα τῷ
καταυγάσαντι ὑμᾶς, δόξα τῷ μεγαλύναντι, δόξα
τῷ βεβαιούντι δι' ὑμῶν, πίστιν τὴν 'Ορθόδοξον»
(Πρβλ. ἄνωτ. σημ. 292).

321. 'Εορτολόγιον, σελ. 75.

θέλει τὴν Μνήμην τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀγομένην τὴν 16ην Ἰουλίου. Παρατηρητέον, βεβαίως, ὅτι καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς, παραλλήλως πρὸς τὴν ἑορτὴν τῆς Συνάξεως, ἀναγράφεται καὶ ἡ Μνήμη τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου ἢ τῶν ἑαυτῆς Πατέρων (τὴν 11ην ³²² ἢ τὴν 16ην (Πλατανίτης) ἢ τὴν 17ην Ἰουλίου³²³), αὕτη δὲν ἐορτάζεται, δὲν τελεῖται, καθόσον μάλιστα δὲν συνοδεύεται καὶ ὑπὸ Ἀκολουθίας. Ἡ Ἀκολουθία ἀφιερῶται εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς Συνάξεως, ἣτις δέον νὰ τελῆται ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, τῇ 16ῃ Ἰουλίου καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἡ 16ῃ Ἰουλίου δὲν εἶναι ἡμέρα Κυριακῆ, τὴν πρώτην Κυριακὴν πρὸ ἢ —κατ' ἄλλας τῶν πηγῶν— μετ' αὐτήν³²⁴.

Ὁ Σωφρ. Εὐστρατιάδης δίδει τὴν πρέπουσαν λύσιν εἰς τὸ ὑφιστάμενον πρόβλημα, τασσόμενος ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν ἡ 16ῃ Ἰουλίου εἶναι ἡ ἐπέτειος τῆς Μνήμης τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (οὐδόλως πλέον ὀμιλεῖ περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Συνάξεως τῶν ἐξ Συνόδων)³²⁵. Ὑπὲρ τῆς λύσεως αὐτῆς, ὡς εἶδομεν, ἔχει ταχθῆ καὶ τὸ ἐν χρήσει Μηναιῶν τοῦ Ἰουλίου. Ὁφείλομεν ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι: α) ἐσφαλμένως, καθ' ἡμᾶς, θέλει τὸ Μηναιῶν τὴν ἑορτὴν ἀγομένην τὴν 13ην Ἰουλίου, ὡς εἰς τὸ οἰκειὸν μέρος σημειοῦμεν, καὶ β) ἡ πλέον ἐνδεδειγμένη μορφή ἀναγραφῆς τῆς ἑορτῆς εἶναι: Μνήμη τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Τετάρτης Συνόδου· ἡ μορφή: Μνήμη «τῶν ἁγίων χλ' θεοφόρων πατέρων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς τετάρτης Συνόδου» καὶ μεταγενεστέρα εἶναι καὶ προβλήματα δημιουργεῖ.

322. Ὑπὲρ τῆς λύσεως αὐτῆς, ὡς εἶδομεν, ἔχει ταχθῆ ὁ Νικόδημος, ἐπειδὴ θέλει τὴν 16ην Ἰουλίου ἀφιερῶμένην εἰς τὴν Μνήμην «τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ἐξ Συνόδων». Δὲν παραλείπει ὅμως νὰ σημειώσῃ «ὅτι συγκεχυμένα καὶ ἀνάρμοστά ἐστὶ τὰ τῆς παρουσίας Κυριακῆς τῶν Πατέρων, διότι ἐνταῦθα λέγεται, ὅτι ἐορτάζομεν τὴν μνήμην τῶν ἐξ Συνόδων. Ἐν τῷ Συναξαρίῳ δὲ ἀναφέρεται μόνη ἡ τετάρτη Σύνοδος... Μᾶλλον δὲ καὶ αἱ ἐπτὰ Σύνοδοι ἔπρεπε νὰ ἐορτάζωνται τώρα ὅλαι ὁμοῦ, καθὼς διαλαμβάνουσι καὶ τὰ ρηθέντα τροπάρια περὶ ὧν ὁμοῦ τῶν ἐπτὰ Συνόδων, καὶ ὅχι νὰ εἶναι κεχωρισμένη ἀπὸ αὐτὴν ἡ ἐβδόμη Σύνοδος. Διατί αὕτη μόνη νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὴν συνάθροισιν καὶ ἐταιρείαν τῶν φίλων αὐτῆς Συνόδων;... Ὅθεν ἐγώ, ἐπειδὴ ὑπόσχομαι ἐν τῷ προοίμιῳ τοῦ Συναξαριστοῦ τούτου νὰ ρυθμίσω τὰ ἀτακτα, διὰ τοῦτο ἀφῆρσα τὸ ἐνταῦθα Συναξάριον τῆς Οἰκουμενικῆς τετάρτης Συνόδου, ἔνθεν, διότι αὐτὸ περιττῶς ἐδῶ γράφεται, καθότι αὐτὸ ἐγράφη κατὰ τὴν ἐνδεκάτην τοῦ παρόντος μηνός, ὅτε τὸν τόμον τῆς αὐτῆς Συνόδου ἐκράτησεν ἡ ἁγία Εὐφροσύνη, τοῦτο δέ, καὶ διότι εἶναι πάντῃ ἀνάρμοστον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ἐξ Συνόδων» (Συναξαριστῆς τόμ. 2, σελ. 264-265). Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο σφάλλεται, μᾶλλον, ὁ ἱερός Νικόδημος, διότι ἐνταῦθα (16 Ἰουλίου) εἶναι ἡ θέσις τῆς Μνήμης τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου καί, ἐπομένως, καλῶς ἔχει τὸ ἀντίστοιχον Συναξάριον τοῦ Μηνολογίου.

323. Βλ. ἄνωτ., σελ. 712.

324. Περὶ τῆς ἡμερομηνίας τελέσεως τῆς Συνάξεως τῶν ἐξ Συνόδων ἰσχύει ὅ,τι καὶ περὶ τῆς Μνήμης τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου (βλ. ἄνωτ., σελ. 710 ἐξ.).

325. Ἀγιολόγιον, σελ. 440-441.

Σημειωθήτω ὁμως πρὸς τούτοις, ὅτι τὸ «νόημα» τῆς παρουσίας ἐορτῆς (βεβαίωσις τῶν Δογμάτων τῶν Οἴκουμ. Συνόδων — ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· ἔλεγχος τῶν αἵρέσεων καὶ ἀναθεματισμὸς τῶν αἵρεσιάρχων) συμπίπτει πρὸς τὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ τὴν ἐπικρατήσασαν παρ' ἡμῖν συνήθειαν νὰ ἐορτάζεται ἡ ἐορτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας μετ' ἰδιαιτέρας λαμπρότητος καὶ μεγαλοπρεπείας, ἡ ἐορτὴ τῆς Συνάξεως τῶν ἕξ (ἢ καὶ τῶν ἑπτὰ) Οἴκουμ. Συνόδων ἔχει ἀπολέσει τὴν ἰδιαιτερότητά της, ἡ δὲ τέλεσις αὐτῆς συνιστᾷ ἐν πολλοῖς πλεονασμόν. Ἐξεταστέον βεβαίως τί τὸ ὀρθότερον: ἡ κατάργησις αὐτῆς ἢ ἡ συγχώνευσίς της μετὰ τῆς ἐορτῆς τῆς Ὁρθοδοξίας;

9. ΟΙ ΘΕΟΦΟΡΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ.

Πᾶς Χριστιανός, ἐφ' ὅσον εἶναι συνειδητὸν μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, εἶναι καὶ θεοφόρος, τοῦτο μὲν διότι τὸ «Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ» ἐν αὐτῷ³²⁶, τοῦτο δὲ διότι διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ παναγίου καὶ θεοποιουῦντος Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ γίνεται ὄντως «Χριστοφόρος».

Ἐν τῇ θεολογίᾳ ὁμοῦ καὶ τῇ λατρευτικῇ πράξει τῆς Ἐκκλησίας θεοφόροι ὀνομάζονται κυρίως ὁ Ἱγνάτιος Ἀντιοχείας (καὶ ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ τοῦ βαπτιστικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος) καὶ οἱ ἐπίσκοποι-μέλη τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων³²⁷. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι παραλλήλως προσαγορεύονται: «σκηνώματα τῆς Τριάδος³²⁸, «θεοειδέστατοι³²⁹, «θεῖοι³³⁰, «ἅγιοι καὶ μακάριοι³³¹, «σεπτοὶ³³², «σεβάσμιοι³³³ κ.λπ. Ὡς ἄριστα χαρακτηρίζον τὴν «πίστιν» τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν περὶ τῶν θεοφόρων αὐτῆς Πατέρων θεωροῦμεν τὸ Δοξαστικὸν τῶν Αἰῶν «Τῶν ἁγίων Πατέρων ὁ χορὸς...», τὸ ὁποῖον —σὺν τοῖς ἄλλοις— ἀναφέρει καὶ τὰ ἐξῆς:

«. Οὗς (Πατέρας) εὐφημοῦντες ἐν πίστει, μακαρίσωμεν λέγοντες· Ὡ θεία παρεμβολή, θεηγόροι ὀπλιῖται, παρατάξεως Κυρίου· ἀστέρες πολύφωτοι, τοῦ νοητοῦ στερεώματος· τῆς μυστικῆς Σιών οἱ ἀκαθαίρετοι πύργοι· τὰ μυρί-

326. Πρβλ. 1 Κορ. 3,16-17· 16,19 καὶ 2 Κορ. 6,16.

327. Βλ. Πεντηκοστάριον, σελ. 172 («Τὰς μυστικὰς σήμερον τοῦ Πνεύματος ἀλλεπηγὰς τοὺς θεοφόρους Πατέρας ἀνευφημήσωμεν») καὶ σελ. 181 (Συναξάριον)· ὁσάυτως Μηναῖον Ἰουλίου, σελ. 71, δ' τροπ. τῆς α' φῶδης καὶ γ' τροπ. τῆς γ' φῶδης τοῦ Κανόνος τοῦ Φιλοθέου.

328. Ἰω. Φοῦντοῦλη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 23, γ' τροπ. τῆς θ' φῶδης.

329. Μηναῖον Ὀκτωβρίου, σελ. 66, α' τροπ. τῆς δ' φῶδης.

330. Ἰω. Φοῦντοῦλη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 21, α' τροπ. τῆς ε' φῶδης.

331. Βλ. κώδ. Πατρ. 262 (f. 206)· Συναξτ. 548 (f. 13v καὶ 267)· Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: 1029 (f. 93), 1031 (f. 324), 1037 (f. 44), 2007 (f. 157v) καὶ 2018 (f. 37).

332. Βλ. α' στιχ. τῶν Αἰῶν: «Ὅλην συγκροτήσαντες τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιστήμην καὶ τῷ θείῳ Πνεύματι συνδιασκεψάμενοι...» καὶ γ' τροπ. τῆς α' φῶδης τοῦ Κανόνος τοῦ Φιλοθέου εἰς Δ' Οἰκουμ. (Μηναῖον Ἰουλίου, σελ. 71).

333. Μηναῖον Ὀκτωβρίου, σελ. 64, ε' στιχ. προσόμιον.

πνοα ἄνθη τοῦ Παραδείσου· τὰ πάγχρυσά στόματα τοῦ Λόγου...»³³⁴.

Κατὰ τὸν ἄγνωστον ποιητὴν τῶν ὠραιωτάτων στιχηρῶν τῶν Αἰῶνων («Ὁλην συγκροτήσαντες...») οἱ «θεοφόροι Πατέρες», «ταῖς τῶν Ἀποστόλων ἐπόμενοι προδήλως διδασκαίς» καὶ «ἄλην εἰσδεξάμενοι τὴν νοητὴν λαμπηρόνα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος..., θεοπνεύστως ἀπεφθέγγαντο» τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, διὸ καὶ μεγάλων τιμῶν ἤξιώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ. Κατὰ τὸν ὑμνογράφον Θεοφάνην μεγάλων ἤξιώθησαν τιμῶν «οἱ Συνόδοι ἐβδόμη συναθροισθέντες» Πατέρες —διότι τὸν τύπον (τὴν εἰκόνα) τοῦ Χριστοῦ ἐτίμησαν «σχετικῶς»— καὶ κατὰ τὸν ἐπίγειον αὐτῶν βίον, ἀλλὰ καὶ κυρίως ἐν οὐρανοῖς, ἔνθα, «σκιὰν ἐκθέμενοι καὶ τὸ περικάλυμμα τῆς σαρκός, αὐτὸν (ἐνν. τὸν Χριστὸν) αὐτοπροσώπως εἰς πρόσωπον» ὄρωσιν³³⁵. Ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν Φιλόθεον, οἱ μακάριοι Πατέρες (οἱ ἐν Τρούλλῳ συναθροισθέντες) «νῦν καθαρῶς τῷ καθαρῷ (ἐνν. Χριστῷ) συναπτόμενοι» στηρίζουν διὰ τῶν πρεσβειῶν των ἐν τῇ πίστει τὴν Ἐκκλησίαν³³⁶. Ἀλλὰ καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν εἰς Μνήμην τῶν Β' καὶ ΣΤ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων Κανόνα αὐτοῦ, γράφει σχετικῶς:

«Ὡς θείως συμπονήσαντες ἐπὶ γῆς * καὶ τῆς πίστεως προπολεμήσαντες * ἐν οὐρανοῖς χαίρετε, Τριάδος τὸν φωτισμὸν λαβόντες, ὡς κηρύξαντες * ταύτην ὁμοούσιον εὐσεβῶς * καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ δέ, * Θεοῦ τοῦ σαρκωθέντος, * ἀεὶ ἐστε συνευφραινόμενοι»³³⁷.

334. Μηναιὸν Ὀκτωβρίου, σελ. 68, β' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς. Κατὰ τὸν Ἁ. Θεοδώρου («Ἐαρ Ψυχῶν...», σελ. 339): «Οἱ θεοφόροι Πατέρες τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὀλόκληρος ὁ σύλλογος τῶν ἱερῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελοῦν τὴν δόξαν καὶ τὸ καύχημα αὐτῆς. Εἶναι αἱ σεπταὶ ἐκεῖναι μορφαί, αἱ ὁποῖαι ἐβίωσαν εἰς βάθος τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας, εἰσεχώρησαν εἰς τὸ ἄδυτον τῆς τριαδικῆς σοφίας, ἐποίμαναν κατὰ Θεὸν ψυχάς, ἠγωνίσθησαν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἐδίωξαν τοὺς φοβεροὺς τῆς αἰρέσεως λύκους, ἐδόξασαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ εἰσῆλθον στεφανηφόροι εἰς τὸν φωτεινὸν χῶρον τῆς μακαρίας δόξης τῆς Τριάδος... Εἰς τὸ πνευματικὸν ἔαρ τῆς χάριτος οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀποτελοῦν τὰ μυστικά ἄνθη τοῦ παραδείσου, τὰ ὁποῖα μὲ τοὺς χρωματισμοὺς καὶ τὴν λεπτὴν εὐωδίαν των τέρπον τὰς ψυχὰς τῶν εὐσεβῶν καὶ δικαίων. Εἶναι οἱ πολυφῶτοι ἀστέρες τοῦ νοητοῦ τῆς Βασιλείας στερεώματος, οἱ ἐκπέμποντες τὰς φωτεινοεῖς ἀκτῖνας τῆς χάριτος καὶ καταυγάζοντες τὴν πνευματικὴν κτίσιν διὰ τοῦ τελειωτικοῦ φωτὸς τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Εἶναι ἡ περίσεμνος χαρὰ καὶ τὸ καλλόπισμα τῆς Ἐκκλησίας!».

335. Μηναιὸν Ὀκτωβρίου, σελ. 68, β' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς.

336. Μηναιὸν Ἰουλίου, σελ. 75, α' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς.

337. Ἰω. Φουρτουλάη, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 23, α' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς.

Τὴν πίστιν τοῦ ὁ Ὑμνογράφος οὗτος περὶ ἀμέσου συμμετοχῆς τῶν Πατέρων εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα (τὸ ἄκτιστον φῶς) τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ὡς συμπολιτῶν τοῦ Χριστοῦ ἐκφράζει σαφέστατα καὶ εἰς τὸ γ' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς:

«Σκηνώματα Τριάδος τῆς τριλαμποῦς * ὑπερλάμποντες ἄνω συνήδεσθε * μετὰ Χριστοῦ, * εὐσεβῶς κηρύξαντες διφυῆ * καὶ ἓνα, ᾧ καὶ σύνεστε * Ὡπερ δὴ συνάψατε καὶ ἡμᾶς * τοὺς τὰ ὑμῶν φρονούντας*. Νῦν καὶ αἰεὶ τε μένειν * ἐν τῇ ὀρθῇ πίστει φρουρήσατε»³³⁸.

Οἱ ἀνωτέρω ὕμνοι παρέχουν εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι οἱ συντάξαντες αὐτοὺς ἀποδέχονται, ὅτι οἱ Πατέρες τῶν Συνόδων ἀπολαμβάνουν ἐν τῷ Παραδείσῳ πλήρους μακαριότητος. Οὗτοι εἰσδέχονται τὰς μαρμαρυγὰς τῆς Τριάδος, μετέχουν δηλ. ἀμέσως καὶ πλουσίως τῆς θείας δόξης, συνευφραίνονται μετὰ τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ, οὕτινος τὸ πρόσωπον διαρκῶς βλέπουν, καὶ εἶναι συμπολιταὶ τῶν ἀγγέλων, μεθ' ὧν ἀκαταπαύστως ὑμνοῦν τὸν Θεὸν καὶ πρεσβεύουν ὑπὲρ τῶν αἰτούντων τὰς πρεσβείας αὐτῶν³³⁹. Ἐν τῇ παρούσῃ

338. Αὐτόθι.

339. Βλ. Μηναῖον Ὀκτωβρίου, σελ. 68 (Ἐξαποστειλάριον):

«Πατέρες οὐρανόφρονες οἱ Συνόδῳ ἐβδόμῃ
συναθροισθέντες δέησιν ἐκτενῆ τῇ Τριάδι
προσάξατε τοῦ ρυσθῆναι, ἐκ πάσης αἰρέσεως, καὶ
κρίσεως αἰωνίου, βασιλείας τε τυχεῖν, οὐρανῶν
τοὺς τῆν ὑμῶν, σύναξιν θείαν ὑμνοῦντας».

Καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν τοῦ Κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Πεντηκοστάριον, 9^{ος} ἀνωτ., σελ. 177 ἐξ.): «ὁ χορὸς τῶν Ποιμένων ὁ παναοιδιμος» (β' τροπ. τῆς η' ᾠδῆς), «ὁ θεὸς κατάλογος τῶν Πατέρων ὁ σεπτὸς» (β' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς), οἱ φωστῆρες οἱ «ὑπερλάμπροι τῆς ἀληθείας Χριστοῦ» (Κάθισμα), οἱ «θεομακάριστοι» ποιμένες (γ' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς), τοὺς ὁποίους ἐκ τῶν περάτων τῆς Οἰκουμένης «ἤθροισε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον» ἐν τῇ Νικαέῳν μητροπόλει:

«Ἵδάτων νάματα καθαρά, τῆς διδασκαλίας τοῦ
Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησίαν ποτίσαντες, ἐπὶ τῶν
ὑδάτων τῆς ἀναπαύσεως νῦν» τρυφοῦν «δι' αἰ-
ῶνος ἀγαλλιόμενοι» (γ' τροπ. τῆς ε' ᾠδῆς).

Εἰς ἕτερον σημεῖον ὁ αὐτὸς Ὑμνογράφος λέγει:

«Εὐρῶν συμμάχους ὑμᾶς συνήθροισε τῇ κρα-
ταιᾷ δυνάμει καθοπλίσας τοῦ Πνεύματος, ὁ
Πατρὶ συνάναρχος καὶ σύνθρονος, Λόγος ὁ πρὸ
αἰῶνων· ὃν νῦν πανίεροι, σὺν ταῖς οὐρανίαις
στρατιαῖς, αἰεὶ δοξάζετε» (α' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς).

συναφεία δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ σχολιάσωμεν ταῦτα καὶ δὴ καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν πίστιν τῆς Ἐκκλησίας περὶ Μέσης καταστάσεως τῶν ψυχῶν³⁴⁰. Ἡμᾶς ἐναυθὰ θὰ ἀπασχολήσῃ ἡ ἀναζήτησις τῶν θεολογικῶν προϋποθέσεων τῆς ἀναγνωρίσεως ὡς Ἀγίων τῶν μελλῶν τῶν Οἴκουμ. Συνόδων: Ἡ ἀναγνώρισις των αὐτῆ, ἡ ὁποία μᾶλλον ἀπεσκόπει εἰς τὴν προβολὴν τῶν δογμάτων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ εἰς τὸν τονισμὸν τῆς σημασίας ἣν ἔχει ἡ ὀρθὴ πίστις (ἡ ὀρθοδοξία) διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, θέτει ἡμᾶς ἐνώπιον δύο ἐρωτημάτων: α) ἡ ὀρθὴ πίστις μόνη, ἂν δηλ. δὲν συνοδεύεται δι' ἀγαθῶν ἔργων, ἐξαρκεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν ἀναγνώρισίν τινος ὡς Ἀγίου; καὶ β) ἡ συμμετοχὴ εἰς τινὰ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἀδιαφόρως ἂν αὐτὴ εἶναι ἐνεργὸς καὶ ἐποικοδομητικὴ ἢ ἀπλῆ συμμετοχὴ, συνισταμένη εἰς τυπικὴν συναίνεσιν καὶ συναποδοχὴν τοῦ δόγματος αὐτῆς, ἐπάγεται τὴν εἰς Ἀγίους ἀνάδειξιν τῶν μετασχόντων;

Μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων πολλοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι οἱ ἱεράρχαι, οἱ ὁποῖοι εἶχον νὰ ἐπιδείξουν λαμπροὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς καθαρότητος τῆς χριστ. πίστεως καὶ τοὺς ὁποίους διέκρινεν ἀχραιφνὲς ὀρθόδοξον φρόνημα, ἀλλὰ καὶ θεάρεστος ἠθικὸς βίος καὶ ἐπομένως ἦσαν κατὰ πάντα ἀξιοὶ τῆς ἀγιότητος. Ἐν τούτοις εἶναι δύσκολον νὰ ἀποκλείσῃ τις τὴν πιθανότητα συναποδοχῆς καὶ ὑπογραφῆς τῶν Ὅρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὑπὸ μελῶν των ὅχι ἐκ λόγων καθαρῶ συνειδότος καὶ ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τῆς ὀρθοδοξίας αὐτῶν, ἀλλὰ διότι τούτους συναπεδέχθησαν: α) ὁ αὐτοκράτωρ, τ.ἔ. ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, β) ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ γ) ἡ πλειονοψηφία τῶν συνέδρων ἱεραρχῶν. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς αὐτῆς συνηγοροῦν καὶ αἱ παρατηρούμεναι ἐνίοτε ὑπαναχωρήσεις ἐκ τῶν ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ συναποδεχθεισῶν δογματικῶν ἀληθειῶν. Οὕτως, ἰκανὸς ἀριθμὸς Πατέρων ἐκ τῶν 318 τῶν ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντων δὲν ὑпанεχώρησαν ἐκ τῆς πίστεως αὐτῆς καὶ δὲν μετεβλήθησαν εἰς ἀπηνεῖς διώκτας τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου; Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς εἰς τὴν ὑποβλήθεισαν εἰς τὸν πατριάρχην Μηνᾶν καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸν ἐνδημοῦσαν σύνοδον τοῦ 543 «ὁμολογίαν πίστεως» ἐπ' αὐτοῦ γράφει:

340. Περὶ Μέσης καταστάσεως τῶν ψυχῶν καὶ περὶ Ἀγίων βλ. Νικ. Ε. Μητσοπούλου, *Θέματα Δογματικῆς καὶ Χριστιανικῆς Ἠθικῆς* (Πανεπιστημικαὶ παραδόσεις), τεῦχος Γ', σελ. 31 ἔξ., ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. Κατὰ τὸν Χρ. Ἀνδροῦτσον: «Ἀλλὰ μὴν ἐν τοῖς παραμυθητικοῖς καὶ ἐν τοῖς πανηγυρικοῖς λόγοις ἐμφιλοχωροῦσι μὲν ἐκφράσεις ρητορικαί, εἰρηνται δὲ πολλὰ κατὰ πρόληψιν (anticipatio), καθ' ὅσον δῆλα δὴ οἱ δίκαιοι ἅμα μὲν εἶναι ἀσφαλῶς βέβαιοι περὶ τῆς ἀναμενούσης αὐτοὺς εὐδαιμονίας ἀνευ ἀνησυχίας τινός, ἢ μερίμνης, ἅμα δὲ προαισθάνονται καὶ προγεύονται οὕτως εἰπεῖν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Τοῦναντίον ἐν τοῖς δογματικαῖς διασαφήσεσιν εὐρηται πάντοτε ἡ ἀντίθετος διδασκαλία ὅτι οἱ δίκαιοι προαπολαύουσι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τῆς πλήρους ἀπολαύσεως ὑποκειμένης αὐτοῖς μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅπως καὶ τῆς πλήρους κολάσεως τοῖς ἀμαρτωλοῖς» (Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 420).

α...ὅτι τινὲς τῶν συναχθέντων ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν ἁγία Συνόδῳ καὶ υπογράψαντες τῷ ἐκτεθέντι παρ' αὐτῆς ὄρω, ἤτοι Συμβόλῳ τῆς Πίστεως, ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ἐναντία φρονήσαντες ἐφάνησαν, οἱ μὲν ζῶντες, οἱ δὲ μετὰ θάνατον ἀνεθεματίσθησαν παρὰ Δαμάσου καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου, καθὰ μαρτυρεῖ ὁ ἐν ἁγίοις Ἀθανάσιος»³⁴¹. Ἀλλὰ προκειμένου καὶ περὶ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν Πατέρων αὐτῆς, καὶ μάλιστα ὅσοι μετέσχον εἰς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότα τοῦ 786, τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν εἰς τὴν διάλυσιν αὐτῆς καὶ τὴν σύγκλησίν της ἐκ νέου διὰ τὸ ἐπόμενο ἐτος εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, υπέγραψαν τὸν Ὅρον αὐτῆς ἐκ φόβου μήπως ἀπολέσουν τοὺς θρόνους των. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία, ὅτι οὗτοι θὰ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν πίστιν, ἐὰν οἱ ἔχοντες εἰς χεῖράς των τοὺς οἴκους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας ἐτάσσοντο ὑπὲρ τῆς Εἰκονομαχίας. Αἱ ὑπαναχωρήσεις δὲν μειώνουν τὸ κύρος καὶ τὴν αὐθεντιάν τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, τοῦναντίον μάλιστα ἐνισχύουν τὴν αὐθεντιάν καὶ τὸ ἀλάθητον τῶν Οἴκουμ. Συνόδων. Διὰ τοῦ στόματος τῶν Πατέρων εἰς τὰς Οἴκουμ. Συνόδους ὁμιλεῖ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἡ δὲ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δεδομένου ὅτι τὸ ἅγ. Πνεῦμα ὑπάρχει καὶ ἐνεργεῖ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὁδηγεῖ αὐτὴν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ Ἐκκλησία ὁμιλεῖ αὐθεντικῶς καὶ ἀλαθῆτως καὶ δὴ καὶ ἐπὶ θεμάτων πίστεως μόνον ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ. Τὸ ἀλάθητον λοιπὸν τῆς ἀληθοῦς Οἴκουμ. Συνόδου εἶναι δεδομένον, ἀλλ' ὁμως δὲν καλύπτει καὶ τὰ ἐπὶ μέρους μέλη αὐτῆς καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα. Τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι ἐκτὸς τῆς ἐν Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὁμιλοῦσης Ἐκκλησίας δὲν ὑπάρχει ἀλάθητον (τῇ ἐπενεργείᾳ τοῦ ἁγ. Πνεύματος), διότι τότε θὰ περιωρίζετο ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγ. Πνεύματος, τὸ ὁποῖον «ὅπου θέλει πνεῖ» (Ἰω. 3,8). Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον φωτίζει πᾶν πιστὸν μέλος τῆς Ἐκκλησίας, κυρίως ὁμως τοὺς ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι μετέχουν, ἕνεκα τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, τοῦ τρισσοῦ ἀξιώματος τοῦ Κυρίου. Ἀλλ' εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, καίτοι εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπενέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δὲν ὑφίστανται τὰ ἐξωτερικὰ ἐχέγγυα αὐτῆς, διὰ τοῦτο καὶ ἡ διατύπωσις γνώμης ἐπὶ θεμάτων

341. Mansi 9, 573E. Μεταξὺ τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναχθέντων συναριθμοῦνται καὶ οἱ περὶ τοὺς 20 ὄπαδοι τοῦ Ἀρείου, οἱ ὁποῖοι ὁμως τελικῶς ἐδέχθησαν τὸν ἀναθεματισμὸν του καὶ υπέγραψαν τὸν Ὅρον τῆς Συνόδου, ἐκτὸς τῶν Μαρμαρικής Θεωνᾶ καὶ Πτολεμαίδος Σεκούνδου. Ἀλλὰ, μετὰ τὴν ὑπαναχώρησιν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐκ τοῦ δόγματος τῆς Νικαίας καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐξουρίας ἀνάκλησιν τοῦ Ἀρείου, οἱ πρῶην ὄπαδοι τοῦ αἰρεσιάρχου καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς ἱεραρχῶν ἐκ τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν Α' Οἴκουμ. Σύνοδον ἀπεμακρύνθησαν ἐκ τοῦ δόγματος τῆς Νικαίας καὶ μετεβλήθησαν εἰς διώκτας τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων. Σημειωθῆτω δὲ ὅτι εἰς τοὺς 318 συνυπολογίζονται καὶ ἐγνωσμένοι αἰρετικοί, ὅπως οἱ Νικομηθεῖας Εὐσέβιος, Νικαίας Θεόγνις, Καισαρείας Εὐσέβιος καὶ Ἀγκύρας Μάρκελλος (βλ. Β. Σ τ ε φ α ν ἰ δ ο υ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθῆναι 1959², σελ. 175 ἐξ.).

πίστεως ἔχει προσωπικὸν χαρακτῆρα. Αἱ διατυπούμεναι, κατὰ ταῦτα, ἐπὶ θεμάτων πίστεως γινῶμαι ὑπὸ μεμονωμένων Πατέρων, ἢ καὶ ομάδων, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ Πρακτικὰ τῶν Οἰκουμ. Συνόδων, δὲν θεωροῦνται ἀλάθητοι καὶ οὐδένα δεσμεύουν, ἐκτὸς ἐὰν υἱοθετηθοῦν ὑπὸ Οἰκουμ. Συνόδου ἢ ἐναρμονίζωνται πλήρως πρὸς τὴν κοινὴν συνείδησιν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀληθὴς Οἰκουμ. Σύνοδος, ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ὑπάρχει καὶ δρᾷ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἶναι καὶ ἅγια. Ἄγια εἶναι καὶ τὰ μέλη αὐτῆς, ὅχι ὅμως κατὰ τρόπον μαγικὸν ἢ κατ' ἀνάγκην, ἀλλ' ἀναλόγως πρὸς τὴν δεκτικότητα ἑνὸς ἐκάστου. Ἡ ἀγιότης αὐτῶν νοουμένη ὡς χάρις, εὐλογία καὶ θεία εὐδοκία, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ταυτισθῇ μετὰ τὴν ἀγιότητα τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνακηρυττομένων ὡς Ἁγίων. Τούτων ἡ ἀγιότης νοεῖται ὡς στέφανος δόξης (φωτοστέφανος), ὡς βραβεῖον τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ, χορηγούμενον μετὰ θάνατον εἰς τοὺς ἰδιαιτέρως εὐαρεστήσαντας τὸν Θεόν, ὡς ἄμεσος κοινωνία τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανοῖς καὶ ὡς θριαμβευτικὴ εἴσοδος ἐν τῷ παραδείσῳ³⁴². Ἡ δὲ τέλεισι τῆς Μνήμης αὐτῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποδόσεως τῆς ὀφειλομένης αὐτοῖς τιμῆς καὶ τῆς προβολῆς τούτων ὡς παραδειγμάτων πίστεως, ἠθικῆς τελειώσεως, ἢ καὶ αὐτοθυσίας ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, πρὸς μίμησιν τῶν ὑπὸ τῶν πιστῶν.

Ἡ ἀναγνώρισις ὡς Ἁγίων πάντων τῶν εἰς ἐκάστην τῶν Οἰκουμ. Συνόδων συναθροισθέντων Πατέρων δίδει ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι αἱ Οἰκουμ. Σύνοδοι «ἀμνηστεύουν» πᾶσαν ἁμαρτίαν γενομένην εἴτε πρὸ εἴτε μετὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς αὐτάς ἢ ὅτι αὐταὶ ἐπενεργοῦν ἁγιαστικῶς καὶ λυτρωτικῶς ἐπὶ τῶν μελῶν τῶν, (δικὴν βαπτίσματός τινος), εἰς τὰ ὅποια καὶ κληροδοτοῦν ὅχι ἀπλῶς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ τὴν ἀγιότητα. Τοῦτο δὲ διότι, καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμεν, ὅτι πάντες οἱ μετασχόντες Οἰκουμενικῆς τινος Συνόδου ἦσαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συγκλήσεώς της Ἅγιοι, ὡς ἐλαυνόμενοι ὑπὸ τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ ὑπ' αὐτοῦ συναχθέντες ἐν αὐτῇ³⁴³ καὶ ὡς «πάγχρυσά στόματα τοῦ Λόγου»³⁴⁴, ὁ κίνδυνος τῆς ἐκ τῆς καταστάσεως ἀγιότητος ταύτης ἐκπτώσεως αὐτῶν δὲν εἶναι εὐκολόν νὰ ἀγνοηθῇ. Ἐκ τῆς ἐπόψεως ταύτης κρινομένη ἡ ἀναγνώρισις ὡς Ἁγίων ἀπάντων τῶν

342. Περὶ ἀναγνωρίσεως-ἀνακηρύξεως Ἁγίων βλ. Ἀ. μ. Ἀλ. β. ζ. ἀ. τ. ο. υ., Ἡ ἀναγνώρισις τῶν Ἁγίων ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, Ἐν Ἀθήναις 1948. Ἀνάπτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας», τόμ. ΙΘ' (1948) σ. 18-52· ὡσαύτως Ἰ. ε. ρ. ο. ν. Κοτ. σ. ὄ. ν. η., λ. α' Ἁγίων, ἀνακηρύξεις, ἐν Ἐθρ. σ. κ. αὶ Ἡθικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τόμ. 1, Ἀθήνα 1962, σ. 273-274.

343. Πεντηκοστάριον, σελ. 182, γ' τροπ. τῆς ζ' φῶδης.

«Ὡς ὑπόπτεροι τῷ Λόγῳ βοηθήσαντες, ἤκητε θεομακάριστοι· οἰκουμένης γὰρ ἐκ περάτων ἤθροισεν ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον...».

344. Βλ. Δοξαστικόν: «Τῶν ἁγίων Πατέρων ὁ χορὸς...» (Πεντηκοστάριον, σελ. 185).

εις τὰς ἐπτὰ Οἴκουμ. Συνόδους συναχθέντων Πατέρων δημιουργεῖ σοβαρώτατα θεολογικά προβλήματα.

Τὴν ἀναγνώρισιν ὡς Ἁγίων πάντων τῶν εἰς τὰς Οἴκουμ. Συνόδους συναχθέντων Πατέρων δηλοῖ ἡ ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας τέλεσις τῆς Μνήμης αὐτῶν καὶ ἡ ἐπίκλησις τῶν πρεσβειῶν των. Οὕτω, λ.χ., ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τῆς Δ' Οἴκουμ. Συνόδου ἀναγινώσκομεν: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν Ἁγίων ἑξακοσίων τριάκοντα θεοφόρων Πατέρων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου... Ταῖς τῶν ἁγίων Πατέρων πρεσβείαις, ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς»³⁴⁵. Ὡσαύτως κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἴκουμ. Συνόδου οἱ πιστοὶ παρακαλοῦν τὸν Κύριον, ἵνα ἐλέησῃ αὐτούς: «ταῖς πρεσβείαις τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων»³⁴⁶.

Ἀντίθετος ἄποψις, ὅτι δηλ. ἡ μνεία τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τιμωμένων Πατέρων δὲν δηλοῖ καὶ τὴν ἀναγνώρισιν πάντων ὡς Ἁγίων, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀπλῶς τεχνικὸν ὄρον καὶ ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀξίους, δὲν δύναται καθ' ἡμᾶς νὰ ὑπάρξῃ, ὅσον ἀφορᾷ τοῦλάχιστον εἰς τὴν ἀνωτέρω περιπτώσιν. Τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ μόνον διὰ τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς: α) δὲν δίδεται ὁ ἀριθμὸς τῶν Πατέρων, ὅπως λ.χ. προκειμένου περὶ τῆς Ζ' Οἴκουμ. Συνόδου: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τὸ δεύτερον...»³⁴⁷ καὶ τῆς ΣΤ' (14 Σεπτ.): «Μνήμη τῶν ἐν Ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν τῶν συνελθόντων ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ Οἰκουμενικῇ Ἐκτῇ Συνόδῳ...»³⁴⁸, καὶ β) τὸ Συναξάριον ἔχει τὴν μορφήν τοῦ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς: «Μνήμη τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Τρίτης Συνόδου τῶν ἁγίων διακοσίων θεοφόρων Πατέρων...»³⁴⁹.

Ὁρθότερα βεβαίως εἶναι ἡ «τάξις» ἡ ἀπαιτοῦσα τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῆς ἁγίας «τάδε» Συνόδου, ἀντὶ τῆς τῶν Πατέρων αὐτῆς. Ἡ τάξις αὕτη, ὡς εἶδομεν, ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐν χρήσει Μηναῖον τοῦ Μαΐου³⁵⁰ καὶ μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τῆς χειρογράφου παραδόσεως εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς Μνήμης τῆς Β' Οἰκουμενικῆς³⁵¹, ὡς καὶ τῆς Μνήμης τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς ἀγομένης τὴν 23ην Ἰανουαρίου³⁵². Παρατηρητέον ὅμως ὅτι εἰς τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις δὲν τελοῦνται αἱ Μνήμαι τῶν Β' καὶ ΣΤ' Συνόδων, ἀλλ'

345. Μηναῖον Ἰουλίου, σελ. 73-74.

346. Πεντηκοστάριον, σελ. 182.

347. Μηναῖον Ὀκτωβρίου, σελ. 67.

348. Μηναῖον Σεπτεμβρίου, σελ. 100.

349. Αὐτόθι, σελ. 69. Βλ. καὶ κατωτ., σημ. 357.

350. Μηναῖον Μαΐου, σελ. 85: «Μνήμη τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Δευτέρας Συνόδου..., τῆς καθελοῦσης τὸν Μακεδόνιον...».

351. Βλ. ἀνωτ. σελ. 421-422.

352. Βλ. ἀνωτ., σελ. 728.

ἀπλῶς ἀναγράφονται εἰς τὰ ἀντίστοιχα Μηνολόγια. Τουναντίον δὲ ἡ ἀγομένη τὴν 14ην Σεπτεμβρίου, ἡ ὁποία πάλαι ποτὲ ἐτελεῖτο τὴν πρώτην μετ' αὐτὴν Κυριακὴν, Μνήμη τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου φέρεται ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς Μνήμης τῶν ἐν αὐτῇ συναχθέντων Πατέρων³⁵³. Ἡ μετάβασις ἐκ τῆς τελέσεως τῆς Μνήμης Οἰκουμενικῆς τινος Συνόδου εἰς τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῶν ἑαυτῆς Πατέρων, περὶ ἧς ἔχομεν καὶ ἄλλας ἐνδείξεις, ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τοὺς Ὑμνογράφους. Οἱ Ὑμνογράφοι προκειμένου νὰ συνθέσουν τὸν Κανόνα, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς ὕμνους τῆς Ἀκολουθίας Οἰκουμενικῆς τινος Συνόδου, ἀντιμετώπιζον σοβαρώτατον πρόβλημα, τὴν ἔλλειψιν τῆς δυνατότητος ἐπικλήσεων εἰς πρεσβείαν καὶ βοήθειαν ὑπὲρ τῶν πιστῶν. Αἱ Οἰκουμ. Σύνοδοι ἀποτελοῦν ὄντως σημαντικὰ ἱστορικὰ γεγονότα, σταθμοὺς καὶ ὀρόσημα εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς τοιαῦται δὲ νουθετοῦν, κατευθύνουν, διδάσκουν, ἐν οὐδενὶ ὁμῶς λόγῳ πρεσβεύουν· τὰ πρόσωπα πρεσβεύουν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀναφορὰ τῶν Ὑμνογράφων εἰς πρόσωπα, χάριν τῶν πρεσβειῶν, ἦτο ἐπιβεβλημένη. Τὰ πρόσωπα ὑπῆρχον· ἦσαν οἱ μετασχόντες εἰς τὰς Οἰκουμ. Συνόδους Πατέρες, οἱ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ὀρίσαντες τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. Αἱ μεταγενέστεραι μάλιστα Οἰκουμ. Σύνοδοι προσηγόρευον τοὺς εἰς τὰς προηγηθείσας συναχθέντας Πατέρας: ἀγίους, μακαρίους³⁵⁴, θεοφόρους³⁵⁵ καὶ θεοπνεύστους³⁵⁶. Ἄλλ' αἱ προσηγοραὶ αὗται, ὡς καὶ αἱ συναφεῖς τούτων, δὲν σημαίνουν καὶ τὴν ἀνακλήρυσιν (ἀναγνώρισιν) τῶν οὕτω προσαγορευομένων εἰς Ἀγίους. Εἶναι συνήθειαι χαρακτηρισμοὶ-προσφωνήσεις ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι, ἕνεκα τῆς προχειρισάσης αὐτοὺς εἰς ἀρχιερεῖς θείας Χάριτος, μετέχουν τῆς ἀρχιερωσύνης

353. Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ ὁ ὑπ' ἀριθ. 1037 (f. 13) κώδιξ τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν, ὅστις παραδίδει τὴν ἀγομένην τὴν 14ην Σεπτεμβρίου ἑορτὴν τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου, ὑφ' ἣν μορφήν παραδίδεται ἡ ἀγομένη τὴν 23ην Ἰανουαρίου.

354. Ἐν τῷ Ὁρφ τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. οἱ τῆς Πατέρες τῆς Νικαίας καὶ οἱ ρν' τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει χαρακτηρίζονται «ἅγιοι καὶ μακάριοι» (Mansi 11, 633 BCD). Ὑπὸ τοῦ Ὁρου τῆς Δ' Οἰκουμ. οἱ μὲν τῆς Πατέρες προσαγορεύονται «ἅγιοι καὶ μακάριοι», οἱ δὲ ρν' ἀπλῶς «ἅγιοι» (Mansi 7, 109B).

355. Οὕτως ὀνομάζονται ὑπὸ τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. οἱ ἐν τῇ Β' Οἰκουμ. συναχθέντες 150 Πατέρες (Mansi 11, 632D).

356. Θεοπνεύστους ὀνομάζει ἡ ΣΤ' Οἰκ. ἐν τῷ Ὁρφ αὐτῆς τοὺς 630 Πατέρας, τοὺς ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντας (Mansi 11, 632E). Περὶ «θεοπνευστίας» τῶν θεοφόρων Πατέρων ὁμιλεῖ καὶ τὸ πολὺ γνωστὸν σιχ. τῶν Ἀἰωνῶν:

«Ὁλην εἰσδεξάμενοι, τὴν νοητὴν λαμπηδόνα, τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τὸ ὑπερφυστικόν χρησιμολόγημα, τὸ βραχὺ ρήματι καὶ πολὺ συνέσει, θεοπνεύστως ἀπεφθέξαντο.
.....

ἄνωθεν λαβόντες, τὴν τούτων ἀποκάλυψιν σαφῶς, καὶ φωτισθέντες ἐξέθεντο, ὄρον θεοδιδασκτον».

(Πεντηκοστάριον, σελ. 185· Μηναιὼν Ἰουλίου, σελ. 76 καὶ Μηναιὼν Ὀκτωβρίου, σελ. 68).

τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ διακονοῦν τὴν ἁγιαστικὴν χάριν τοῦ παναγάθου καὶ παναγίου Θεοῦ. Ἐκ τῆς ἐπόψεως αὐτῆς ἡ διαμόρφωσις τοῦ Συναξαρίου, λ.χ., τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου ἐν τῇ μορφῇ: «... τὴν ἐν Νικαίᾳ πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐφορᾶζομεν τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων»³⁵⁷, εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν παράδοσιν, δεδομένου ὅτι τὸ κέντρον τῆς ἐφορτῆς εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ Σύνοδος, ἡ δὲ μνεῖα ἀριθμητικῶς τῶν μελῶν τῆς ἔχει ἐν πολλοῖς χαρακτῆρα εἰδοποιοῦ διαφορᾶς.

Ἡ ἀνάγκη ὅπως οἱ Ὑμνογράφοι ἀναφέρονται, χάριν τῶν πρεσβειῶν, εἰς πρόσωπα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν χρονικὴν ἀπόστασιν, ἡ ὁποία συνήθως ἐχώριζεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐξυμνουμένης Συνόδου καὶ ἡ ὁποία συνετέλει, ὥστε νὰ καλυφθοῦν διὰ τοῦ πέπλου τῆς λήθης πολλὰ δυσάρεστα γεγονότα, ὡς καὶ ἡ προσηγορία καὶ ὑπὸ Οἰκουμ. Συνόδων τῶν θεοφόρων Πατέρων, ἁγίων, μακαρίων κ.λπ., ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀναγνώρισιν ὡς Ἁγίων τῶν εἰς τὰς Οἰκουμ. Συνόδους συναχθέντων ἐπισκόπων. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀγιότητος πάντων τῶν Πατέρων ὑπὸ τῶν Ὑμνογράφων καὶ ἡ ἀνύμνησις των ὡς μυριπνόων ἀνθέων τοῦ παραδείσου καὶ ὡς συμπολιτῶν τῶν ἀγγέλων καὶ συνευφραινομένων μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἶναι —κατ' αὐτοὺς— κατὰ πάντα δεδικαιολογημένη, καθόσον οὗτοι ἦσαν ὅ,τι τὸ καλῦτερον εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς των ἡ Ἐκκλησία. Οὗτοι συνηθοῖζοντο «ἐκ περάτων τῆς Οἰκουμένης» ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος³⁵⁸ καὶ καθωπλιζοντο «τῇ κραταιᾷ δυνάμει τοῦ Πνεύματος»³⁵⁹ εἰσεδέχοντο «τὴν νοητὴν λαμπρότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος» καὶ ἀπεφθέγγοντο «θεοπνεύστως»³⁶⁰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν. Οὗτοι εἶχον ἐν ἑαυτοῖς τὸν Χριστὸν³⁶¹ καί,

357. Πεντηκοστάριον, σελ. 181. Βλ. καὶ κώδ. 2435 τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν: «Μνήμη τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης Συνόδου τῶν τιμῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων». Τοιοῦτοτρόπως παραδίδονται καὶ αἱ Μνήμαι α) τῆς Γ' Οἰκουμ. Συνόδου (βλ. ἄνωτ.), β) τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου, ὑπὸ τοῦ Βασιλειανοῦ Μηνολογίου (Συναξαρίου): «Ἀνάμνησις τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας Συνόδου τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα Πατέρων...», καὶ τοῦ Πατρ. κώδ. 266: «Μνήμη τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμ. τῆς ἐν Χαλκηδόνι Τετάρτης Συνόδου, τῶν χλ' ἁγίων Πατέρων», γ) τῆς Β' Οἰκουμ. Συνόδου, ὑπὸ τοῦ Παρισιοῦ κώδ. 152 (παρὰ Delehaye, σελ. 868): «Τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Δευτέρας τῶν ρηθ' θεοφόρων Πατέρων», καὶ δ) τῶν Β' καὶ ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδων, ὑπὸ τοῦ Ὑπικοῦ τῆς Ἀγ. Σοφίας Θεσσαλονίκης (βλ. ἄνωτ. σελ. 424).

358. Αὐτόθι, σελ. 182, γ' τροπ. τῆς ζ' ᾠδῆς. Καὶ κατὰ τὸ β' στιχ. προσόμοιον: «Φωτίζου, Φωτίζου...» (βλ. ἄνωτ., σημ. 298) τὰ ἐπτάριθμα συστήματα τῶν Πατέρων, ἐκ τῶν τῆς γῆς περάτων «νεύσει Θεοῦ» συνηθοῖσθησαν εἰς Ἰσαρίτους Οἰκουμ. Συνόδους.

359. Αὐτόθι, σελ. 184, α' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς.

360. Αὐτόθι, σελ. 185, β' στιχ. τῶν Αἰών. Θεοπνεύστους θεωρεῖ τοὺς θεοφόρους Πατέρας καὶ τὸ α' στιχ. προσόμοιον τῶν Συναίτ. κωδικῶν 639 καὶ 2096: «Τεῖχη καταστρέφει τῶν πολεμίων...» (βλ. ἄνωτ., σημ. 298). Ἄλλὰ καὶ ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ (βλ. ἄνωτ., σημ. 356) προσαγορεύει θεοπνεύστους τοὺς Πατέρας τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

361. Μηναιὸν Ἰουλίου, σελ. 75, α' τροπ. τῆς θ' ᾠδῆς.

ἐπειδὴ ἐλάμβανον «ἄνωθεν τὴν τούτων ἀποκάλυψιν» (δηλ. τῶν δογμάτων τῆς πίστεως)³⁶², ὑπῆρξαν τὸ «στόμα τοῦ Θεοῦ»³⁶³. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀνεδειχθησαν «φωστῆρες ὑπέρολοι τῆς ἀληθείας Χριστοῦ»³⁶⁴, «πυρσωθέντες ἀκτίσι τῆς θεότητος»³⁶⁵ καὶ ἐγένοντο «τύπος καὶ κανὼν τῇ Ἐκκλησίᾳ πάσῃ»³⁶⁶. Τὰ ἀνωτέρω, βεβαίως, ἰσχύουν διὰ πολλοὺς τῶν θεοφόρων Πατέρων, οἱ ὅποιοι — ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Πρακτικῶν τῶν Οἴκουμ. Συνόδων— ἦσαν ὄντως «θεόπνευστοι», ἐφωτίσθησαν δηλ. πλουσίως ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ ἁγ. Πνεύματος, καὶ ἐβοήθησαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν λήψιν ὀρθῶν ἀποφάσεων καὶ εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν Ὁρῶν τῶν Συνόδων. Ἄλλ' οἱ Πατέρες, οἱ ὅποιοι ἐνεργῶς μετεῖχον εἰς τὰς συζητήσεις καὶ κατηύθυνον αὐτάς, ἦσαν σχετικῶς ὀλίγοι. Ἡ γενίκευσις, ἐπομένως, τὴν ὁποίαν ποιοῦνται οἱ Ὑμνογράφοι ἐλέγχεται δι' ὑπερβολὴν τινα. Θὰ ἀντίπη ἴσως τις, ὅτι οἱ ὕμνοι εἶναι ἔμμετρα ἐγκώμια εἰς τοὺς Πατέρας καὶ δὲν ἀποτελοῦν συστηματικὴν ἐμβάθυνσιν εἰς τὸ δόγμα περὶ Ἁγίων κ.λπ., καθόσον μάλιστα ἐν αὐτοῖς πολλὰ λέγονται «ποιητικῇ ἀδείᾳ». Ἀνεφέρθημεν εἰς ἕτερον σημεῖον περὶ τῶν ὕμνων ὡς πηγῆς τῆς πίστεως διὰ καὶ ἐνταῦθα σημειοῦμεν μόνον, ὅτι, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὕμνος τις εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐπίσημον Λατρείαν, παύει νὰ ἐκφράζῃ ἀπλῶς τὴν πίστιν τοῦ συνθέτου του καὶ συντελεῖ ἱκανῶς εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς συνειδήσεως τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἔπειτα δὲ ἀπὸ μακροχρόνιον καὶ ὑφ' ὄλων τῶν τοπικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν χρῆσιν, γίνεται ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως.

Εἰς τὴν ἀναγνώρισιν ὡς Ἁγίων τῶν εἰς τὰς Οἴκουμ. Συνόδους συνελθόντων ἀρχιερέων πρέπει νὰ δίδωμεν καὶ τὸ ἔντονον ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς πίστεως ἀμωμῆτου καὶ ἀπαραχαράκτου, ἕνεκα τοῦ ὁποίου εἰς τινὰς περιπτώσεις, καὶ δὴ καὶ εἰς ἐποχὰς αἰρετικῆς ἐντάσεως, ὑπερ-εξετίμα τὴν συμβολὴν τοῦ παράγοντος τῆς πίστεως εἰς τὴν δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφήνουσα εἰς τὴν σιὰν τὸν παράγοντα τῶν καλῶν ἔργων³⁶⁷. Εἶς

362. Πεντηκοστάριον, σελ. 185, β' στιχ. τῶν Αἰώνων.

363. Μηναῖον Ἰουλίου, σελ. 75, δ' τροπ. τῆς θ' φῶδης. Πρβλ. σελ. 64, Δοξαστικόν: «Τὰς μυστικὰς σήμερον τοῦ Πνεύματος σάλπιγγας...».

364. Πεντηκοστάριον, σελ. 179, Κάθισμα.

365. Αὐτόθι, σελ. 183, α' τροπ. τῆς η' φῶδης.

366. Μηναῖον Ἰουλίου, σελ. 75, β' τροπ. τῆς θ' φῶδης.

367. Ἡ Ἐκκλησία, λ.χ., ἀτενίζουσα εἰς τὰς πολλαπλὰς ὑπηρεσίας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ, παρεῖδε «σκιὰς» τινὰς τοῦ βίου του, ὡς καὶ τὴν προσχώρησιν του εἰς τὸν Ἀρειανισμόν κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του, καὶ δὲν ἠρέσθη ἀπλῶς εἰς τὴν κατὰτάξιν του εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἁγίων, ἀλλὰ τὸν ὠνόμασε καὶ «ἰσαπόστολον». Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ προκειμένου περὶ τῆς Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας. Ἡ ἀρχομανία της, ἡ ὁποία τὴν ὠδήγησεν εἰς τὸν ἐκ τοῦ θρόνου «παραμερισμόν» τοῦ νομίμου διαδόχου υἱοῦ της Κωνσταντίνου ΣΤ' καὶ εἰς τὴν ἐν συνεχείᾳ τύφλωσίν του, οὐδὲν τῆς κατελογίσθη. Ἡ ὑπ' αὐτῆς σύγκλησις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς φαίνεται ὅτι ἦτο ὁ κύριος λόγος τῆς κατατάξεώς της ἐν τοῖς Ἁγίοις.

τινας δὲ περιπτώσεις αὐτὴ αὐτὴ ἡ ὁμολογία πίστεως εἰς Χριστόν, καὶ ἐφόσον μάλιστα ἐπεσφραγίζετο διὰ τοῦ μαρτυρίου, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐπιβραβευομένη διὰ τῆς ἀγιότητος.

Ἡ ἀρχαιότερα μορφή, ὅφ' ἦν ἀπαντᾶ ἡ νέα αὐτὴ τάξις, εἶναι— καθ' ἡμᾶς— ἡ μνεία τῶν τιμωμένων Πατέρων, ἄνευ ἀριθμητικοῦ προσδιορισμοῦ αὐτῶν («Μνήμη τῶν ἀγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν τῇ πρώτῃ Συνόδῳ τῇ κατὰ Νίκαιαν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν κηρυξάντων...»)³⁶⁸. Εἷς τινας περιπτώσεις— ἐνδεχομένως εἰς μεταγενέστερόν πως χρόνον— προσετέθη καὶ ὁ κατὰ τὴν παράδοσιν ἀριθμὸς τῶν Πατέρων («Μνήμη τῶν ἀγίων θεοφόρων τῆς Πρώτης συνόδου τῆς καθελούσης τὸν Ἄρειον»)³⁶⁹. «Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἑκατὸν πενήκοντα ἀγίων θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν Ἐφέσῳ συναχθέντων...»³⁷⁰. «Μνήμην τῶν χλ' ἀγίων καὶ μακαρίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναχθέντων...»³⁷¹. «Μνήμη τῶν ἀγίων ρξέ' Πατέρων τῶν ἐν τῇ ε' συνόδῳ συναχθέντων»³⁷². Ἡ ἐξέλιξις αὐτὴ δὲν ἀπετέλεσε τὸν κανόνα, ἀλλὰ τὴν συχνότερον ἀπαντῶσαν ἐκ τῶν τεσσάρων μορφῶν, ὅφ' ἄς φέρονται εἰς τὰς πηγὰς αἱ ἑορταὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αἱ λοιπαὶ μορφαὶ εἶναι: α) ἡ τέλεισις τῆς Μνήμης τῆς Συνόδου, ἄνευ μνείας τῶν ἑαυτῆς Πατέρων («Μνήμη τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Δευτέρας Συνόδου...»)· βλ. Μηναιῖον Ματοῦ σελ. 85)· β) ἡ τέλεισις τῆς Μνήμης τῆς Συνόδου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ συναθροισθέντας Πατέρας («... τὴν ἐν Νικαίᾳ πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἑορτάζομεν τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων...»)· βλ. Πεντηκοστάριον³⁷³)· καὶ γ) ἡ τέλεισις τῆς Μνήμης τῶν Πατέρων, ἄνευ προσδιορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν («Μνήμη ἐπιτελοῦμεν τῶν Ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληθέντων τὸ δεύτερον...»)· βλ. Μηναιῖον Ὀκτωβρίου, σελ. 67). Καὶ τὰς τέσσαρας ἀνωτέρω μορφὰς συναντῶμεν εἰς τὰ ἐν χρήσει σήμερον Μηναιῖα. Ἰδιαιτέρον ὅμως ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ ἐπισήμως τελούμεναι ἑορταὶ τῶν Α' (βλ. ἀνωτ.), Δ' (δ' μορφή) καὶ Ζ' (γ' μορφή) Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αἱ παρατηρούμεναι διαφοραὶ, ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν παραδίδονται αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἑορταί, νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθοῦν ὡς δηλοῦσαι διάφορον τοποθέτησιν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀγιότητα τῶν εἰς τὰς Οἴκουμ. Συνόδους συναθροισθέντων Πατέρων· ὅτι δηλ. ἐν τῇ λειτουργικῇ συνειδήσει τῆς Ἐκκλησίας οἱ θεοφόροι Πατέρες τῆς Α', λ.χ., Οἴκου-

368. Κώδιξ Πατρμ. 266 (f. 140). Πρβλ. Μηναιῖον Ὀκτωβρίου, σελ. 67 (Συναξάριον Ζ' Οἰκουμενικῆς) καὶ κώδ. 1030 Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν.

369. Κώδιξ 1039 Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν.

370. Βλ. ἀνωτ., σελ. 429 (Συναξαριστὴς τοῦ Delehaye).

371. Βλ. ἀνωτ., σελ. 708 (κώδιξ Σιναιτ. 548).

372. Βλ. ἀνωτ., σελ. 723.

373. Βλ. καὶ ἀνωτ., σημ. 357.

μενικῆς Συνόδου εἶναι Ἅγιοι, ὅχι ὅμως καὶ οἱ τῆς Β', ἢ ὅτι εἶναι μὲν καὶ οἱ 630 Πατέρες τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Ἅγιοι, ἀλλὰ δὲν εἶναι Ἅγιοι καὶ οἱ 365 τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ μορφαὶ αὗται, ἐνῶ ἐξ ἱστορικῆς ἀπόψεως εἶναι χρήσιμοι καὶ ἐνδεικτικαὶ τοῦ τρόπου ἐξελέξεως τῶν ἑορτῶν τῶν Οἰκουμ. Συνόδων καὶ ἐνδεχομένως ἀπηχοῦν ἀντιστοίχους παραδόσεις τῶν ἐπὶ μέρους τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς χρῆσιν τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο οἱ σχετικοὶ κώδικες, σήμερον ἐν τῇ πράξει συμπίπτουν· εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις οἱ θεοφόροι Πατέρες θεωροῦνται ὡς Ἅγιοι.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ τεθῆ ὑπὸ τινος τὸ ἐρώτημα: πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τιμῶνται ὡς Ἅγιοι πάντες οἱ ἀρχιερεῖς οἱ μετασχόντες εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, καθ' ἣν στιγμήν: α) τῶν περισσοτέρων ἐξ αὐτῶν μόνον τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐπισκοπὴν γνωρίζομεν (ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν Πατέρων δὲν εἶναι πάντοτε γνωστός), β) καὶ ἐξ ὧσιν τὸ ὄνομα γνωρίζομεν ἐλαχίστους εὐρίσκομεν εἰς τὸ ὀρθόδοξον Ἐορολόγιον, ὅπερ σημαίνει ὅτι τοὺς ἄλλους οὐδέποτε αἱ ἴδιαι αὐτῶν Ἐκκλησίαι ἐτίμησαν ὡς Ἅγίους³⁷⁴, γ) ἢ ἐν Χριστῷ σωτηρία, πολλῶν δὲ μᾶλλον ἢ εἰς Ἅγιον ἀνάδειξις, γίνεται μὲν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' εἶναι, —ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα— καρπὸς τῆς ὑπευθύνου προσωπικῆς οἰκειώσεως τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως καὶ τῆς ἐν τῷ ἁγιασμῷ προόδου ἐκάστου πιστοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅχι τῆς συμμετοχῆς του εἰς Οἰκουμενικὴν τινα Σύνοδον, ἢ ὅποια (συμμετοχὴ) μάλιστα ἀποτελεῖ καθῆκον διὰ τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ δ) μνημονεῦνται περιπτώσεις ὑπαναχωρήσεως ἐκ τῆς ἐν Συνόδῳ ὁμολογηθείσης πίστεως, ἀλλὰ καὶ καταδίκης ἐπὶ αἰρέσει μελῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τὰ ὁποῖα ὅμως παρὰ ταῦτα συναριθμοῦνται εἰς τοὺς τιμωμένους ὡς Ἅγίους θεοφόρους Πατέρας αὐτῶν;

Εἶδομεν ἤδη ὅτι εἰς τὰς χειρογράφους πηγὰς δὲν παρατηρεῖται ὁμοφωνία, ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐκφορᾶς τῶν σχετικῶν μὲ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους ἑορτῶν, καὶ ὅτι αὗται ἀπαντοῦν εἰς αὐτὰς ὑπὸ τέσσαρας μορφὰς καὶ ἐπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν δι' ὁμόφωνον (λειτουργικὴν) παράδοσιν περὶ ἀγιότητος πάντων τῶν εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους συναθροισθέντων Πατέρων. Ἐκτὸς τούτου οὔτε καὶ εἰς τὰ ἐν χρήσει σήμερον ἐντυπα Λειτουργικὰ ἡμῶν Βιβλία παρατηρεῖται ὁμοιομορφία. Παρατηρητέον δὲ πρὸς τούτους, ὅτι

374. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ μνημονευθοῦν τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν Πατέρων, τῶν τιμωμένων κατ' ἴδιαν ὡς ἁγίων, διὰ τοῦτο καὶ ἀρκούμεθα εἰς τὴν μνησίαν τῶν ἰδιαιτέρως διακριθέντων. Οὕτω τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀλεξανδρείας ἡ Μνήμη ἄγεται τὴν 29ην (ἢ 28ην) Μαΐου, ὅτε καὶ ἡ τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου· τοῦ προέδρου τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Νεκταρίου, τὴν 11ην Ὀκτωβρίου· τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, τὴν 18ην Ἰανουαρίου καὶ τὴν 9ην Ἰουνίου· τοῦ Ἀνατολίου Κ/πόλεως, συμπροέδρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς, τὴν 3ην Ἰουλίου· τοῦ προέδρου τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς Εὐτυχίου, τὴν 6ην Ἀπριλίου· τοῦ Γεωργίου Κ/πόλεως, τὴν 18ην Αὐγούστου καὶ τοῦ προέδρου τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Ταρασίου, τὴν 25ην Φεβρουαρίου,

ὁ βαθμὸς τῆς ὑφ' ἐνὸς ἐκάστου μέλους τῆς Ἐκκλησίας προσοικειώσεως τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ προόδου ἐν τῷ ἁγιασμῷ δὲν ὑπόκειται εἰς ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ καὶ τὸ «μέτρον» τῆς θείας δικαιοσύνης παραμένει ἡμῖν παντελῶς ἄγνωστον. Βεβαίως, μὲ γνώμονα τὴν «κοινὴν λογικὴν» ἢ θεώρησις ὡς Ἀγίων τόσων ἀρχιερέων-μελῶν Οἴκουμ. Συνόδων κρίνεται, ἐὰν ὄχι ὡς ἀδύνατος τοῦλάχιστον ὡς ἀμφίβολος. Ἄλλ' ὁ ὀρθὸς λόγος δὲν ἔχει θέσιν εἰς θέματα πίστεως. Παρὰ ταῦτα ἡ ἀγιότης τῶν θεοφόρων Πατέρων, νομιζόμεν, δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ἐκ τῆς συμμετοχῆς των καὶ μόνον εἰς τινὰ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δημιουργοῦνται ἕτερα θεολογικὰ προβλήματα³⁷⁵. Ἡ τέλεισις τῆς Μνήμης τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καθ' ἣν συνεορτάζονται καὶ τὰ διὰ τῆς ἀγιότητος τιμηθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μέλη αὐτῶν, καὶ ἀρχαία παράδοσις εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀπηλλαγμένη θεολογικῶν προβλημάτων τυγχάνει· διὸ καὶ προτεινόμεν τὴν ἀντίστοιχον προσαρμογὴν τῶν Μηνιαίων καὶ τοῦ Ἐορτολογίου ἡμῶν εἰς μελλοντικὴν αὐτῶν ἐπανέκδοσιν, συμφώνως ἄλλωστε καὶ πρὸς τὴν ἀκολουθουμένην ὑπὸ τοῦ Σωφρ. Εὐστρατιάδου «τακτικὴν»³⁷⁶.

Σημειωθῆτω δὲ ὅτι τὰ Λειτουργικὰ ἡμῶν Βιβλία, ὡς περιέχοντα τὰς ἐπισήμους προσευχὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐν γένει λατρευτικὴν καὶ μυστηριακὴν αὐτῆς πρᾶξιν, πρέπει νὰ ἐκφράζουσι τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, νὰ ἀποπνέουσι τὸ μυστικὸν ἄρωμα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ εὐλαβείας. Ἐπομένως ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ παρατηρῶνται ἐν αὐτοῖς ἱστορικαὶ ἀνακρίβειαι, ἀντιφάσεις, ἀποκλίσεις ἀπὸ κοινῶς ἀποδεκτὰς θεολογικὰς θέσεις ἢ καὶ υἰοθέτησις «θεολογουμένων» καὶ «θεολογικῶν γνωμῶν» καὶ δὴ καὶ καθόσον ταῦτα τὰ μέγιστα συμβάλλονται εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς συνειδήσεως τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὅποια εἶναι καὶ τὸ κριτήριον τῆς αὐθεντίας τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως. Ἄλλ' οὕτε, νομιζόμεν, ἐπιτρέπεται νὰ ἔρχεται ἡ Ἐκκλησία καὶ νὰ υἰοθετῇ ἐμμέσως (διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἀντιστοίχων ὕμνων εἰς τὴν Λατρείαν της) γνώμας θεολογικὰς καὶ ἰδέας καὶ «παραδόσεις», τὰς ὁποίας ἢ ὀρθόδοξος θεολογία ἢ ἀπορρίπτει ἢ διστάζει νὰ ἀποδεχθῇ. Ἐνδεχομένως ἤθελέ τις ἀντεῖπει, ὅτι αἱ παρατηρούμεναι ἐνίοτε εἰς τὰ Λειτουργικὰ Βιβλία «εὐσεβεῖς παραδόσεις» καὶ ἄλλαι θέσεις, αἱ ὅποια, κατ' ἀπόλυτον δογματικὴν

375. Τὴν 29ην Σεπτεμβρίου, ὡς γνωστόν, τελεῖται ἡ Μνήμη τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ἀναρρηθέντων 14.000 νηπίων. Τὰ νήπια βεβαίως ἐκεῖνα τῆς Βηθλεὲμ οὐδεμίαν σχέσιν εἶχον μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Δὲν ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὑπῆρξαν θύματα τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ ὀργῆς τοῦ Ἡρώδου. Ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία (δὲν ἔχει ὡς κριτήριον τῶν ἐνεργειῶν της τὸν ὀρθὸν λόγον) ἐδέχθη τὴν ἀναίρεσίν των ὡς (ἐμμέσως) ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ γενομένην, καθόσον μάλιστα εἰς ταῦτα οὕτε ἀπιστίαν δύναται τις νὰ προσάψῃ, ἀλλ' οὕτε καὶ προσωπικὰς ἀμαρτίας.

376. Ἀγιολόγιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, [Ἀθήναι 1960], σελ. 440 ἐξ.: «Συνόδου πρώτης Οἰκουμενικῆς μνήμη», «Συνόδου δευτέρας οἰκουμενικῆς μνήμη» κ.λπ.

ἀκρίβειαν δὲν δύνανται νὰ γίνουν ἀποδεκταί, δὲν εἶναι «πρὸς θάνατον» καὶ δὲν ἀλλοιώνουν τὴν Πίστιν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ εἶναι μὲν τοῦτο ἀληθές, ἀλλ' εἶναι ὡσάυτως ἀληθές, ὅτι ἡ μακροχρόνιος ἀποδοχὴ ἐν τῇ πράξει ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας («παραδόσεως») τινος δημιουργεῖ δι' αὐτὴν Παράδοσιν, τὴν ὁποίαν εἶναι δύσκολον καὶ πολὺ ἐπικίνδυνον νὰ ἀρνηθῆ εἰς τὸ μέλλον, ἐὰν προκύψῃ πρόβλημά τι. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁμιλήσῃ θεολόγος τις, λ.χ., περὶ «δόγματος πίστεως» τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔσσαν ἀφορᾷ εἰς τὴν Μετάστασιν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐρειδομένου ἐπὶ τῆς λειτουργικῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν³⁷⁷; Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀντιτείνῃ, ὅτι ἡ ἀντίστοιχος «παραδόσις» τῆς εἶναι ἐσφαλμένη; Τοῦτο δὲν θὰ ἐσήμαινεν ὁμολογίαν ὅτι ἐπὶ αἰῶνας σφάλλεται, ἐορτάζουσα τὴν Μετάστασιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, καὶ δὲν ἐμπεριέχει τὸν κίνδυνον δημιουργίας σχισμάτων, ἀλλὰ καὶ δὲν δίδει ἐπιχειρήματα εἰς τοὺς ἐχθρούς τῆς νὰ δισχυρισθοῦν, ὅτι καὶ ἐπὶ ἄλλων σημείων σφάλλεται;

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι κατέστη σαφές τὸ πόσον ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμος εἶναι ἡ ἐκδήλωσις εὐρυτέρου θεολογικοῦ ἐνδιαφέροντος δι' ἐπισταμένην ἔρευναν ἐπὶ τῶν Λειτουργικῶν ἡμῶν Βιβλίων, ἡ κριτικὴ ἔκδοσις τῶν ὁποίων εἶναι πλέον ἢ ἐπιβεβλημένη. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἐπιδείξῃ τὸ προσῆκον ἐνδιαφέρον καὶ εἰς δοθεῖσαν εὐκαιρίαν, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ καθυστερήσῃ ἐπὶ πολὺ, νὰ ἀποφανθῆ περὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας τῶν Λειτουργικῶν τῆς Βιβλίων.

377. Τὴν 26ην Σεπτεμβρίου τιμᾶται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου τοῦλάχιστον αἰῶνος (βλ. κώδ. 180, f. 318, Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν) ἡ «Μετάστασις τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ Πανευφήμου Ἀποστόλου καὶ Θεολόγου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ» (Ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1983, σελ. 165). Περὶ μεταστάσεως τοῦ ἡγαπημένου Μαθητοῦ δὲν ποιεῖται λόγον ἡ ὀρθόδοξος θεολογία.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, οὐσαὶ ἡ αὐθεντικὴ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ στόμα αὐτῆς, δι' οὗ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀλαθῆτως ἀποφαίνεται, δικαίως κατέχουν τὴν καρδίαν τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Παραδόσεως. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν, ὡς ἱεροῦ θεσμοῦ ἐκφράζοντος καὶ διασφαλίζοντος τὴν ἐνότητά της, καὶ διὰ τὴν μοναδικότητα τῶν ἀποφάσεων τῶν πάντοτε μὲν, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς καιροὺς χαλεποῦς καὶ αἰρετικῆς ἐξάρσεως, ἐξῆρε καὶ προέβαλλε τὰς Οἰκουμενικὰς τῆς Συνόδους. Ἡ ἀποδοχὴ τῶν ἀποφάνσεων τῶν ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς πιστοποιήσις τῆς μετ' αὐτῆς κοινωνίας ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐν Χριστῷ σωτηρίᾳ· ἐνῶ ἡ ἀπόρριψις τῶν συνεπήγετο τὴν ἐξ αὐτῆς ἀποκοπὴν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς οὐρανοῦ βασιλείας.

Ἐξωτερικὴν ἔκφρασιν τῆς ἀποδοχῆς Οἰκουμενικῆς τινος Συνόδου ἀπετέλει ἡ ὁμολογία τοῦ ἑαυτῆς δόγματος (Ὁροῦ), ἡ χρῆσις τῶν ἐξεικονιζουσῶν αὐτὴν εἰκόνων καὶ, προκειμένου περὶ τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, ἡ ἐγγραφή τοῦ ὀνόματος αὐτῆς εἰς τὰ Δίπτυχα καὶ μεταγενεστέρως πως ἡ ἐνταξίς της εἰς τὸ οἰκεῖον Ἑορτολόγιον.

Ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Ἰωάννου Β' (518-520 μ.Χ.) ἀνάγεται ἡ ἀρχαιότερα γνωστὴ μαρτυρία περὶ ἐγγραφῆς ὀνόματος Οἴκουμ. Συνόδου εἰς τὰ Δίπτυχα. Ὑπ' αὐτοῦ μάλιστα, ὡς εἶδομεν, τῇ ἐπιμόνῳ αἰτήσει τοῦ ἐκκλησιασματος τοῦ νοαῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ χωρὶς τὴν ἔγκρισιν ὑπευθύνου τινὸς ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανου, ἐτελέσθη τὴν 16ην Ἰουλίου (τοῦ 518;), ἡμέραν Δευτέραν, καὶ εἰδικὴ ἐορταστικὴ σὺναξις ὑπὲρ τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων 630 Πατέρων. Ἡ σὺναξις ἐκείνη συνίστατο εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας Λειτουργίας καὶ τὴν ἐκφώνησιν τῶν ὀνομάτων τῶν Α', Β', Γ' καὶ Δ' Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐν τῷ καιρῷ τῶν Διπτύχων (μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ἱεροῦ Συμβόλου). Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Ἰωάννου Β' ἀπέβη προσδιοριστικὴ, τόσον ὡς πρὸς τὸν χρόνον τελέσεως τῆς Μνήμης τῆς Δ' Οἴκουμ. Συνόδου, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν μορφήν αὐτῆς καὶ τὴν σύνδεσίν της μετὰ τὰς προηγηθείσας Οἴκουμ. Συνόδους. Διὰ τῆς προσθήκης δὲ καὶ τῶν μετὰ ταῦτα Ε', ΣΤ' καὶ —ἐνίστε— Ζ' Συνόδων, αἱ ὁποῖαι ὡς καὶ ἡ Τετάρτη καὶ αἱ πρὸ αὐτῆς Β' καὶ Γ' ἐκύρωσαν, ἐβεβαίωσαν καὶ ἐπεσφράγισαν τὸ Σύμβολον τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων,

προέκυψε μία νέα ἑορτὴ, ἡ τῆς Συνάξεως τῶν Συνόδων, ἡ ὁποία ἐπὶ μακρὸν ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ Ἑορτολογίου τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν.

Πότε ἐνεγράφησαν εἰς τὸ Ἑορτολόγιον Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπηρεάσθησαν καὶ τὰ Ἑορτολόγια τῶν λοιπῶν κατὰ τόπους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, τὰ ὀνόματα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, δὲν γνωρίζομεν. Τοῦτο βεβαίως πρέπει νὰ ἐγένετο πρὸ τῆς Εἰκονομαχίας. Αἱ σχετικαὶ μὲ τὰς Οἴκουμ. Συνόδους ἑορταὶ δὲν ἀπαντοῦν εἰς τὰς πηγὰς ἡμῶν ὁμοιομόρφως. Αἱ παρατηρούμεναι διαφοραὶ πρέπει νὰ ἀντανακλοῦν τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν ἐξέλιξιν. Αἱ μορφαί, ὅφ' ἂς ἀναγράφονται αὐταὶ καὶ καθ' ἣν σειρὰν —κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην— ἐνεφανίσθησαν, εἶναι:

α) Μνήμη τῆς «τάδε» Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

β) Μνήμη τῆς «τάδε» Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῶν «δεῖνα» θεοφόρων Πατέρων...

γ) Μνήμη τῶν Ἀγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων τῆς Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς «τάδε» Συνόδου...

δ) Μνήμη τῶν Ἀγίων «δεῖνα» θεοφόρων Πατέρων, τῶν συναθροισθέντων ἐν τῇ Ἀγία καὶ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ...

Ἡ μετὰ βασίς ἐκ τῆς τελέσεως τῆς Μνήμης Οἰκουμενικῆς τινος Συνόδου εἰς τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῶν ἐν αὐτῇ συναθρόντων Πατέρων πρέπει μᾶλλον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοὺς Ὑμνογράφους, ὁ δὲ λόγος, καθ' ἡμᾶς, ἦτο ἡ ἀνάγκη ἀναφορᾶς εἰς πρόσωπα τῶν αἰτήσεων εἰς πρεσβείας. Ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ταύτης γνώμης συνηγοροῦν δύο τινά: 1) Ἐνῶ αἱ Μνήμαι τῶν Συνόδων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι δὲν τελοῦνται, ἀλλ' ἀπλῶς ἀναγράφονται εἰς τὰ οἰκεῖα Μηνολόγια, φέρονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω α' μορφήν, τοῦναντίον αἱ τῶν τελομένων δι' εἰδικῆς Ἀκολουθίας Α', Δ' καὶ Ζ' ἀπαντοῦν εἰς τὰς πηγὰς ἡμῶν ὑπὸ τὰς β', δ' καὶ γ' ἀντιστοίχως μορφάς. 2) Αἱ ἐπισήμως ἑορταζόμεναι Σύνοδοι Α', Δ', καὶ Ζ' εἶναι αἱ πολυανθρωπότεραι καὶ ἐπομένως αἱ κατ' ἐξοχὴν προσφερόμεναι δι' αἰτήσεις εἰς πρεσβείας ὑπὲρ τῶν προσευχομένων.

Ἐκ τῶν ἀρχαίων κωδίκων Πατρμ. 266 καὶ Σιναῖτ. 548 πληροφοροῦμεθα, ὅτι κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης Συνόδου τινὸς Οἰκουμενικῆς προεῖχεν ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ὄρου αὐτῆς μετὰ τὸ Τρισάγιον. Ἡ ὠραία αὐτὴ «τάξις» ἐγκατελείφθη καὶ εἰς τοῦτο ἴσως συνετέλεσεν ἡ σύνθεσις ὑπὸ τῶν Ὑμνογράφων καταλλήλων ὕμνων, διὰ τῶν ὁποίων σχολιάζεται καὶ προβάλλεται ἡ δογματικὴ διδασκαλία τῆς ἑορταζομένης ἐκάστοτε Συνόδου. Ὁ ἀρχαιότερος ἐπώνυμος ὕμνος ἑορτῆς Οἴκουμ. Συνόδου φαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ Κανὼν τοῦ Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς. Τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἐὰν ἔχι ἀρχαιότερας, πρέπει νὰ εἶναι καὶ οἱ περισσότεροι τῶν ὕμνων τῆς Ἀκολουθίας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἡ τέλεσις τῆς Μνήμης Συνόδου τινὸς Οἰκουμενικῆς προϋπέθετε τὴν ὕπαρξιν τῆς καταλλήλου πρὸς τοῦτο Ἀκολουθίας. Αἱ Ἀκολουθίαι διεμορφώ-

θησαν βαθμιαίως και προσηρμόζοντο εις τας απαιτήσεις του ισχύοντος εκάστοτε Τυπικού. Ὁρισμένοι ὅμως ὕμνοι, ἕνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς ὠραιότητός των, ὅπως τὰ στιχ. τῶν Ἀΐνων «Ὀλην συγκροτήσαντες τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιστήμην...» τῆς Α' Οἰκουμηνικῆς κ.ἄ., εἰσῆλθον καὶ εἰς τὰς Ἀκολουθίας ἄλλων Συνόδων. Ἐκτὸς αὐτοῦ, δὲν ἦσαν πάντοτε γνωσταὶ αἱ Ἀκολουθίαι τῶν Οἰκουμ. Συνόδων εἰς τὰς τοπικὰς Ἐκκλησίας ἢ ὑπῆρχον κενὰ εἰς τὰς εἰς τὴν διάθεσιν των εὐρισκομένας, διὰ καὶ προκειμένου νὰ τελέσουν αὐταὶ τὴν Μνήμην Συνόδου τινός, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχον τὸ απαιτούμενον ὕμνολογικὸν ὕλικόν, προέβαινον εἰς τὸν δανεισμὸν τούτου ἐκ τῆς Μνήμης ἄλλης Συνόδου. Ἡ συνήθεια αὕτη ἐγένετο αἰτία σοβαρωτάτης ἀνωμαλίας, τῆς μὴ δηλαδὴ ἀντιστοιχίας πάντοτε τῶν ψαλλομένων ὕμνων εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀγομένης ἑορτῆς. Δὲν εἶναι ὠραῖον, νομίζομεν, νὰ ἀνυμνῶνται, λ.χ., οἱ 630 θεοφόροι Πατέρες τῆς Δ' Οἰκουμηνικῆς ὡς θεογράφως διαχαράξαντες τὸ σεπτὸν Σύμβολον καὶ ὡς καθαιρέται τοῦ Ἀρείου, ἀλλὰ ὡσαύτως καὶ ὡς καθαιρέται τῶν ὑπὸ τῆς ΣΤ' Συνόδου ἀναθεματισθέντων αἵρεσιάρχων καὶ ὡς θεσπίσαντες τὸ δόγμα τῶν δύο ἐν Χριστῷ θελήσεων καὶ ἐνεργειῶν! Παρὰ ταῦτα, εἶναι γεγονὸς ἀναντίρρητον, ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμηνικῶν Συνόδων θεσπισθέντα δόγματα οἱ Ὑμνογράφοι ἀποδίδουν ἐπιτυχῶς. Δὲν δύναται ὅμως νὰ λεχθῆ, ὅτι οἱ ὕμνοι ἀναπληροῦν, ἔστω καὶ εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος των, τοὺς παραλειφθέντας Ὅρους. Ἀλλ' ἐὰν δὲν παρατηρῶνται εἰς τοὺς σχετικὸς ὕμνους σφάλματα ἢ ἀτυχεῖς ἐκφράσεις, ἔσον ἀφορᾶ εἰς τὰ βασικὰ δόγματα τῶν Οἰκουμ. Συνόδων, παρατηροῦνται τοῦναντίον ἀνακριβεῖαι ἱστορικαί, συγχύσεις εἰς τὰ πρόσωπα, ἀντιφάσεις, υἰοθέτησις «θεολογουμένων» κ.λπ. Εἰς πίστωσιν τούτων ἀναφέρομεν τὰς περὶ Ε' Οἰκουμηνικῆς Συνόδου εἰδήσεις τοῦ Μηναίου τοῦ Ἰουλίου. Κατὰ τὸν Ὅρον τῆς Ζ' Οἰκουμηνικῆς ἢ Πέμπτη ἀνεθεμάτισε τὰς κακοδοξίας τοῦ Ὁριγένους (κατὰ τὸν Ὅρον τῆς ΣΤ' καὶ τὸν α' Κανόνα τῆς Πενθέκτης ἢ Πέμπτη ἀνεθεμάτισε προσωπικῶς τὸν Ὁριγένη, τὸν Εὐάγριον καὶ τὸν Δίδυμον καὶ κατεδίκασε τὰ «Τρία Κεφάλαια»). Οἱ κώδικες Πατρ. 266 καὶ Σιναίτ. 548 ἀποδίδουν εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην τὴν καταδίκην τοῦ Σεβήρου. Οἱ μεταγενέστεροι Συναξαρισταὶ (ἴσως μετὰ τὸν ιβ' αἰ.) ἐπανῆλθον εἰς τὴν μαρτυρίαν τῆς Ζ' Οἰκουμηνικῆς περὶ καταδίκης ὑπὸ τῆς Πέμπτης τῶν κακοδοξιῶν τοῦ Ὁριγένους. Ὁ συντάκτης δὲ τοῦ σχετικοῦ Ὑπομνήματος, ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ συνδυάσῃ τὴν νέαν αὐτὴν θέσιν τῶν χειρογράφων Μηναιῶν πρὸς ἐκείνην τῶν ἀνωτέρω κωδικῶν, ἀπέδωκε τὴν ὑπὸ τῆς ἐνδημούσης συνόδου τοῦ 536 καταδίκην τοῦ Σεβήρου καὶ τοῦ Πέτρου (Ἀμασειας) εἰς τὰς ὠριγενείους κακοδοξίας αὐτῶν (1). Τὸ ἐν χρήσει σήμερον Μηναιῶν τοῦ Ἰουλίου ὀμιλεῖ περὶ καταδίκης τῶν κακοδοξιῶν τοῦ Ὁριγένους ὑπὸ τῆς Ε' Οἰκουμηνικῆς, τὴν δὲ καταδίκην τοῦ Σεβήρου ἀνάγει ἀλλαχοῦ μὲν (25η: Ὑπόμνημα) εἰς τὴν Ε', ἀλλαχοῦ δὲ (13η: Ἀκολουθία τῶν Πατέρων) εἰς τὴν Δ' Οἰκουμηνικὴν. Παρατηρητέον ὅτι οἱ ἐκδόται τοῦ Μηναίου τούτου, διὰ τῆς ἐντάξεως εἰς τὴν Ἀκολουθίαν τῆς Δ'

Οἰκουμενικῆς καὶ τοῦ Κανόνος τοῦ Φιλοθέου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται εἰς τὴν ΣΤ' Οἰκουμενικὴν, ἀπέδωσαν εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Χαλκηδόνος, ὡσαύτως, τὴν καταδίκην τῶν Σεργίου, Πύρρου, Παύλου, Πέτρου, Ὀνωρίου κ.λπ. Τὰ ἀνωτέρω καὶ τὰ ὅμοια τούτοις νομίζομεν, ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παρατηρῶνται εἰς τὰ ἐπίσημα Βιβλία τῆς Ἐκκλησίας· τὸ μὲν, διότι ταῦτα συντείνουν μεγάλως εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς κοινῆς συνειδήσεως τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας· τὸ δέ, διότι παρεισάγουν τὴν Ἐκκλησίαν ὁμιλοῦσαν ἑτέραν «γλωσσάν» ὅταν προσεύχεται καὶ ἑτέραν ὅταν θεολογῇ (διὰ τῶν θεολόγων της).

Ἄλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς τέσσαρας μορφάς, ὕψ' ἅς ἀπαντοῦν αἱ σχετικαὶ πρὸς τὰς Οἰκουμ. Συνόδους ἑορταὶ εἰς τὰ ἀντίστοιχα Μηναιᾶ, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι αὐτὰ συνιστοῦν σοβαρὰν ἀνομοιομορφίαν. Ἐκτὸς τούτου, δι' αὐτῶν παρεισάγεται ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ὡς ἀντιφάσκουσα, καθόσον τῆς μιᾶς μὲν Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἑορτάζει τὴν Μνήμην τῶν ἐν αὐτῇ συναχθέντων θεοφόρων Πατέρων, ἐνῶ τῆς ἄλλης ἑορτάζει ἀπλῶς τὴν Μνήμην τὴν ἐπέτειον τῆς συγκλήσεώς της, ὡς ἐὰν δὲν ἦτο βεβαία περὶ τῆς ἀγιότητος τῶν Πατέρων αὐτῆς ἢ καὶ ὡς ἀρνούμενη αὐτήν. Οὗτος εἶναι εἰς πρόσθετος λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποῖου ἐμμένομεν, ὅτι ἡ ὀρθότερα μορφή, καθ' ἡμᾶς δὲ καὶ ἡ ἀρχαιότερα, ἑορτασμοῦ καὶ τιμῆς τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων εἶναι ἡ ἀπαιτούσα τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης αὐτῶν. Ἀντιθέτως, ἡ περισσότερον «προβληματικὴ» εἶναι ἡ ἀνωτέρω δ' μορφή, ἡ τέλεσις δηλ. τῆς Μνήμης τῶν ἐν ταῖς Οἰκουμ. Συνόδοις συναχθέντων Πατέρων. Ἡ «μαζικὴ» καὶ ὄχι προσωπικὴ καὶ κατ' ἰδίαν ἀνακλήρυξις ὡς Ἀγίων πάντων τῶν ἐπισκόπων-μελῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, μὲ μοναδικὸν κριτήριον τὴν συμμετοχὴν των εἰς αὐτάς, θέτει ἡμᾶς ἐνώπιον σοβαρῶν προβλημάτων. Ἡ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν Ὑμνογράφων θέσις, ὅτι οἱ θεοφόροι Πατέρες, καθὸ «σκηνώματα τῆς Τριάδος», «θεοειδέστατοι» καὶ «θεόπνευστοι», ἦσαν ὅ,τι τὸ ἐκλεκτότερον ἐκ τῶν ἀρχιερέων εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἀντίστοιχον ἐποχὴν, δὲν συμφωνεῖ πάντοτε μὲ ὅ,τι γνωρίζομεν ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Ἄλλ' οὔτε εἶναι δυνατόν, οὐδ' ὡς ὑπόθεσις, νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐν τῇ αὐθεντίᾳ αὐτῆς δωρεῖται εἰς τὰ μέλη της τὴν ἀγιότητα ἢ ὅτι ἡ ἀγιότης αὐτῆς μεταβαίνει ἐπὶ τῶν μελῶν της καὶ μάλιστα ὡς μόνιμος ιδιότης, διὸ καὶ δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν: α) ἐὰν πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ θεοφόροι Πατέρες ἐδέχθησαν τὸν Ὅρον τῆς Συνόδου, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον, ἐκ καθαροῦ συνειδότητος καὶ ἐν ἐπιγνώσει τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ, β) ἐὰν παρέμειναν σταθεροὶ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ Συνόδῳ ὡμολόγησαν, ἢ ὑπανεχώρησαν μετὰ ταῦτα ἐξ αὐτῆς, γ) ἐὰν εἶχον νὰ ἐπιδείξουν παραλλήλως καὶ θεάρεστον ἠθικὸν βίον ἢ —ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει— ἐὰν εὗρεν αὐτοὺς ὁ θάνατος ἐν μετανοίᾳ, καὶ δ) ἐὰν αἱ ἴδιαι αὐτῶν τοπικαὶ Ἐκκλησίαι (αἱ ἐπισκοπαὶ των) εἶχον ἀναγνωρίσει αὐτοὺς ὡς Ἀγίους. Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημεῖον δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀγνοηθῇ. Ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία ἐκάστου ἀρχιερέως-μέλους Οἰκου-

μενικῆς Συνόδου εἶναι ἡ μόνη μάρτυς περὶ τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ. Ὄντως δὲ ἱκανοὶ ἀρχιερεῖς-μέλη Οἰκουμενικῶν Συνόδων τιμῶνται ὡς Ἅγιοι, οἱ πλεῖστοι ὅμως τούτων εἶναι ἄγνωστοι εἰς τὸ ὀρθόδοξον Ἅγιολόγιον, ἐνῶ ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις καταδικασθέντων ἐπὶ αἵρέσει (Μάρκελλος Ἀγκύρας, Εὐσέβιος Καισαρείας, Εὐσέβιος Νικομηδείας κ.ά.).

Ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας γνωρίζομεν ὅτι ἱκανὸς ἀριθμὸς ἐκ τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς ἠρνήθησαν τὸν Ὅρον αὐτῆς καὶ προσεχώρησαν εἰς τὰς διαφόρους ἀρειανικὰς παραφυάδας, παρὰ ταῦτα αἰτούμεθα — ὡς συμπεριλαμβανομένων εἰς τὸν ἀριθμὸν 318— καὶ τούτων τὰς «πρεσβείας» κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς Μνήμης τῶν Πατέρων τῆς Νικαίας. Βεβαίως οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποκλείσῃ τὴν δυνατότητα νὰ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιαν καὶ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Οὐδεὶς ὅμως δύναται καὶ νὰ παρίδῃ, ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐμπερικλείει τὸν κίνδυνον νὰ ὠδηγήσῃ εἰς ἠθικὴν ἀδιαφορίαν καὶ εἰς ἐπικίνδυνον ἀπλούστευσιν τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ τῆς εἰς Ἁγίους ἀναδείξεως, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ Ἅγιοι εἶναι ἱερά πρόσωπα ἰδιαιτέρως διακριθέντα ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ κατὰ Χριστὸν ζωῇ καὶ πρότυπα ιδεώδους Χριστιανοῦ, προβαλλόμενα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰς μίμησιν ὑπὸ τῶν πιστῶν.

Ἡ τέλεσις τῆς Μνήμης (ἀνάμνησις) τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἡ ὁποία —ὡς προκύπτει ἐκ τῶν πηγῶν— εἶναι μᾶλλον καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἀπηλλαγμένη τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται ἐκ τῆς τελέσεως τῆς Μνήμης τῶν ἐν αὐταῖς συναχθέντων Πατέρων. Διὰ τοῦτο καὶ θεωροῦμεν ὡς ἐνδεδειγμένην τὴν ἀνάλογον προσαρμογὴν τῶν Συναξαρίων τῶν σχετικῶν μετὰ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους ἑορτῶν (κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Μνήμης τῆς Β' Οἰκουμ. Συνόδου, 22 Μαΐου) καὶ δὴ καὶ καθόσον τοῦτο ἀπαιτεῖ καὶ ἡ ἀνάγκη ὁμοιομορφίας τῶν Λειτουργικῶν ἡμῶν Βιβλίων.

Τὰ Λειτουργικὰ Βιβλία, ὡς περιέχοντα τὰς ἐπίσημους προσευχὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἱεράς τῆς Ἀκολουθίας, πρέπει νὰ ἀποδίδουν πιστῶς τὴν πίστιν καὶ τὴν ζωὴν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ νὰ συμφωνοῦν ἀπολύτως μετὰ τὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν. Ἡ Ὀρθόδοξος θεολογία ὀφείλει νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν Λειτουργικῶν Βιβλίων καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἐπιμεληθῇ τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως αὐτῶν.

Ἡ συμβολικὴ, τέλος, θεώρησις τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους καὶ κατὰ δευτέρον λόγον ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Β', καὶ ὁ παραλληλισμὸς τῶν μετὰ τὴν θείαν Ἑβδομάδα τῆς Δημιουργίας εἶναι ἐνδιαφέρουσα. Κατ' αὐτὴν, ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων δὲν εἶναι τυχαῖος. Αὗται ἔχουν προτυπωθῆ πολλοχῶς ἐν τῇ Γραφῇ (ἑπτάφωτος λυχνία· ἑπτάνικς ἀνάκαμψις) τοῦ Ἑλισαίου· ἑπτὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἑπτὰ σάλπιγγες, ἐν τῷ ἀκούσματι τῶν ὁποίων κατέρρευσαν τὰ τεῖχη τῆς Ἱεριχοῦς). Αἱ ἕξ πρῶται ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς ἕξ ἡμέρας τῆς Δημιουργίας, ἐν αἷς ὁ Πατήρ, δι' Υἱοῦ, ἐν

ἀγίῳ Πνεύματι ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ἐνῶ ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς Καταπαύσεως, τοῦ θείου Σαββατισμοῦ, ἡ ἡμέρα τῆς Ὁρθοδοξίας, τουτέστιν ἡ χρονικὴ περίοδος ἣν διέρχεται ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν κατασιγάσει τοῦ σάλου τῶν αἱρέσεων καὶ ἐν πληρότητι τῆς θείας ἀληθείας, ἐν πλήρει δηλ. ἐπιγνώσει ὅτι κατέχει πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριός της ἀπεκάλυψε. Σημειωθῆτω ὅμως, ὅτι ὁ συμβολισμὸς οὗτος εἶναι μὲν ἐπιτυχῆς καὶ ἱκανοποιεῖ ἐσωτερικῶς πάντα ὀρθόδοξον, πλὴν ὅμως δὲν ἀφήνει περιθώρια συγκλήσεως ἐτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Τοῦτο ὅπωςδὴποτε δὲν ἤχεϊ ἐναρμονίως σήμερον, ὅτε καταβάλλονται συντονισμέναι προσπάθειαι διὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Πανορθόδοξου Συνόδου, ἡ ὁποία δὲν δύναται ἄλλως ἢ νὰ νοηθῇ ὡς Οἰκουμενικὴ, ἐὰν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἡμῶν πιστεύῃ ὄντως ὅτι εἶναι Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν ἱδρυσεν ἐπὶ τῆς γῆς.